

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in :

NOORD-FRIESLAND

ZUID-WEST FRIESLAND

DE FRIESE Wouden

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	3
Inleiding	7

Gebieden met bijzondere waarden in de regio NOORD-FRIESLAND

Het Bildt	9
1. Bildtdijken	12
Boarnsterhim	17
2. Oosterveldbuurt, Grou	20
Dantumadeel	25
3. Willemstraat/Patrimoniumweg e.o., Damwoude	28
Dongeradeel	31
4. Stationsbuurt, Dokkum	34
5. Bonifaciusbuurt, Dokkum	38
Franekeradeel	43
6. Ypeysingel e.o., Franeker	46
Harlingen	51
7. Deel Rooie dorp, Harlingen	54
Leeuwarden	59
8. Nieuwe Kanaal met aanliggende wijken, Leeuwarden	62
9. Transvaalwijk met het zuidelijk deel van Bonifatius, Leeuwarden .	66
10. Hollanderwijk, Leeuwarden	72
11. Westerparkwijk en een deel van de Vogelbuurt, Leeuwarden	75
Terschelling	81
12. Burg. Eschauzierstraat, West Terschelling	84

Gebieden met bijzondere waarden in de regio ZUID-WEST FRIESLAND

Bolsward	87
13. Snekerstraat/Julianapark	90
14. Deel plan Zuid	95
Lemsterland	101
15. Polder de Kikkert (Doraweg), Lemmer	104
Littenseradiel	107
16. Van Eysingaleane, Oosterend	110
17. Seerp van Galemawei, Mantgum	113
Sneek	117
18. Stationsstraat; Julianapark, Sneek	120
19. Waling Dijkstrastraat e.o. (wijk ten n.w. van het spoor), Sneek .	124
Wûnseradiel	129
20. Kornwerderzand	133

Gebieden met bijzondere waarden in de regio DE FRIESE Wouden

Achtkarspelen	137
21. Gebied langs de Muntsegrope te Harkema	140
Heerenveen	143
22. Oranjewoud/Oudeschoot	146
23. W.A. Nijenhuisweg, Katlijk	151
Ooststellingwerf	155
24. Ravenswoud e.o.	158
25. Janssen-Stichting, Waskemeer	162
Weststellingwerf	165
26. Spoorsingel, Wolvega	168
27. Rode Dorp, Noordwolde	171
28. Scheene e.o. (deel van de Grote Veenpolder in Weststellingwerf) .	174
Colofon	177

Overzichtskaart gebieden met bijzondere waarden in Friesland

Kaart gebieden met bijzondere waarden in Leeuwarden

INLEIDING

Het Monumenten Inventarisatie Project (M.I.P.)

Het zogenaamde **Monumenten Inventarisatie Project (M.I.P.)** is door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg opgezet met het doel een landelijk overzicht te krijgen van de jongere bouwkunst en stedenbouw uit de periode 1850-1940. Een voor dit project ontwikkelde inventarisatie-methodiek werd in het gehele land toegepast.

De inventarisatie is gericht op het bevorderen van de kennis van en waardering voor historische stads- en dorpsgezichten en monumenten van geschiedenis en kunst uit de genoemde periode.

De resultaten kunnen dienen als basis voor publicaties en wetenschappelijk onderzoek en voor planologische en stedenbouwkundige afwegingen in het kader van de ruimtelijke ordening, stads- en dorpsvernieuwing en monumentenzorg. De inventarisatie dient voorts bouwstenen aan te dragen voor selectie- en beschermingsactiviteiten van de overheden.

Ten behoeve van de uitvoering van het Monumenten Inventarisatie Project in Friesland is deze provincie verdeeld in drie onderzoeksgebieden, die samenvallen met de drie bestuurlijke samenwerkingsgebieden, welke sinds 1984 bestaan, namelijk de regio's **Noord-Friesland** (Noord), **Zuid-West Friesland** (West) en **De Friese Wouden** (Oost). Binnen deze drie onderzoeks- of inventarisatiegebieden werden de werkzaamheden per gemeente uitgevoerd.

Gebieden met bijzondere waarden

In het kader van het M.I.P. zijn naast de afzonderlijke objecten en complexen ook grotere gehelen geïnventariseerd : de zogenaamde **gebieden met bijzondere waarden**. Uit deze inventarisatie van gebieden met bijzondere waarden worden t.z.t. enkele gebieden geselecteerd en voorgedragen als te beschermen (stads- en dorps)gezichten.

Aanvankelijk werd bij de inventarisatie vooral gedacht aan tussen 1850 en 1940 gerealiseerde uitbreidingen van kernen, dus aan gebieden binnen de bebouwde kommen van dorpen én steden. Een belangrijk deel van de inventarisatie van deze min of meer planmatige stedenbouw betrof woonwijken (bv. sociale woningbouw, middenstandwijken en villaparken), maar stads- en dorpsdelen met andere hoofdfuncties konden eveneens in aanmerking komen.

Ook buiten de bebouwde kommen liggen echter gebieden waarvan het karakter sterk wordt bepaald door ontwikkelingen uit de periode 1850-1940. Daarbij kan gedacht worden aan veengebieden, inpolderingen, ontginningsprojecten en sociale woningbouw op het platteland. Gaandeweg bleek dat binnen het kader van het M.I.P. ook aandacht voor deze gebieden alleszins gerechtvaardigd was.

Het rapport

Aanvankelijk was het de bedoeling dat de resultaten van de inventarisatie van de gebieden zouden worden vastgelegd in de M.I.P.-rapporten, waarin per gemeente een algemene historisch-geografische beschrijving en de gegevens van de geïnventariseerde objecten en complexen zijn opgenomen.

In de praktijk bleek na verloop van tijd enerzijds dat de aandacht voor de gebieden met bijzondere waarden in de genoemde rapporten niet voldoende tot

zijn recht kwam en anderzijds dat er behoefte bestond aan één compact rapport waarin alle gebieden met bijzondere waarden in de provincie Friesland worden beschreven en in kaart gebracht zijn.

Daarom zijn in dit rapport alle in het kader van het M.I.P. aangewezen gebieden met bijzondere waarden in de provincie Friesland opgenomen. Het gaat in totaal om 28 gebieden. De ligging van deze gebieden is globaal aangegeven op de overzichtskaart achterin dit rapport.

De 28 gebieden worden per regio behandeld en zijn binnen de regio's geordend per gemeente in alfabetische volgorde. Per gemeente is een schema bijgevoegd waarin voor ieder gebied de scores op een aantal criteria zijn weergegeven. Op het schema volgt voor ieder gebied afzonderlijk een toelichtende beschrijving alsmede een kaart waarop, meer of minder globaal, de grenzen van het betreffende gebied zijn aangegeven. Ook is per gebied aangegeven welke in het kader van het M.I.P. geïnventariseerde objecten en complexen binnen de grenzen van het gebied liggen.

De 4 gebieden met bijzondere waarden in de gemeente Leeuwarden zijn aangewezen en beschreven door het M.I.P.-team van de gemeente Leeuwarden. Achterin het rapport is een kaart opgenomen van de gebieden met bijzondere waarden in de gemeente Leeuwarden. Alle overige gebieden komen voor rekening van het M.I.P.-team van de provincie Friesland.

Monumenten Inventarisatie Project

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in :

NOORD-FRIESLAND

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

HET BILDT

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente HET BILDT

- Gebied 1: Oude- en Nieuwebildtdijk
 Gebied 2:
 Gebied 3:
 Gebied 4:
 Gebied 5:
 Gebied 6:
 Gebied 7:
 Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).								
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).	++							
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.	++							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	++							
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	++							

Karakteristieke dijkebeouwing aan de Oudebildtdijk onder Oudebildtzijl. Op de kruin van de dijk, aan de noordzijde, de arbeiderswoningen en ten zuiden van de dijkvaart de boerderijen.

O.L. School met onderwijzerswoning aan de Nieuwe Bildtdijk onder St. Annaparochie, in 1884 gebouwd door timmerman F. Duhoux uit Oudebildtzijl.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente HET BILDT

1. Oude- en Nieuwbiltdijk

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Twee dijken met daarop en daaraan bebouwing, voornamelijk bestaande uit diverse streekjes en vrijstaande kleine (arbeiders)woningen uit verschillende perioden, maar vooral uit de tweede helft van de 19e eeuw en de eerste helft van de 20e eeuw.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Oudebiltdijk

Voormalige zeedijk van het aan het begin van de 16de eeuw ingepolderde Oud-Bildt. Met uitzondering van het meest westelijke deel ligt langs de dijk een vaart ten zuiden waarvan de boerderijen zijn gesitueerd. Op en aan de noordzijde van de dijk staan kleine, eenvoudige (arbeiders)woningen zowel in streekjes als vrijstaand, samen een min of meer aaneengesloten lintbebouwing vormend.

Nieuwe Biltdijk

Dijk, waarvan het westelijke deel nog zeeverend is, van het in 1600 ingepolderde Nieuw-Bildt. Langs de binnenkant van de dijk ligt een vaart. De bebouwing nabij de dijk is op enkele uitzonderingen na gesitueerd langs het oostelijke, sinds de inpoldering van de Bildtpollen (1715 en 1754) niet meer zeeverende, gedeelte van de dijk. Ten zuiden van de vaart liggen hoofdzakelijk boerderijen, terwijl op en aan de noordzijde van de dijk kleine, eenvoudige (arbeiders)woningen staan, zowel in streekjes als vrijstaand. De bebouwing is veel minder dicht dan aan de Oudebiltdijk.

Bijzondere historische betekenis

De Oude- en Nieuwbiltdijk met de bebouwing daarop en daaraan zijn van een zeer grote, bijzondere historische betekenis. De dijken verwijzen naar de inpoldering van dit gebied in verschillende fasen. De sociale verhoudingen en de ontwikkeling daarvan in de loop der eeuwen waren zeer bepalend voor de geschiedenis van de gemeente Het Bildt en zijn nog afleesbaar aan de verschijningsvormen van de bebouwing en de wijze waarop de bebouwing over dit gebied is verspreid. (De bebouwing aan en op de dijken ontstond vanaf het begin van de 17de eeuw toen voor de boerenarbeiders eigen woningen werden gebouwd, die niet te dicht bij de boerderijen mochten staan en evenmin op de kostbare landbouwgrond)

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

De gemeente Het Bildt (zoals zij was voor de wijziging van de gemeentegrenzen in 1984) vormt doordat het hele gebied bestaat uit aangeslibde en later ingepolderde, stukken land, een zeer scherp van het omliggende gebied af te scheiden ruimtelijke eenheid, met een geheel eigen geschiedenis. De beide Biltdijken zijn daarvan slechts een wezenlijk onderdeel. Het in de gemeente Het Bildt gelegen dorp Oude Bildtzijl is aangewezen tot beschermd dorpsgezicht.

Gaafheid

De hoofdlijnen van de ruimtelijke structuur van het gebied zijn tot op heden zeer gaaf bewaard gebleven. De hoeveelheid (en misschien ook de precieze situering van de) bebouwing is door de jaren heen gewijzigd, zonder dat dit afbreuk heeft gedaan aan de ruimtelijke kwaliteiten van het gebied. Van de vele woningen zijn er maar weinig in de oorspronkelijke staat gebleven, hetgeen gezien de veelal slechte kwaliteit en de geringe omvang ervan niet verwonderlijk is. Het is in zekere mate mede bepalend voor het karakter van het gebied.

Zeldzaamheid

De beide dijken met de bebouwing zijn binnen de Friese context uniek. Waarschijnlijk geldt hetzelfde binnen de landelijke context.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

Oude Bildtdijk

FR-BIL-5	Obd 62-76	Oude Bildtzijl	Woningen ± 1900
FR-BIL-14	Obd 388	St. Annaparochie	Winkel-woonhuis ? ± 1925
FR-BIL-27	Obd 628	St. Jac.parochie	Woonhuis ± 1935
FR-BIL-228	Obd 634	St. Jac.parochie	Winkel-woonhuis-werkplaats (vlasfabriek ?) ± 1905
FR-BIL-29	Obd 642	St. Jac.parochie	Woonhuis; garage ± 1890
FR-BIL-30/A	Obd 664/666	St. Jac.parochie	School + Ond.w.woning ± 1880/90
FR-BIL-32	Obd 768/770	St. Jac.parochie	2 arbeiderswoningen ± 1850 ?
FR-BIL-33	Obd 890	St. Jac.parochie	woonhuis/werkplaats ± 1910
FR-BIL-34	Obd 904	St. Jac.parochie	Boerderij/bedrijf 1911
FR-BIL-35	Obd 908	St. Jac.parochie	Woonhuis/smederij ± 1890
FR-BIL-36	Obd 1016	St. Jac.parochie	Boerderij 1906
FR-BIL-37	Obd 1056	St. Jac.parochie	Boerderij 1876
FR-BIL-38	Obd 1088	St. Jac.parochie	Boerderij ± 1890
FR-BIL-39A	Obd 1096	St. Jac.parochie	Onderwijzerswoning 1894
FR-BIL-40	Obd 1174	St. Jac.parochie	Keuterboerderij ± 1880
FR-BIL-41	Obd 1222	St. Jac.parochie	Dijkwakershuis ± 1880
FR-BIL-144	Obd 1	Oude Bildtzijl	Dokterswoning 1925
FR-BIL-6	Obd 85	Oude Bildtzijl	Boerderij (oorspr. XIII ?)
FR-BIL-11	Obd 201	St. Annaparochie	Boerderij 1860
FR-BIL-12/A	Obd 287	St. Annaparochie	Boerderij 1890/1910
FR-BIL-13	Obd 331	St. Annaparochie	Boerderij ± 1870
FR-BIL-15	Obd 435	St. Annaparochie	Boerderij 1854
FR-BIL-31	Obd 723	St. Jac.parochie	Boerderij 1817
FR-BIL-39	Obd 1093	St. Jac.parochie	O.L. school 1899

Nieuwe Bildtdijk

FR-BIL-3	Nbd 60	Oude Bildtzijl	Woning ± 1930.
FR-BIL-4/A	Nbd 146/148	Oude Bildtzijl	Kerklokaal met woning, 1903
FR-BIL-8	Nbd 244	St. Annaparochie	Loods ± 1915
FR-BIL-9	Nbd 292/294	St. Annaparochie	O.L. School + woning 1885
FR-BIL-10	Nbd 327	St. Annaparochie	Boerderij 1907

(Topografische kaart 1 : 10.000; Bladen 5E Zuid en 5F Zuid)

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

BOARNSTERHIM

gebieden met bijzondere waarden

- Gemeente BOARNSTERHIM

Gebied 1: Grou; Oosterveld

Gebied 2:

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

Gebied 7:

Gebied 8:

<i>Criteria:</i>	<i>Gebieden</i>							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).	+							
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pionierfunctie (type, motief, datering).								
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.	±							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+							
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	+							

Arbeiderswoningen aan de Noorderdwarsstraat.

Woningen aan de Paviljoenstraat, overzicht.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente BOARNSTERHIM

1. Oosterveld - Grou

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Tussen het Pikmeer en het oude centrum van Grou gelegen woonwijk genaamd "Oosterveld" met voornamelijk kleine arbeiders- en middenstandswoningen. Globaal beschouwd is de wijk in twee fasen gerealiseerd in de eerste decennia van de 20e eeuw. Het op het centrum aansluitende westelijke deel is het oudst. De ontwerper van het stratenplan en van de woningen is nog onbekend. Minstens een deel van de woningen is gebouwd in opdracht van de "Bouwvereniging Idaarderadeel".

De wijk wordt aan de noord- en de oostzijde duidelijk begrensd door het Pikmeer en de daarlangs gelegen Meersweg. Water vormt ook aan de zuidzijde een duidelijke grens.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

De wijk heeft een eenvoudig grondplan van lange, rechte - deels haaks op elkaar staande - straten, alle met een (zeer) smal profiel. De buitenrand aan de oostzijde wordt gekenmerkt door meer ronde vormen; de Meersweg volgt daar de vorm van de oever van het Pikmeer.

In de oudste, westelijke, helft van de wijk staan voornamelijk rijtjes arbeiderswoningen, maar ook kleine vrijstaande en dubbele woningen. De meeste woningen bestaan uit één bouwlaag met kap en zijn voorzien van een klein voor- en achtertuinje. Een klein deel van de woningen is in kalkzandsteen opgetrokken. Fraai zijn met name de Paviljoenstraat en de 1e Oosterveldstraat dankzij hun smalle profiel, de wat grotere eenheid in bebouwing (zowel voor wat betreft de vormen als het materiaalgebruik), en de bijzondere vormgeving van de hoekoplossingen aan de westzijde.

Hoewel van jongere datum sluit het oostelijke deel van de wijk mooi aan bij het oudere deel. In het oostelijke deel ontbreken de rijtjes. De woningen aan de Meersweg zijn groter; sommigen hebben een fraai uitzicht over het Pikmeer.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

De Oosterveldbuurt vormt een niet onaardige invulling van het gebied tussen het oude centrum en het Pikmeer.

Gaafheid

Het stratenpatroon is ongewijzigd. Een groot deel van de woningen is in detail (bv. deuren, kozijnen) gewijzigd. Een klein aantal woningen is afgebroken alsmede de N.H. kapel aan de 1e Oosterveldstraat.

Zeldzaamheid

Stratenplan, type en vormgeving van de woningen zijn niet zeldzaam. Binnen de Friese context is wél zeldzaam de betrekkelijk grote omvang van de uitbreiding voor een dorp/vlek ter grootte van Grou en de redelijke mate van gaafheid.

C. OPGENOMEN OBJECTEN/COMPLEXEN

FR-BOA-306 Twee blokjes van elk drie woningen met fraaie hoekoplossingen; Paviljoenstraat/1e Oosterveldstraat hoek J. Nieuwenhuisstraat; ca. 1905.

FR-BOA-307 N.H. kapel 1930 (gesloopt in 1989)

FR-BOA-335 Woningen aan de 2de Oosterveldstraat. (ca. 1925/30)

FR-BOA-337 Tien blokjes van elk twee woningen aan de Noorderdwarsstraat (in de zijgevel van nr. 1 is een gedenksteen geplaatst met "Bouwvereniging Idaarderadeel Anno 1920")

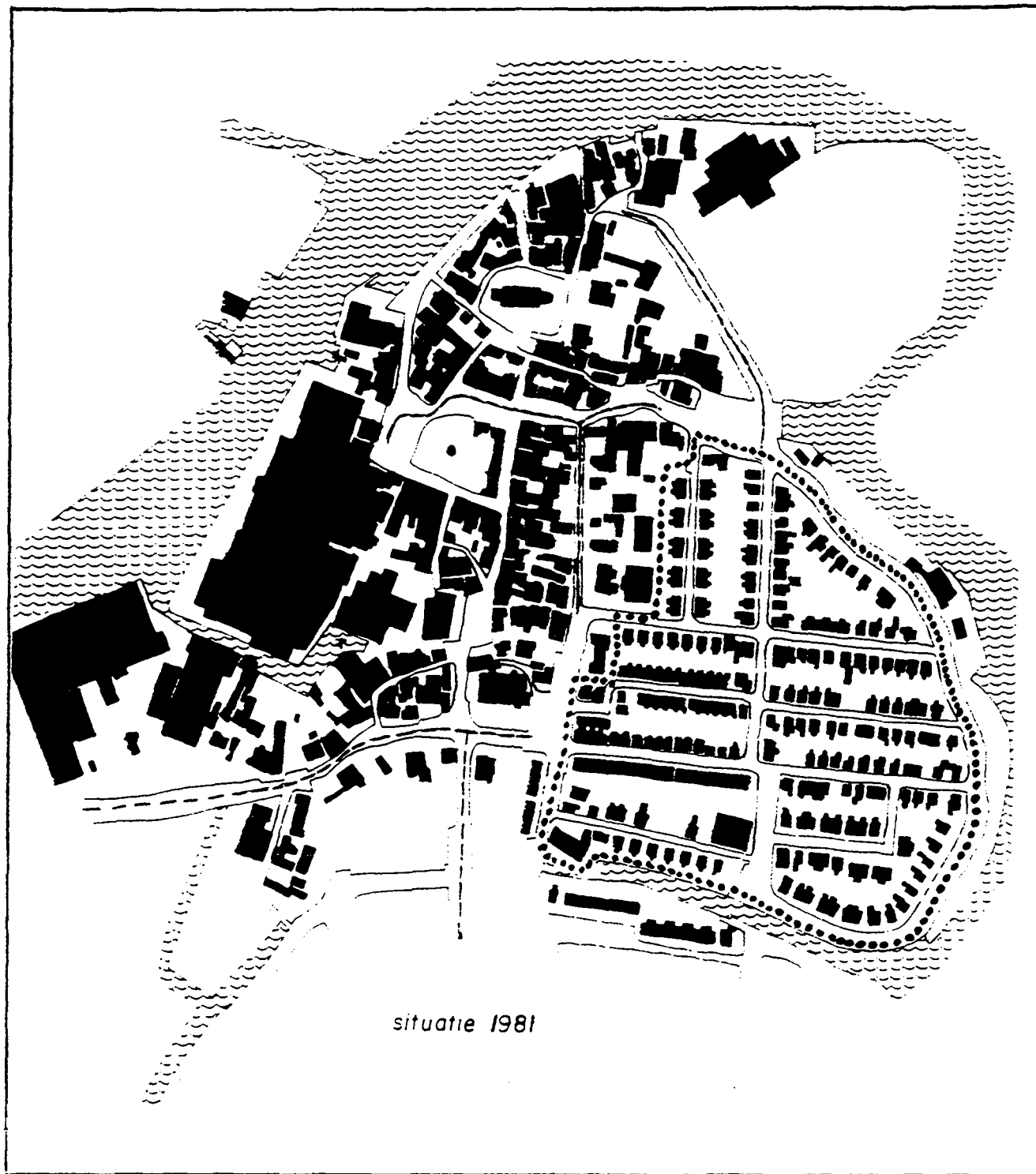
FR-BOA-348 Drachtsterweg 5-15. Drie blokjes dubbele woningen. ca. 1920.

Straatbeelden van alle straten m.u.v. Parallelstraat en Molenstraat.

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 11A Zuid)

De fraai gedetailleerde hoekwoningen aan de 1ste Oosterveldstraat.

..... Globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

DANTUMADEEL

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente DANTUMADEEL

Gebied 1: Willemstraat / Patrimoniumweg e.o., Damwoude

Gebied 2:

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

Gebied 7:

Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).								
	±							
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).	+							
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.								
	+							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	±							
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	+							

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente DANTUMADEEL

1. Willemstraat / Patrimoniumweg e.o., Damwoude

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

In de tweede helft van de 19de eeuw in cultuur gebrachte laatste deel van het voormalig heide/veengebied ten zuidwesten van Damwoude, waarin door de woningbouwvereniging Patrimonium in 1918 een twintigtal woningen van het krimpjestype werden gebouwd.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Relatief laat ontgonnen gebied met daardoor ten opzichte van de omgeving een afwijkende inrichting en verkaveling in wat grotere, rechthoekige percelen. De infrastructuur wordt hoofdzakelijk gekenmerkt door lange, rechte en smalle klinkerweggetjes met brede groene berm.

Ondanks wijzigingen en afbraak vormt de resterende bebouwing, voornamelijk bestaande uit woningen van het krimpjestype, nog een fraai geheel en geeft het enige indruk van de oorspronkelijke situatie. De identieke woningen waren op een klein eigen perceel, op een min of meer vaste afstand van elkaar gelegen. Op het kruispunt van de Willemstraat en de noord-zuidverbinding in dit gebied werd een woon-winkel pand gebouwd.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied was het laatste deel van het veen/heidegebied bij Damwoude dat nog ontgonnen moest worden. Aan het begin van de 20e eeuw werden op veel plaatsen in het oostelijke deel van de provincie Friesland de betrekkelijk verspreid gelegen plaggenhutten (spitketen) vervangen door groepjes aan wegen gesitueerde, eenvoudige, in steen opgetrokken woningen. De sociale woningbouw aan de Willemstraat en de Patrimoniumweg is daar een mooi voorbeeld van.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Het gebied is min of meer een enclave in de omgeving maar sluit vanuit landschappelijk oogpunt gezien aan op het omringende agrarische gebied.

Gaafheid

De hoofdvorm en de structuur van het gebied is gaaf bewaard gebleven. Van de oorspronkelijke bebouwing is een deel afgebroken terwijl sommige woningen in detail zijn gewijzigd.

Na 1950 werden enkele woningen (en boerderijtjes ?) bijgebouwd en in de noord-oosthoek enkele grote complexen (gehandicapten-dagverblijf en pluimveehouderij). Het bouwland dat aanvankelijk in dit gebied overheerste is thans geheel omgezet in weiland en, in het westelijke deel, enkele bospercelen. Waarschijnlijk zijn in het kader van de ruilverkaveling de percelen vergroot.

Zeldzaamheid

Woningbouwcomplexen in het buitengebied als het onderhavige zijn vroeger in het oostelijke deel van Friesland vrij algemeen geweest maar in de loop der jaren betrekkelijk zeldzaam geworden.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

FR-DAN-83 Willemstraat 50 Woon-winkelpand

FR-DAN-84 Willemstraat 52 Woning (1918) als voorbeeld van de verdere, oorspronkelijk identieke woningen.

FR-DAN-87 Patrimoniumstraat (klinkerweg)

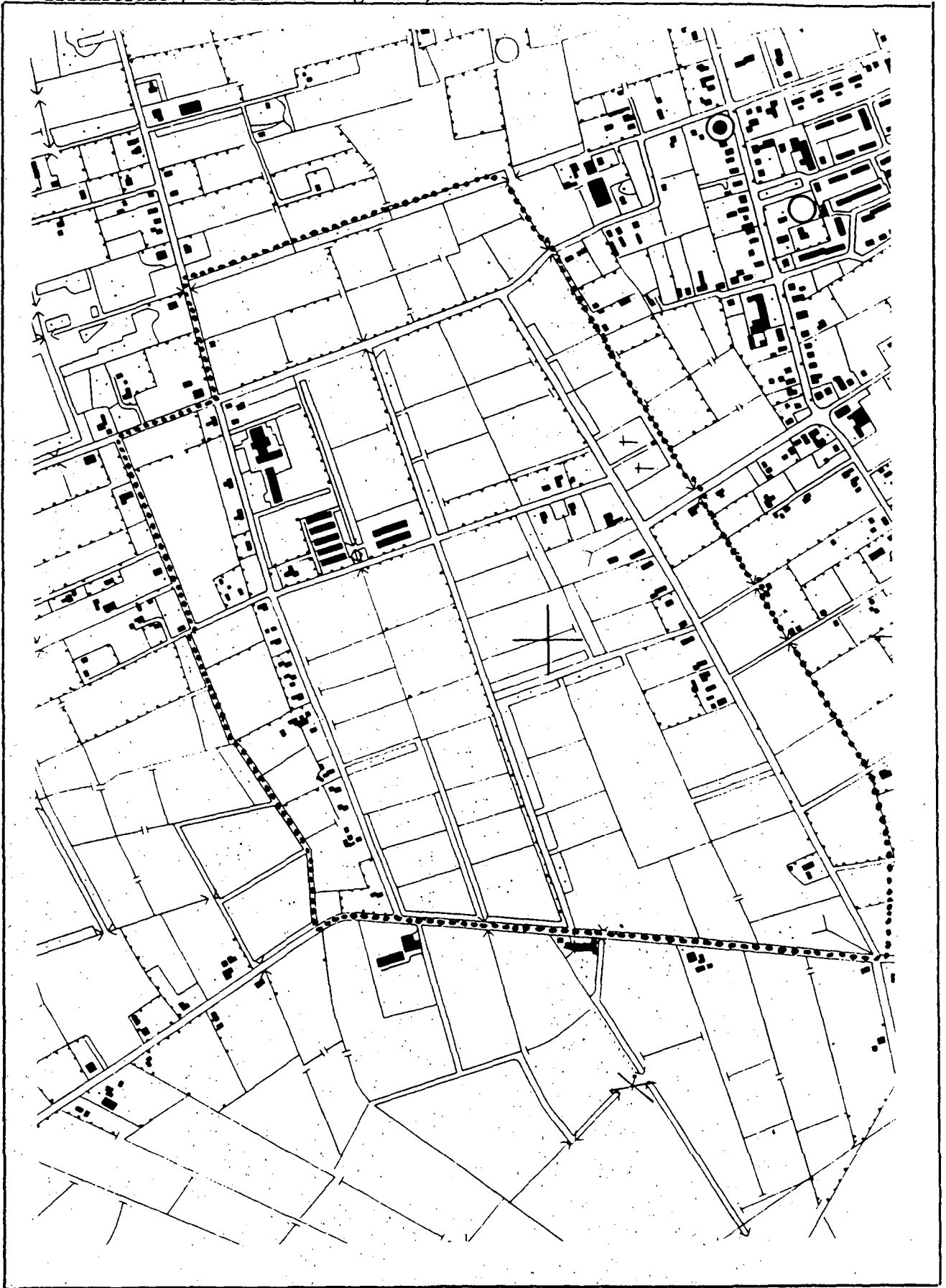
(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 6B zuid)

Overzicht van de woningen aan de Willemstraat

Woon-Winkelpand aan de Willemstraat

Begrenzing gebied met bijzondere waarden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

DONGERADEEL

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente DONGERADEEL

- Gebied 1: Stationsbuurt, Dokkum
 Gebied 2: Bonifaciusplein e.o., Dokkum
 Gebied 3:
 Gebied 4:
 Gebied 5:
 Gebied 6:
 Gebied 7:
 Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals:								
1. kwaliteit van het ruimtelijke concept:	+	+						
2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen:		+						
3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten:	+	±						
4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).								
II Bijzondere historische betekenis, zoals:								
1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling;	+	++						
2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken;								
3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).								
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:	+							
1. betekenis als onderdeel van een groter geheel;								
2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving;								
3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.								
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+	±						
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).		+						

Rijk gedetailleerde dubbele woning uit 1909 aan de Stationsweg.

Riante woning uit het begin van deze eeuw aan de Stationsweg, met een relatief grote tuin.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente DONGERADEEL

1. Stationsbuurt, Dokkum

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

De Stationsbuurt is een aan de noordzijde van Dokkum, direct buiten de stadsgracht, gelegen stadsdeel met een gevarieerd karakter, tot verdere ontwikkeling gekomen na de aanleg van het spoor (het zgn. "Dokkumer Lokaaltsje") en de bouw van het station.

Hoewel meerdere functies in de buurt vertegenwoordigd zijn en waren, overheerst de woonfunctie. Van de woningen, die vooral uit de eerste dertig jaren van deze eeuw dateren, zijn voornamelijk enkele fraaie panden aan de Stationsweg opvallend. Na opheffing van de spoorlijn werd het stationsgebouw afgebroken; ter plaatse van de rails werd een rondweg aangelegd.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

De buurt betreft een, volgens een eenvoudig concept (van de gemeentearchitect ?) ingevuld gebied tussen het spoor, de stadsgracht en enkele uitvalswegen. De waarde van het gebied moet vooral worden gezocht in de concentratie van enkele fraaie woningen en de gaafheid van enkele straatwanden, in het bijzonder Stationsweg 14-60.

Bijzondere historische betekenis

De Stationsbuurt in Dokkum is van enige historische betekenis als voorbeeld van een na de aanleg van het spoor en de bouw van het station tot ontwikkeling gekomen wijk met ondermeer woningen voor de wat beter gesitueerden.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Het gebied vormt samen met de omringende delen van de wijk tussen het vm. station en de binnenstad, een aardige entree van de Dokkumer binnenstad vanuit de noordzijde.

Gaafheid

Het stratenplan is in grote lijnen bewaard gebleven; hetzelfde geldt voor het merendeel van de bebouwing. De verbondenheid van de ontwikkeling van het gebied met spoor en station is minder goed afleesbaar als gevolg van de afbraak van het stationsgebouw en de aanleg van de rondweg ter plaatse van het spoor.

Zeldzaamheid

Gering.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

Binnen de grenzen van het gebied :

- DON-58 Bij 't Station 1-5. Stationskoffiehuis 1901.
- DON-59 Bij 't Station 2. vm Matrassenfabriek ± 1900/10.
- DON-103 Bij 't Station 4-6 en 8-10; Spoorstraat 1-17. Woonhuizen 1904.
- DON-104 Stationsstraat 8-12. 3 woonhuizen ± 1925.
- DON-105 Stationsweg 14-16. Dubbel woonhuis ± 1910.
- DON-106 Stationsweg 18-20. Dubbel woonhuis 1909.
- DON-137 Stationsweg 30. Dubbel woonhuis ± 1905 (als vb. Straatbeeld).
- DON-140 Stationsweg 40. Woonhuis ± 1920 (als vn. Straatbeeld).
- DON-107 Stationsweg 21-23. Dubbel woonhuis 1907.
- DON-108 Stationsweg 29. Woonhuis.

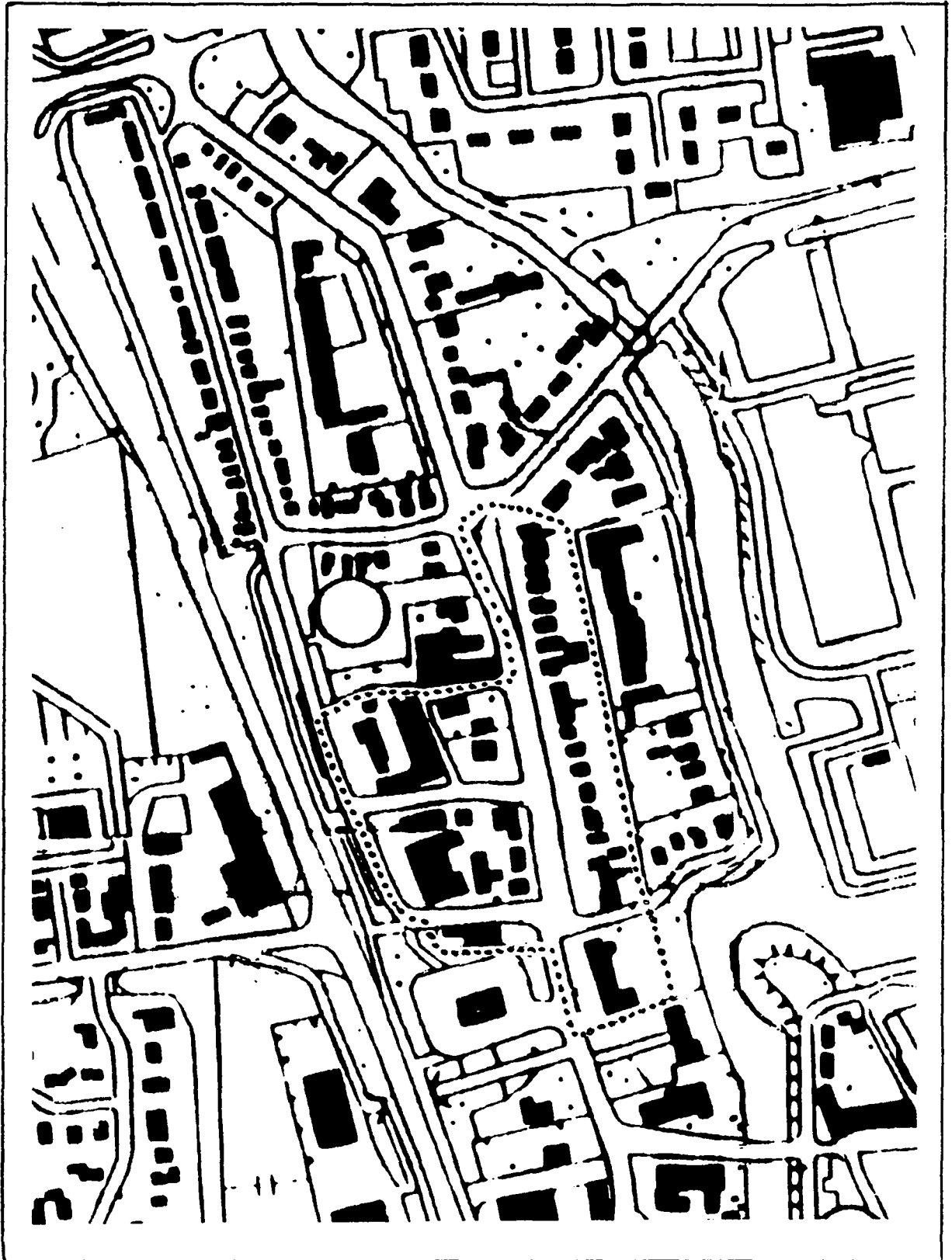
Direct buiten de grenzen van het gebied :

- DON-48 Aalsumerpoort 18. Woonhuis ± 1870 (aan rand van het gebied)
- DON-126 Stationsweg 70-72. Woonhuizen ± 1920.
- DON-139 Stationsweg 76. Woonhuis 1919.
- DON-141 Dr. Camphuysenstraat 21-25. Woningen (als vb. Straatbeeld).
- DON-138 Eelaan 12. Scholencomplex 1939.

(Topografische Kaart 1 : 10.000; Blad 6B noord)

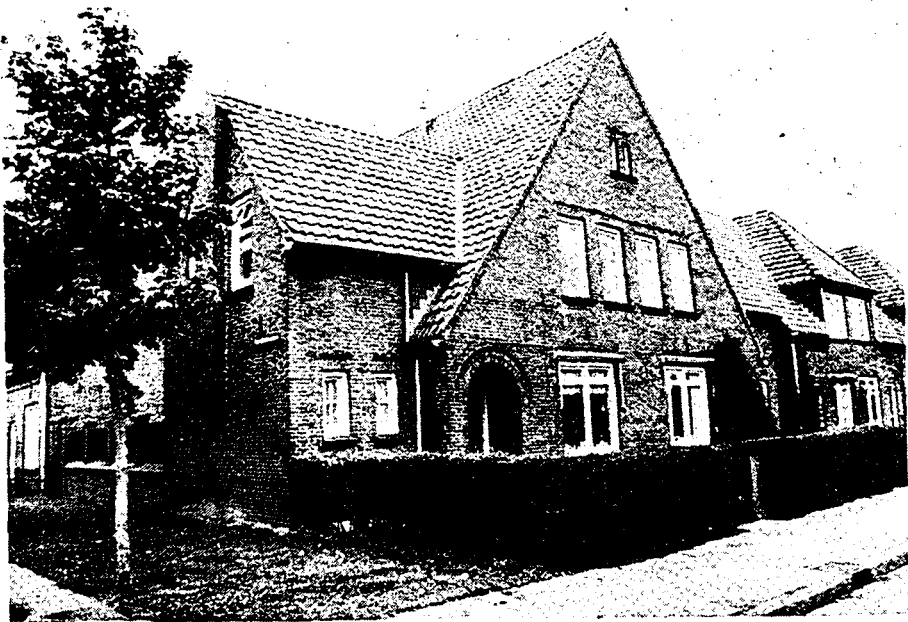
Complex arbeiderswoningen aan de Spoorstraat, gebouwd in 1904.

..... globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

De fraai, in een halve cirkel, rond het plantsoen gegroepede middenstandswoningen aan het Bonifaciusplein.

Woningen op de hoek van het Bonifaciusplein en de Woudweg.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente DONGERADEEL

2. Bonifaciusplein e.o., Dokkum

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Ten zuidoosten van het centrum van Dokkum gelegen wijk met als hoofdelementen een complex middenstandswoningen van omstreeks 1920, gelegen rond en nabij het Bonifaciusplein, en een in 1925 bij de zogenaamde Bonifaciusbron aangelegd processiepark - waarschijnlijk naar ontwerp van Wolter te Riele - met daarin een kapel, gebouwd in 1934 naar ontwerp van H.W. Valk.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Het is tot op heden niet duidelijk geworden in welke mate de aanleg van de wijk is gebaseerd op een (gedetailleerd) stedenbouwkundig plan. De om het Bonifaciusplein gegroepeerde middenstandswoningen zijn van vier verschillende typen en gebouwd in blokjes van twee, drie of vier woningen. De woningen dateren uit het begin van de jaren twintig en geven als gevolg van de situering het plein een fraai besloten karakter. De woningen, voorzien van decoratief metselwerk, zijn deels onderling verbonden door middel van gemetselde bogen. Via de poortjes zijn de achterpaden en -tuinen bereikbaar. Aan de zijde van de Birdaarderstraatweg werd het complex direct na de Tweede Wereldoorlog uitgebreid met een aantal woningblokken.

Het halfronde Bonifaciusplein lijkt bewust gepland als tegenhanger van de op gelijke afstand, aan de andere zijde van de Woudweg gelegen Bonifaciusbron.

De Bonifaciusbron schijnt van respectabele ouderdom te zijn en komt reeds voor op de kaart van Schotanus uit 1718. Ten noorden van de bron, nabij de stadsgracht, staat een pomp, de zgn. "Bonifaciusfontein". Zowel de pomp als de bron lagen tot in het eerste kwart van deze eeuw nog tussen de weilanden maar werden beter bereikbaar door de aanleg van de Bronlaan. Langs deze laan, ligt tussen pomp en bron een langgerekt, door groen omgeven water.

Plein en bron werden met elkaar verbonden door de aanleg van een weg (Bronlaan). Ook rondom de bron werd een weg aangelegd. In 1925 werd direct ten oosten van de bron het zogenaamde processiepark aangelegd door de fa. T.O. Bosgra, waarschijnlijk naar ontwerp van de architect Wolter te Riele uit Deventer. In het park werd in 1934 de zogenaamde St. Bonifaciuskapel gebouwd in de trant van de Delftse School naar ontwerp van de architect H.W. Valk uit 's-Hertogenbosch.

Langs de Bronlaan, de Woudweg en de Olivier van Keulenlaan werden in de jaren twintig en dertig enkele vrijstaande en dubbele woningen gebouwd, die ieder op zich van ondergeschikt belang zijn maar samen een in de tijd passend straatbeeld te zien geven. Aan de Bronlaan werd ook een Marechausseekazerne gebouwd, die inmiddels door nieuwbouw is vervangen.

Twee opnamen van de in 1934 naar ontwerp van H.W. Valk gebouwde Bonifaciuskapel.

Bijzondere historische betekenis

Binnen het gebied zijn vooral het processiepark en de kapel van historische betekenis als getuigen van het "rijke Roomse leven" uit het begin van deze eeuw in het algemeen en als resultaat van de inspanningen van de in 1925 opgerichte St. Bonifaciusstichting met als doel van Dokkum weer een echte bedevaartsplaats te maken.

Gaafheid

De hoofdelementen en -structuren in dit gebied zijn zeer gaaf bewaard gebleven; verstoringen hebben zich niet voorgedaan. Jammer is dat de oude marechaussee-kazerne aan de Bronlaan is vervangen door weinigzeggende nieuwbouw.

Het Bonifaciusplein is na de Tweede Wereldoorlog (vermoedelijk in de 70er jaren) opnieuw ingericht. Van de woningen rondom en nabij het plein zijn de vensters en deuren vernieuwd.

Zeldzaamheid

Binnen het gebied hebben vooral het park en kapel zeldzaamheidswaarde. De middenstandswoningen hebben met name dankzij de fraaie wijze waarop zij rond het plein zijn gegroepeerd enige zeldzaamheidswaarde binnen de Friese context.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

DON-54 Bonifaciusplein; Woudweg

Woningen :

DON-54A Bonifaciusplein 35-41; Woudweg 30-36 en 19-31

DON-54B Bonifaciusplein 22-28 en 41/43; Woudweg 38-44

DON-54C Bonifaciusplein 6-10 en 5-9

DON-54D Bonifaciusplein 12-16 en 1/3

DON-55 Bronlaan 12. Bonifaciuskapel en processiepark.

De houten walbeschoeiing van de bron werd in 1921 vervangen door een muur gemetseld van klinkersteen. Het park is wrsch. ontworpen door Wolter te Riele (1867-1937) en in 1925 aangelegd door de fa. T.O. Bosgra uit Burgum. (De 14 kruiswegstaties in het park zijn een ontwerp van Jacq. Maris, wrsch. van na WO II). De kapel werd in 1934 gebouwd naar ontwerp van de architect H.W. Valk (1886-19???) uit 's-Hertogenbosch, door de fa. Bredase betonbouw.

DON-56 Bij Bronlaan 42 / Strobosserweg 14. Pomp. (zgn. Bonifaciusfontein)
In 1884 met ijzer bekleed en bekroond door een zandstenen sier-
vaas (uit le kwart 18de eeuw)

DON-123 Woudweg 23 Woonhuis 1925

DON-124 Woudweg 33 Woonhuis 1925

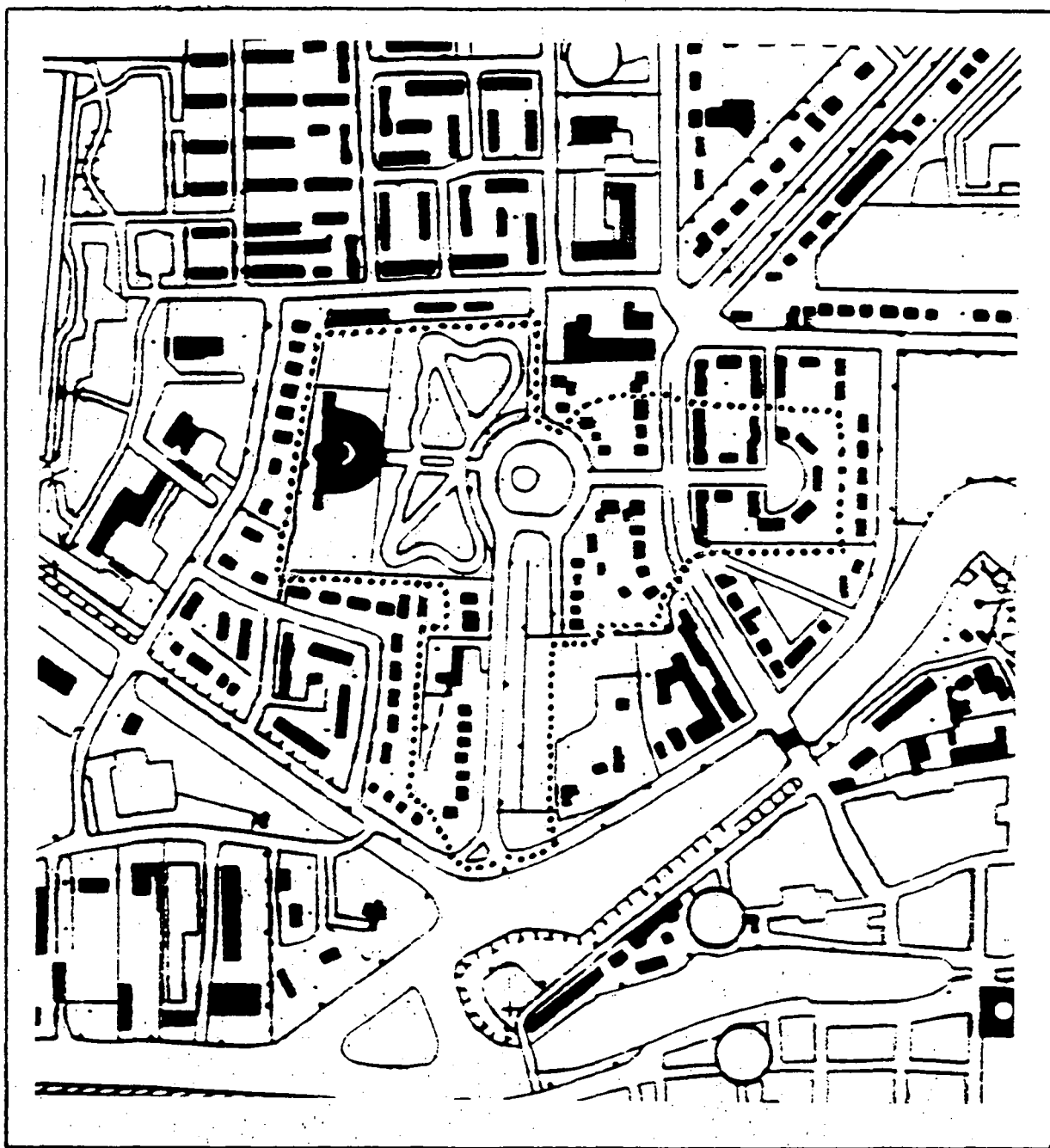
DON-125 Woudweg 65-75 Woonhuizen ca. 1935

DON-126 Woudweg 76-86 Woonhuizen 1933

DON-127 Woudweg 97 Woonhuis ± 1935

(Topografische Kaart 1 : 10.000; Blad 6B zuid)

Bonifaciusplein e.o., Dokkum, Dongeradeel

Globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

FRANEKERADEEL

gebieden met bijzondere waarden

- Gemeente FRANEKERADEEL

Gebied 1: Ypeysingel en omgeving, Franeker

Gebied 2:

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

Gebied 7:

Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).	+							
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pionierfunctie (type, motief, datering).	+ -							
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.	+ ++							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	++							
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).								

Arbeiderswoningen aan de Ypeysingel.

Blok arbeiderswoningen uit 1916 aan de Harlingerweg.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente FRANEKERADEEL

1. Ypeysingel en omgeving, Franeker

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Kleine stadsuitbreiding direct buiten de stadsgracht aan de westzijde van Franeker, bestaande uit een tweetal complexen arbeiderswoningen (1916 (en later ?)) en een blok middenstandswoningen (jaren '30). Na de Tweede Wereldoorlog is de wijk verder westwaarts uitgebreid. Aan het begin van de jaren vijftig werd tussen de Algemene Begraafplaats en de bovengenoemde stadsuitbreiding het stadspark aangelegd. De ontwerper van de uitbreiding en de woningen is nog onbekend (directeur gemeentewerken ?)

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Deze kleine stadsuitbreiding bestaat in wezen uit een drietal min of meer aan elkaar geschakelde, maar ruimtelijk duidelijk van elkaar te onderscheiden blokken woningen. De blokken verspringen t.o.v. elkaar omdat bij het ontwerp de gebogen lijn van de stadsgracht werd gevolgd.

Tussen het meest zuidelijke blok (Harlingerweg; Ypeysingel; Pier Wensemistraat) en het middelste blok (Ypeysingel; Minne Hofstrastraat) ligt een driehoekig plantsoentje als opvulling van de restruimte. Beide blokken bestaan uit een aantal kleinere blokjes van 3, 4 of 5 arbeiderswoningen. In de vormgeving en detaillering van de blokjes en in het materiaalgebruik is enige variatie aangebracht. De woningen van beide blokken zijn ook bereikbaar via een achter deze woningen gelegen paadje. Voor de woningen liggen kleine tuintjes omringd door heggen (oorspr. situatie) of hekjes.

Het noordelijke blok (Ypeysingel; Minne Hofstrastraat; Burg. Juckemastraat) bestaat hoofdzakelijk uit dubbele middenstandswoningen van verschillend type, waarvan de achtertuinen aan elkaar grenzen. De voortuintjes van een deel van de woningen worden nog begrensd door de oorspronkelijke stenen muurtjes.

De waarde van deze kleine stadsuitbreiding moet niet zozeer gezocht worden in de kwaliteit van het stedenbouwkundige ontwerp of de architectonische kwaliteit van de woningen, maar vooral in de zeer fraaie ligging langs de stadsgracht met de singelbeplanting (wilgen of populieren ?) en de wijze waarop de woningblokken de gebogen lijn van de gracht volgen.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied is als voorbeeld van een stadsuitbreiding met arbeiders- en middenstandswoningen van enige historische betekenis.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Door de zeer fraaie aansluiting op het verloop van de stadsgracht is het gebied van betekenis voor een ruimere omgeving.

Gaafheid

Aan het verloop van de straten is weinig of niets veranderd sinds de aanleg. De meeste woningen zijn in detail gewijzigd op een niet al te storende wijze (deuren, vensters, kajuiten, goten, dakpannen). De arbeiderswoningen hebben (na 1940) aan de achterzijde een aanbouw gekregen.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

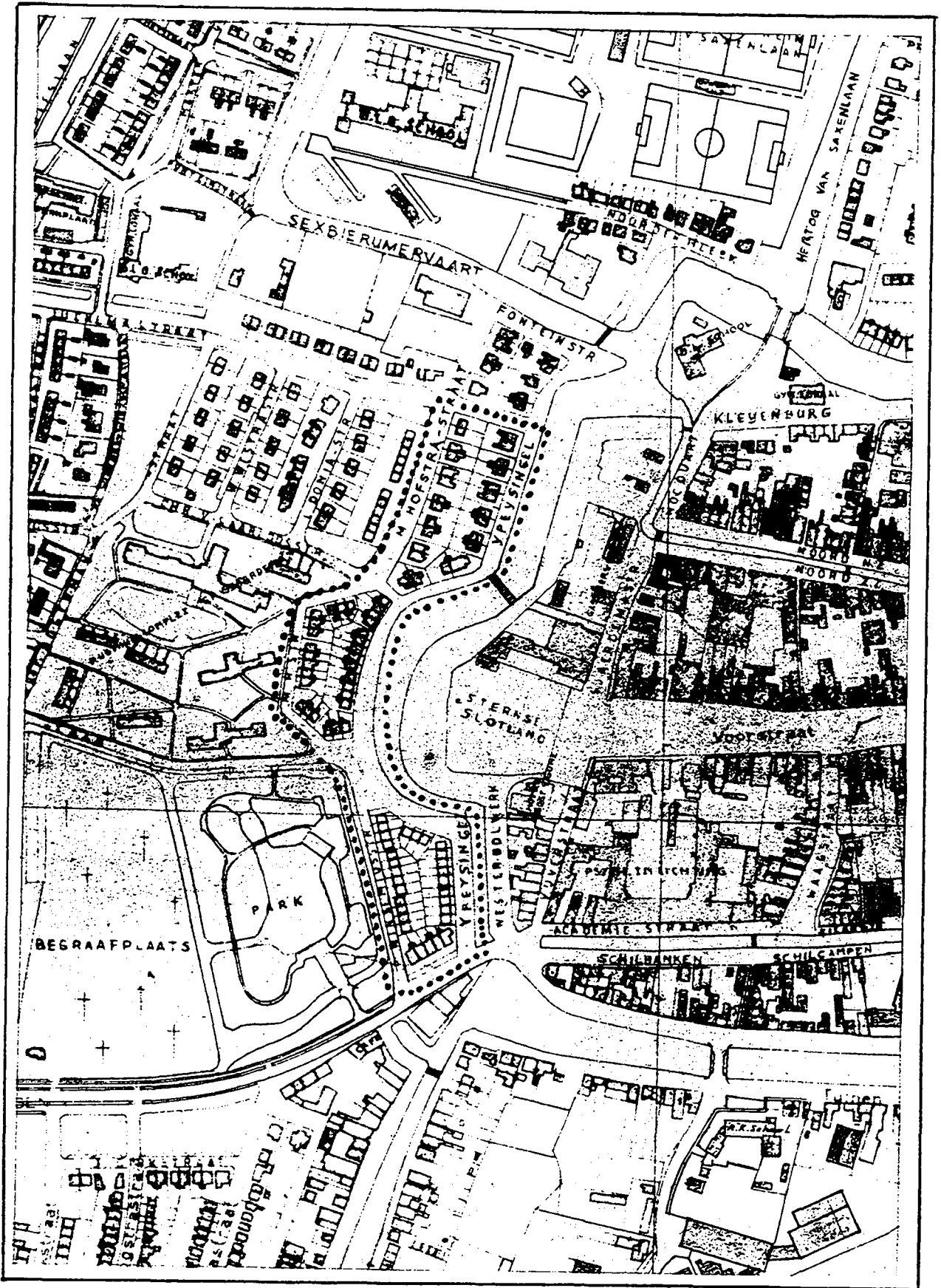
FR-FRA-215 t/m 218.

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 5G Zuid)

Middenstandswoningen aan de Ypeysingel.

Ypeysingel en omgeving, Franeker, gemeente Franekeradeel

..... Begrenzing gebied met bijzondere waarden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

HARLINGEN

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente HARLINGEN

Gebied 1: Het Rooie Dorp (Jacob Backerstraat c.a.)

Gebied 2:

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

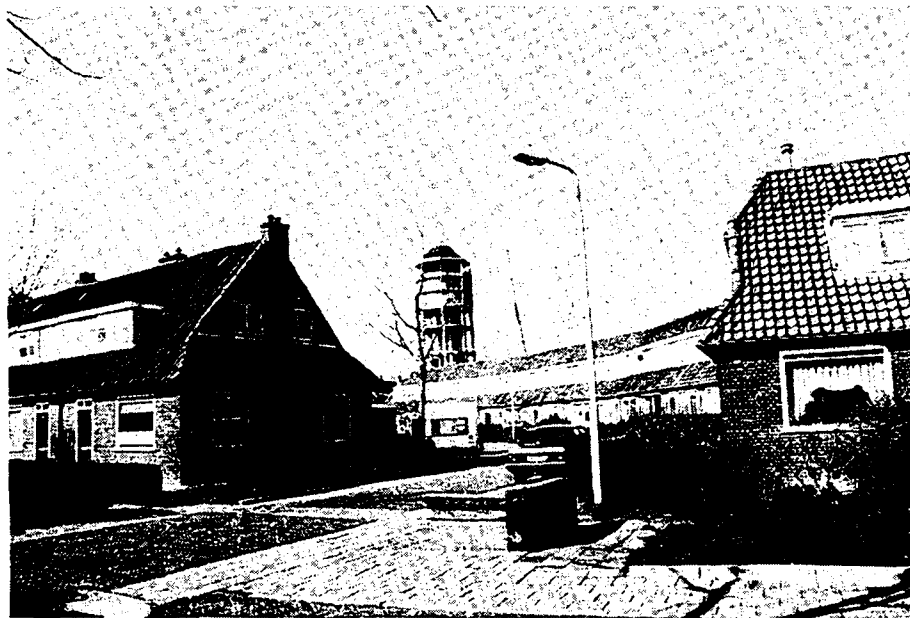
Gebied 7:

Gebied 8:

<i>Criteria:</i>	<i>Gebieden</i>							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/innrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).	+							
	-							
	-							
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).	+							
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.	+							
	+							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+							
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).								

Middenstandswoningen aan de Midlumerlaan.

Nicolaus Baurstraat, gezien in de richting van de inmiddels geheel afgebroken watertoren aan de Midlumerlaan. Het gebogen verloop van straten is kenmerkend voor veel woonwijken uit de eerste helft van deze eeuw.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente HARLINGEN

1. Deel Rooie Dorp, Harlingen

(Jacob Backerstraat, Nicolaus Baurstraat, Petrus Feddesstraat, Midlumerlaan, Rein Miedemastraat, Patrimoniumstraat, Riedstraat)

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Op basis van een in 1915 ontworpen "plan van uitbreiding" hoofdzakelijk in de jaren twintig gerealiseerde woonwijk met betrekkelijk dicht op elkaar gebouwde arbeiders- en middenstandswoningen, voornamelijk in rijtjes en enkele kleinere blokken opgetrokken.

De wijk is even buiten de langs de stadgracht lopende Noordoostersingel gelegen en wordt wel het Rooie dorp genoemd vanwege de opvallende rode, ongeglazuurde dakpannen.

Het plan, waarvan alleen de noordelijke helft is gerealiseerd, is ontworpen door de gemeentearchitect P. van der Werff Jz. en duidelijk beïnvloed door de tuinstadgedachte. De voor deze wijken kenmerkende plantsoentjes ontbreken echter. Het ontwerp van de woningen is mogelijk van dezelfde architect. (Uitbreidingsplan zie : RAF, kaartenverzameling, kaart nummer 4032)

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Begrenzing, vorm en stratenplan.

Het gebied heeft als gevolg van de gezochte aansluiting op bestaande structuren (stadgracht) en elementen (bestaande bebouwing) geen duidelijke hoofdvorm en begrenzing. Alleen aan de oostzijde vormt de rechte Sexbiermervaart een duidelijke, fraaie, begrenzing.

De straten staan voornamelijk haaks op elkaar; de Nicolaus Baurstraat heeft echter een fraai gebogen verloop (invloed van de tuinstadgedachte). Bij een deel van de woningen liggen (zeer) kleine voortuintjes, waarvan een aantal door heggen wordt begrensd.

Type en hoofdvorm woningen.

Aan de straten staan vooral arbeiderswoningen van één bouwlaag met kap, gebouwd in rijtjes van verschillende lengte. Aan de Midlumerlaan, waardoor het gebied aan de noordwestzijde deels wordt begrensd, ligt een blok met vijf middenstandswoningen. De hoekoplossingen van de rijtjes woningen zijn verschillend vormgegeven.

Detailering en materiaalgebruik

De woningen zijn voor het merendeel opgetrokken in bruine baksteen; de kappen zijn (bijna ?) zonder uitzondering gedekt met rode, ongeglazuurde dakpannen. In de vormgeving en detailering van de woningblokken is enige variatie aangebracht.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied is een voorbeeld van een woonwijk waarvan het ontwerp voor de aanleg is geïnspireerd op de tuinstadgedachte. Binnen de Friese context is het één van de weinige en (oudere) voorbeelden van tuinwijk-achtige ontwikkelingen.

Stedebouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Aardig vormgegeven wijk direct buiten de stadsgracht in de nabijheid van/aansluitend op andere waardevolle structuren (Stadsgracht, Midlumerlaan en Sexbierumervaart) en bebouwing.

Gaafheid

Het stratenplan, voor zover gerealiseerd, is in hoofdlijnen ongewijzigd. Een aantal woningen is in detail gewijzigd (bv. vensters, deuren, nieuwe dakvensters en afscheidingen van de tuintjes). Recent renovatieplan.

Zeldzaamheid

Binnen de landelijke context is er geen sprake van zeldzaamheidswaarde; binnen de Friese context in enige mate.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

FR-HAR-57 Riedstraat 38-52
FR-HAR-57A Riedstraat 2-36
FR-HAR-57B Petrus Feddesstraat 31-41
FR-HAR-57C Petrus Feddesstraat 4
FR-HAR-57D Midlumerlaan 4-10; Jacob Backerstraat 2; Rein Miedemastraat 1
FR-HAR-57E Jacob Backerstraat 25-31

Als 57 : Patrimoniumstraat 2-6; 8-14
Jacob Backerstraat 33-43 (variant nrs. 26-36)
Nicolaus Baurstraat 47-59; 24-34

Als 57A : Nicolaus Baurstraat 19-45

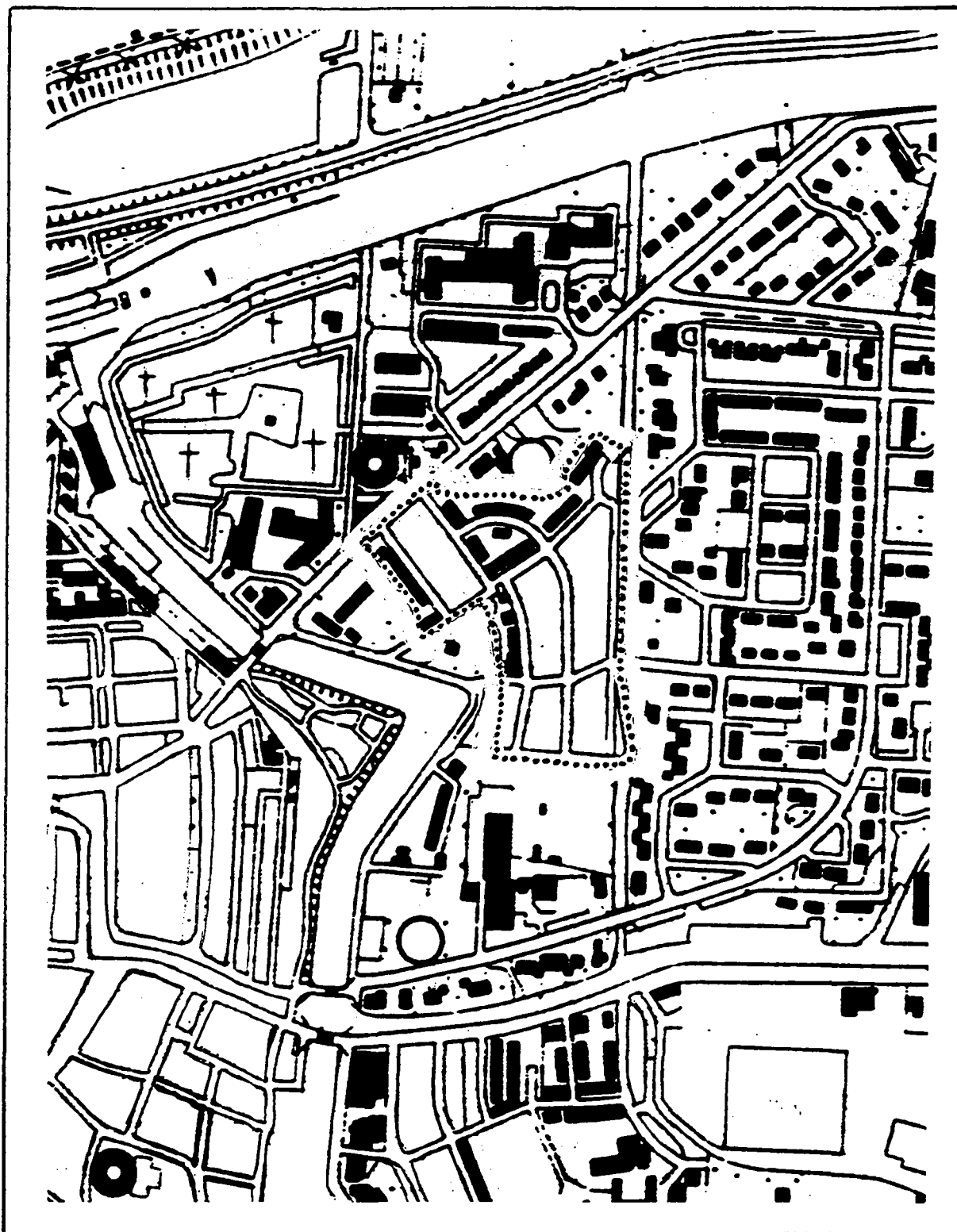
Als 57E : Patrimoniumstraat 7-11; Nicolaus Baurstraat 9-16

(aan rand : FR-HAR-150 Noordoostersingel 5
FR-HAR-152 Noordoostersingel 9,11 (Dubbel woonhuis; 1914)

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 5D Zuid)

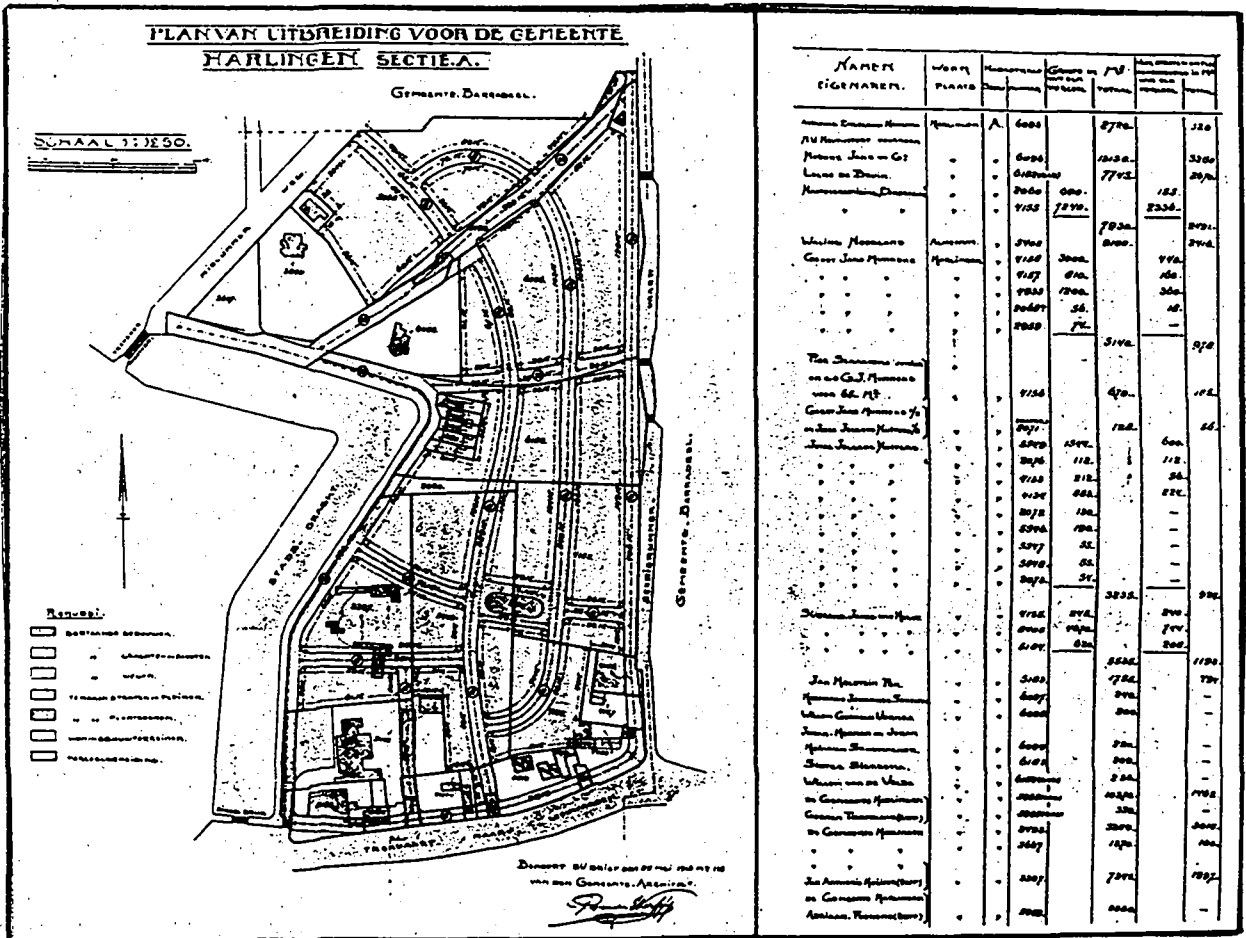
Het Rooie Dorp, Harlingen

(Jacob Backerstraat, Nicolaus Baurstraat, Petrus Feddesstraat, Midlumerlaan, Rein Miedemastraat, Patrimoniumstraat, Riedstraat)

..... Globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

Plan van uitbreiding voor de gemeente Harlingen, sectie A
 Gemeentearchitect P. van der Werff Jz.; 1915.
 R.A.F., kaartenverzameling, kaartnr. 4032

NAMEN EIGENAREN.	WOORD PLAKAT	NUMMER	OPMERKINGEN	IN 1915	IN 1916	IN 1917
...	A	6000		870.		120.
...		6001		120.		320.
...		6002		770.		200.
...		6003	600.		100.	
...		6004	700.		230.	
...		6005		800.		200.
...		6006		900.		100.
...		6007		1000.		100.
...		6008		1100.		100.
...		6009		1200.		100.
...		6010		1300.		100.
...		6011		1400.		100.
...		6012		1500.		100.
...		6013		1600.		100.
...		6014		1700.		100.
...		6015		1800.		100.
...		6016		1900.		100.
...		6017		2000.		100.
...		6018		2100.		100.
...		6019		2200.		100.
...		6020		2300.		100.
...		6021		2400.		100.
...		6022		2500.		100.
...		6023		2600.		100.
...		6024		2700.		100.
...		6025		2800.		100.
...		6026		2900.		100.
...		6027		3000.		100.
...		6028		3100.		100.
...		6029		3200.		100.
...		6030		3300.		100.
...		6031		3400.		100.
...		6032		3500.		100.
...		6033		3600.		100.
...		6034		3700.		100.
...		6035		3800.		100.
...		6036		3900.		100.
...		6037		4000.		100.
...		6038		4100.		100.
...		6039		4200.		100.
...		6040		4300.		100.
...		6041		4400.		100.
...		6042		4500.		100.
...		6043		4600.		100.
...		6044		4700.		100.
...		6045		4800.		100.
...		6046		4900.		100.
...		6047		5000.		100.
...		6048		5100.		100.
...		6049		5200.		100.
...		6050		5300.		100.
...		6051		5400.		100.
...		6052		5500.		100.
...		6053		5600.		100.
...		6054		5700.		100.
...		6055		5800.		100.
...		6056		5900.		100.
...		6057		6000.		100.

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

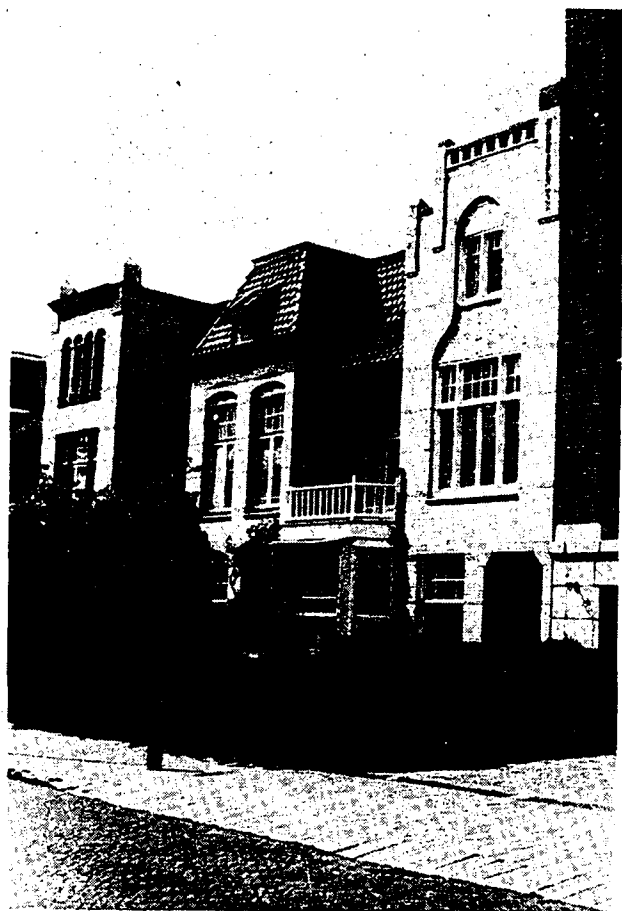
Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

LEEWARDEN

gebieden met bijzondere waarden - gemeente LEEUWARDEN

- Gebied 1:* Nieuwe Kanaal met aanliggende wijken
Gebied 2: Transvaalwijk met het zuidelijk deel van Bonifatius
Gebied 3: Hollanderwijk
Gebied 4: Westerparkwijk en een deel van de Vogelbuurt
Gebied 5:
Gebied 6:
Gebied 7:
Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).	+		+	+				
	+	+	+	+				
	+	+	+	+				
	+			+				
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).	+	+	+	+				
	+			+				
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.	+	+		+				
	+	+		+				
	+		+	+				
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+	+	+	+				
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	+	+	+	+				

Complex van drie woningen aan de Emmakade. De architect van deze omstreeks 1905 gebouwde woningen is nog onbekend.

Dubbel woonhuis op de hoek van de Emmakade en de Maria Louisastraat. Het complex is gebouwd in 1912 naar ontwerp van de Leeuwarder architect Hendrik Hendriks Kramer (1850-1934) in een laat-eclectische stijl.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente LEEUWARDEN

1. Nieuwe Kanaal en omgeving, Leeuwarden

Het Nieuwe Kanaal met aanliggende woongebieden sluit in de zuidoostelijke hoek op de historische stad aan. Het kanaal vormt de voortzetting van de zuidelijke stadsgracht. De grenzen van de langgerekte woonbuurten aan weerszijden zijn op enkele plaatsen wat diffuus. Als bijzonder is aan te merken het gebied dat wordt omzoomd door de volgende straten: Oostergrachtswal (zuidelijk gedeelte), Wybrand de Geeststraat (zuidelijke gevelwand), Vredeman de Vriesstraat, Emmakade n.z., Tweede Kanaalbrug, Emmakade z.z., Willem Lodewijkstraat (de zuidgrens langs de spoorlijn naar Groningen), Achter de Hoven (oostelijk gedeelte), Kanaalstraat en Eerste Kanaalbrug.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Toen het stationskwartier geleidelijk gestalte had gekregen, rezen plannen om de gekanaliseerde zuidelijke stadsgracht een vervolg te geven naar het oosten. Bij verkenningen bleken de bestaande waterlopen Vliet en Potmarge ongeschikt voor verbetering tot grootscheepsvaarwater. Vervolgens werd de mogelijkheid tot het graven van een nieuw kanaal van de zuidoostelijke hoek van de stadsgracht recht naar het oosten tot de Tijnje verkend en in 1882 en 1888 ter sprake gebracht. Gedeputeerde Staten werd verzocht mee te werken. Na onderhandelingen en gesprekken besloot de gemeenteraad in mei 1891 het kanaal te doen graven op voorwaarde dat de provincie substantieel zou bijdragen in de kosten en het beheer en onderhoud van het kanaal op zich zou nemen. De gemeente zou dan verantwoordelijk blijven voor bruggen en walkanten. Bovendien zou de provincie dan de vaarwaters van Harlingen tot Leeuwarden en van de Tijnje tot Garijp (waar de aansluiting met het vaarwater Lemmer-Groningen zich bevond) moeten laten verbeteren. De bedoeling was, om door verbetering van de vaarwaters aan de belangen van de scheepvaart, waarmee de handelsbelangen en bijgevolg de welvaart der gemeente in oorzakelijk verband stonden, tegemoet te komen. De uitdieping van het vaarwater van Harlingen naar Leeuwarden liet de gemeente als voorwaarde vallen en eind 1891 besloten Provinciale Staten tot medewerking aan het projekt. Anderhalf jaar eerder had de toenmalige directeur der gemeentewerken J.E.G. Noordendorp de eerste 'praatplannen' met kaarten al ingeleverd. De richting van het kanaal is sindsdien nauwelijks meer gewijzigd: recht naar het oosten en nagenoeg parallel aan de spoorlijn naar Groningen. Na enige wijzigingen keurden Gedeputeerde Staten het plan in mei 1892 goed. Voor nadere, ook technische uitwerking werd ir. L. van Krimpen bij de gemeente aange trokken. Bestek en tekeningen werden begin 1894 gepubliceerd en het werk werd in april 1894 aanbesteed en gegund. De onteigeningen van de bebouwde percelen langs de zuidoostelijke hoek van de Grachtswal waar de doorbraak zou moeten komen, hadden nog de meeste tijd en inzet gevegd. Het werk bestond uit het graven van een kanaal met parallelwegen en bermsloten, het maken van draaibruggen in de Grachtswal en in het verlengde van de weg Achter de Hoven, het aanbrengen van walmuren tussen deze bruggen en van boordvoorzieningen tussen de tweede brug en de Tijnje. Al in 1891 deed het stadsbestuur blijken aan de infrastructurele verbetering een regelmatige bebouwing tot uitbreiding van de kom der gemeente te willen koppelen. Verschillende civiel-technische of 'ingenieurs'-plannen tot stratenaanleg en verkaveling van de grond volgden elkaar op, van een streng grid-patroon tot een plan met aanzienlijke ruimte voor een villapark met riante tuinen. Het laatste plan uit 1895 lichtte de nieuw benoemde directeur der gemeentewerken W.C.A. Hofkamp als volgt toe: "De groote vraag is, op welke wijze deze terreinen het best zijn aan te leggen om huizen te

krijgen voor mensen, die ons de lasten helpen dragen en geen wijken aan te leggen voor mensen, die ons misschien de lasten zullen verzwaren". Hofkamp verdeelde de terreinen in twee gebieden, het eerste kanaalpand tussen de twee bruggen en het tweede ten oosten van de tweede brug. Omdat hij het tweede kanaalpand minder geschikt vond voor het stichten van woningen, stelde hij voor dit, mede omdat er eenvoudig een spoorwegverbinding te maken zou zijn, aan te wenden als fabrieksterrein. Er was in het eerste kanaalpand ook ruimte voor pakhuizen, winkels en een exercitieveld met harddraversbaan.

De Kamer van Koophandel wenste desgevraagd meer ruimte voor bedrijfsgebouwen, Burgemeester en Wethouders wensten vanwege het "behagelijk en riant aanzien" het plan Hofkamp uitgevoerd te zien. Na allerlei discussies, onder andere in een commissie van rapporteurs uit de raad, werd een pragmatische aanpak voorgesteld. De ontwikkeling zou afhankelijk worden gesteld van de belangstelling voor bouwkavels, waarbij uitgifte gebonden zou zijn aan voorwaarden en minimumprijzen. Bepalingen van bouwkundige en stedenbouwkundige aard moesten de welstand van het gebied garanderen. Zo was er de verplichting tot plaatsing van ijzeren hekwerken. Als uitgangspunt voor de ontwikkeling diende een stratenplan met hier en daar een plantsoen-achtig element (in het noordelijk gebied met de functie van sportveld) om accenten in de wijken te leggen. Op 14 april 1896 werd een en ander door de gemeenteraad vastgesteld.

Tijdens de planvorming had Hofkamp meer gelet op bevallige vormen dan op adequate verbindingen en een invulling naar behoefte. B & W voelden aanvankelijk voor die plannen maar werden door nuchtere raadsleden op allerlei praktische bezwaren gewezen en op de onzekere exploitatie. De eerste twee blokken aan de Emmakade n.z. en blokken bij de Verkorteweg en de Maria Louisestraat gingen vlot na april 1896 van de hand, maar de verkoop van andere gronden van de noordelijke zijde verliep niet volgens de optimistische verwachtingen. Definitieve plannen zijn per gedeelte vastgesteld en soms op onderdelen nog gewijzigd. Toen het bouwproces al in volle gang was, werd in 1905 de laatste wijziging vastgesteld. Die bijstellingen zijn niettemin met zorg gedaan, zodat er een wijk is ontstaan met een grote afwisseling van straat- en plein-/plantsoenvormen die ondanks de gesloten bebouwing levendige straatbeelden heeft opgeleverd.

Structuur- en bebouwingsbeeld

Als stedenbouwkundige stelregel hanteerde Hofkamp dat de gevelwanden hoger werden waar de grote breedte van het kanaal en de pleinen dit om esthetische redenen toestond. Aan op het esthetisch effect ontworpen onderdelen zoals de gebogen Vredeman de Vriesstraat en de Alma Tademastraat en het 'rond-point' van het Emmaplein volgen de gevelwanden, die op ofwel vijf ofwel anderhalve meter uit de openbare weg staan, afhankelijk van de beoogde graad van welstand, de krommingen. Alle blokken hebben een gesloten bebouwing gekregen met vrijwel overal voortuinen - de eerste keer dat dit fenomeen structureel is gepland - en meestal vrij ruime achtererven in de binnengebieden. De bebouwing dateert in hoofdzaak uit de periode 1896-1910; slechts incidenteel is een latere, in de meeste gevallen ook grootschaliger invulling aan te treffen. Hoewel aanvankelijk gepland heeft geen villabouw in het gebied plaatsgevonden. Aan de kades staan louter herenhuizen van twee verdiepingen met een kap en in de langs- en dwarsstraten die dicht bij de stad liggen, zijn herenhuis-achtige woningen van een of twee lagen en een kap verzezen. Verder staduitwaarts neemt het aantal kleinere middenstandswoningen steeds meer toe. Deze differentiatie is vermoedelijk in de hand gewerkt doordat in 1896 in de voorwaarden was opgenomen dat de prijzen van de grond afnamen naarmate de terreinen verder van de binnenstad verwijderd lagen. Wel gingen rond de plantsoenen massawerking en architectuur van

de woningen weer wat meer representatie uitstralen. In het plangebied staan aan de minder voorname straten, waar de gemeentelijke bouwvoorwaarden minder eisten, meest complexen van woningen waarmee bouwondernemers de kostprijs per woning drukten. Aan de Wybrand de Geeststraat en zeer gespreid door de buurten staat tussen de woonpanden een winkelhuis, een entrepôt of een groter element zoals een bedrijfspand of een schoolgebouw. In sterke mate beeldbepalend is voorts de Koepelkerk aan de Vredeman de Vriesstraat, in 1923 in gebruik genomen.

In de architectuur van eenduidige sfeer ligt de nadruk op neo-renaissance en vernieuwingsstijl. De meeste woonpanden zijn drie traveeën breed waarbij soms twee traveeën tot een erkertravee zijn samengevat, zijn levendig geleed en hebben architectonische versieringen van banden kunst- of natuursteen, of speklagen van anderskleurige baksteen, veelal aangebracht rond de muuropeningen. De meeste panden hebben schilddaken, soms afgeknot, soms voorzien van aangekapte geveltoppen of uitgebouwde kajuitelementen. Voor de dakdekking is van zeer gevarieerd pan- en leimateriaal gebruik gemaakt, waartussen de veelvuldige toepassing van oranje- of rood gekleurde platte pannen opvalt. Om tal van voortuinen staan nog de karakteristieke ijzeren hekken in vernieuwingsstijl-vormen. De bebouwing is over het algemeen gaaf en goed onderhouden.

Verkeersafwikkeling

In het Nieuwe Kanaalgebied zijn de straten die er de grens van uitmaken: Vredeman de Vriesstraat - Wybrand de Geeststraat, Willem Lodewijkstraat - Achter de Hoven en Eerste Kanaalbrug - Oostergrachtswal belangrijke bereikbaarheidsroutes voor de binnenstad. De overige straten zijn in meer of mindere mate als woonstraten te beschouwen.

Veranderingen

Structurele verstoringen hebben nauwelijks in het Nieuwe Kanaalgebied plaatsgehad. De Tweede Kanaalbrug in 1965 is vernieuwd. Voorts staan aan de Emmakade n.z. enkele qua massa zeer forse bedrijfsgebouwen van beduidend latere datum: een vm. kantoor van het Provinciaal Electriciteits Bedrijf uit de jaren dertig en een nog jonger fabriekscomplex nabij de Tweede Kanaalbrug. De stadsvernieuwing van de jaren-zeventig en -tachtig is grotendeels aan het Nieuwe Kanaal-gebied voorbijgegaan. Slechts op een enkele plaats is de woonomgeving of de straat heringericht: in dit verband moet in het bijzonder de huidige verkeerssituatie op de Emmakade n.z. bij de aanzet van de Vredeman de Vriesstraat genoemd worden.

Waardering

De meeste wijken die omstreeks 1900 rond de oude binnensteden van Nederland zijn aangelegd, hebben de structuur van een deel uit een omvattende schil. In Leeuwarden vormde de aanleg van een kanaal aanleiding tot het ontwikkelen van een nieuw woongebied. Omstreeks 1915 vertoonde de stadsplattegrond een zich meer dan een kilometer in oostelijke richting uitstrekkende lineaire uitbreiding. Dit smalle en lange gebied heeft Hofkamp op levendige wijze weten vorm te geven. Bovendien biedt de wijk een fraai overzicht van de architectuur rond de eeuwwisseling. Hier heeft Leeuwarden afscheid genomen van de neostijlen van de negentiende eeuw.

Complex woningen aan de Leeuwerikstraat uit 1918.

Complex omstreeks 1920 gebouwde woningen aan de Transvaalstraat.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente LEEUWARDEN

2. Transvaalwijk inclusief een deel van Bonifatius, Leeuwarden

De Transvaalwijk en de noordwestelijk ervan gelegen buurt die tegenwoordig wel Bonifatius wordt genoemd, maken deel uit van de gordel om de oude omgrachte stad. Ze zijn gesitueerd ten noordnoordwesten ervan, naast de Mr. P.J. Troelstraweg, de uitvalsroute van oudsher naar Stiens. Als bijzonder gebied is hiervan aan te merken de gehele Transvaalwijk en het zuidelijke (woon)deel van Bonifatius tot aan het terrein van het Bonifatiushospitaal. Vormt de Mr. P.J. Troelstraweg de grens aan de westzijde, verder wordt het gebied begrensd door de stadsgracht (zuid), de Spanjaardslaan (noordoost) en de Valkstraat (noordwest).

Ontwikkelingsgeschiedenis

In het jaar 1845 is het gebied waar nu woonbuurten liggen nog grasland. Wel lopen er enkele straten, namelijk de genoemde weg naar Stiens, de Noordersingel (dan nog Stadsbuitensingel geheten) en de Spanjaardsweg (later - laan).

Van alle toegangen naar Leeuwarden is die van de noordelijke grietenijen en de stad Dokkum over de Hoogedijk het langste onbestraat gebleven. In 1841 staken de grietenij- en stadsbesturen de koppen bij elkaar voor een 'kunstweg' over Stiens, Hallum, Marrum, Ferwerd en zo door naar Dokkum, om vervolgens over Damwoude op de Groningerstraatweg aan te sluiten. Echter, vertraagd door het probleem van de hoge kosten moest de uitvoering van het eerste stuk van ruim 1.600 meter vanaf de Spanjaardsweg tot 1847 worden uitgesteld.

De Spanjaardsweg is oorspronkelijk een middeleeuwse hooiweg en werd na 1460 de ontsluiting naar het klooster Fiswerd. De weg droeg toen afwisselend de namen Fiswerderweg en Leproseweg. Later ging de weg dienen als verbinding tussen de Hoogedijk en de Zwarteweg richting Groningen uit 1531. Wellicht heeft de weg hierdoor het merkwaardige beloop gekregen: vanaf de Hoogedijk in noordoostelijke richting en bij het klooster met een scherpe hoek naar het zuidoosten afbuigend.

Op het kloosterterrein werd in 1833 de Algemene Begraafplaats geopend, ontworpen door tuinarchitect Lucas Roodbaard en te voet over de Spanjaardsweg van twee zijden uit de stad bereikbaar. Uit noordoostelijke richting kostte dat wat moeite, want men kwam er via een omweg: eerst naar de Hoeksterdwin-ger en vervolgens over een smalle Noorderbrug over de stadsgracht. Schuin tegenover de geslachte Wissensdwin-ger liep een Lijkvaart uit de stadsgracht langs de Spanjaardsweg tot aan de ingang van de begraafplaats. Direct ten zuidoosten ervan en met de hoofdentree eveneens aan de Spanjaardsweg kon dankzij een schenking in 1903-'05 het Rengerspark worden aangelegd.

Een leerlooierij aan de Noordersingel, later herberg 'De Gouden Bal' (afgebroken 1876), vormde rond 1850 de enige bebouwing in het gebied. Een moment, zo rond 1854, heeft het idee geleefd om hier een tweede verswater-
vijver na die achter de Oostersingel te graven. Deze tweede drinkwater-
voorziening zou uiteindelijk aan de Westersingel worden aangelegd. Wel was een
eindje verderop in 1851 een zwem- en badinrichting tot stand gekomen, een
jaar later vernoemd tot Societeit 'Zwem- en Badlust'.

Doordat aansluitend op de uitvoering van de omvangrijke herstructurering van het vaarwater bij Camstraburen in 1859/'60 een nieuwe Noorderbrug werd geslagen tussen de Spanjaardsweg en de Noorderweg over de Wissensdwin-ger, verbeterde de toegankelijkheid van het gebied van de huidige Transvaalwijk aanmerkelijk. In 1865 en 1867 verschenen aan de Noordersingel de eerste woningen, de laatstgenoemde door bouwspeculatie van een timmerman. De eigenaren van deze vroegste woningbouw in het gebied kregen vergunning van

de gemeente om de sloot die hun erf scheidde van de singel, te dempen mits zij hierin een riool zouden leggen. Tevens werd hen de verplichting opgelegd een hekje als erfscheiding met de openbare weg te plaatsen.

Vooraf vanaf ongeveer 1875 nam het bouwtempo snel toe. De bebouwing schreed vanaf de Noorderbrug in westwaartse richting voort. Was in 1880 de Noordersingel tot aan de Singelstraat bebouwd geraakt, daarna stokte de bouw hier even om vervolgens in 1893 na de voltooiing van (het hoofdgebouw van) het Diaconessenziekenhuis opnieuw een aanvang te nemen. De wijk ontleent de naam aan de straten die vanaf 1900 werden aangelegd: Bothastraat, De Wetstraat etc. De grond langs de Spanjaardslaan zuidzijde, waar ook de Lijkvaart lag, bleef aanvankelijk vrijwel onbebouwd doch in 1897 werd ook hier grond voor woningen in gebruik genomen. In 1900 zou de Lijkvaart over een lengte van 10 meter worden gedempt, tussen 1905 en 1909 volgde een veel groter stuk. Tegen 1915 was tenslotte ook het hele westelijke deel van de Transvaalwijk volgebouwd. Het Diaconessenhuis zou in de navolgende decennia en ook na 1940 nog fors worden uitgebreid.

Bouwplannen behoefden eerst de goedkeuring van de gemeenteraad. De intiatiefnemers waren voornamelijk aannemers- en timmerbedrijven. Een deel van de in het gebied aangelegde straten en riolering is in opdracht van de gemeente tot stand gekomen, zoals de Singelstraat en de Looyerstraat in respectievelijk 1877 en 1878, andere straten werden met gemeentelijke subsidie aangelegd door particulieren en vervolgens door de gemeente in eigendom overgenomen, zoals in 1899 de Paul Krügerstraat met twee zijstraten.

Voor wat het noordelijk deel van het gebied met bijzondere waarden betreft, het woongebied ten noorden van de Transvaalwijk tot aan de Valkstraat: dit kwam na ongeveer 1915 tot ontwikkeling. Op een stadsplattegrond van Leeuwarden uit 1915 is te zien dat de bebouwingsgrens dan tot de Spanjaardslaan is opgerukt. Van de kaart bij het eerste, voorlopige uitbreidingsplan voor Leeuwarden (1918-1922) valt af te leiden dat de Lijsterstraat en de Transvaalstraat, beide geknikte straten die elkaar op speelse wijze kruisen op een pleinachtig element in de vorm van een onregelmatige vierhoek, evenals het Spanjaardsplein en de Leeuwerikstraat dan reeds zijn gerooid en de aanliggende terreinen ten dele in gebruik zijn genomen (de Lijster- en de Transvaalstraat zijn in 1926 aan de gemeente overgedragen). Niettemin zijn deze straten wellicht al aangelegd op basis van (vroegere ontwerpen voor) het uitbreidingsplan, terwijl (het verloop van) de Valkstraat er weer een afwijking van vormt. De terreinen zijn ook hier tot ontwikkeling gebracht door particuliere bouwondernemers.

Structuur- en bebouwingsbeeld

In de huidige situatie is de royaal opgezette Spanjaardslaan met een winkelhaakvormig beloop een zeer karakteristiek structurelement. Tegenover de ingang van de Oude Begraafplaats ligt op de hoek van de Spanjaardslaan het gelijknamige plein met kleine plantsoenen in de hoeken, van waaruit in westelijke richting de eveneens brede Leeuwerikstraat naar het opnieuw gelijknamige plein en de Mr. P.J. Troelstraweg vertrekt. Met de Noordersingel zijn hiermee de belangrijkste ontsluitingen voor de woonbuurten genoemd. De overige straten zijn smallere woonstraten. In hun verloop heeft men vaak aansluiting gezocht bij de graslandverkaveling. Zo volgen de Steijnstraat en het westelijk gedeelte van de Paul Krügerstraat exact de oude kavelgrenzen.

Een vreemde (grootschalige) eend in de bijt vormt het terrein van het voormalige Diaconessenziekenhuis. Dit wordt omzoomd door de Transvaalstraat, de Krügerstraat en de Noordersingel. Nadat het Diaconessenhuis zich hier in 1893 had gevestigd - het hoofdgebouw aan de Noordersingel - werd het

ziekenhuis onder andere in 1930-'31 en 1960 met forse vleugels uitgebreid. Behalve de voormalige ziekenhuisgebouwen zijn andere elementen van grotere afmetingen twee schoolgebouwen: een traditionalistisch schoolgebouw (1920) op de hoek Leeuwerikstraat - Lijsterstraat en de Maria Louiseschool (1930) in Amsterdamse Schoolstijl op de hoek Leeuwerikstraat - Transvaalstraat, een bedrijfscomplex aan de Herman Costerstraat dat van vrij kort na de eeuwwisseling dateert en het Marcelis Goverts-gasthuis (1876-'77) aan de Noordersingel. Overigens bestaat de bebouwing in hoofdzaak uit arbeiders- en middenstandswoningen, burger- en herenhuizen.

Naar periode van totstandkoming en doelgroepen waarvoor werd gebouwd, zijn zowel voor wat betreft de straten (profilering, aankleding etc.), de maatvoering van afzonderlijke huizen en woningrijen en de bouwstijl duidelijk verschillende buurten en zones aan te wijzen. Enkele algemene karakteristieken. De gronden langs de belangrijke straten de Noordersingel, de Spanjaardslaan en de mr. P.J. Troelstraweg zijn uitgegeven in royale percelen en bebouwd met villa's en herenhuizen, vrijstaand of geschakeld tot kleine eenheden; langs de straten liggen diepe voortuinen. De binnengebieden kennen een beduidend kleinschaliger parcellering en een dito wijze van bebouwen. Veelvuldig is extra architectonische zorg besteed aan hoekpartijen. Het jongste gedeelte van het als bijzonder aan te merken gebied, direct ten zuiden van het terrein van het Bonifatius-ziekenhuis, onttrekt zich enigszins aan dit algemene bebouwingsbeeld. Dit is bebouwd geraakt met enkele forse complexen.

Parallel aan de groei van de woonbuurten van oost naar west, heeft in architectonisch opzicht een stilistische verandering plaatsgehad. In het oudste, negentiende-eeuwse gedeelte tussen de Noorderbrug en de Joubertstraat staan merendeels woningrijen in neorenaissance-trant, hoewel langs de Noordersingel ook jongere bebouwing voorkomt en langs de later bebouwde Spanjaardslaan in het deel tegenover het Rengerspark en de begraafplaats in vernieuwingsstijl is gebouwd. In het deel van de Transvaalwijk tussen Transvaalstraat en Spanjaardslaan worden vrijwel uitsluitend huizenrijen in vernieuwingsstijl aangetroffen. In het gebied tussen Spanjaardslaan en Leeuwerikstraat in de wijk Bonifatius staan woningen in een verzorgde doch wat onbestemde overgangsstijl, typerend voor de jaren omstreeks 1915-1925. In het meest noordelijke deel van Bonifatius komen woningcomplexen voor uit de periode 1925-1935, min of meer zakelijk expressionistisch vormgegeven.

Meer gedetailleerd wordt van zuidoost naar noordwest het volgende beeld aangetroffen. Aan de Noordersingel tot aan de Singelstraat staat bebouwing, zeer gevarieerd qua massa, detaillering en leeftijd (ook panden van ná 1940), van merendeels niet-aaneengesloten woonhuizen; een onderbreking in de huizenrij vormt het vleugelgebouw van het Marcelis Goverts-gasthuis waarvan de 'vingers' naar de gracht wijzen en het hoofdgebouw ver uit de rooilijn terugwijkt. Westwaarts volgen daarop twee rijtjes van aaneengesloten doch individueel totstandgekomen herenhuizen in decoratieve neorenaissance-stijl, het 'open' terrein van het voormalige ziekenhuis en tenslotte tot aan de Spanjaardslaan een aantal villa's, de laatste in vernieuwingsstijl.

Aan de oostelijke arm van de Spanjaardslaan worden de percelen groter en kan een stijlverschuiving worden waargenomen naarmate men meer staduitwaarts geraakt. Nabij de Noorderbrug staan enkele vrijstaande huizen waarlangs nog een restant ligt van de oude lijkvaart naar de Oude Begraafplaats. Aan de westelijke arm is de verkaveling regelmatig. Op de zuidflank staan enkele, dubbele of in korte rijtjes gebouwde herenhuizen, de meeste met kap, in vernieuwings(achtige) stijl, terwijl op de wat later verkavelde noordflank eenzelfde bebouwingstype is aan te treffen doch traditionalistischer en ook Amsterdamse Schoolachtig vormgegeven. De erfscheidingen tussen voortuinen en openbare weg worden in de meeste gevallen nog gemar-

keerd door de oorspronkelijke ijzeren hekwerken of gemetselde muurtjes waarop soms smeedwerk.

Het binnengebied van de Transvaalwijk kent drie buurten met een min of meer uniform bebouwingsbeeld. Oorspronkelijke straatprofielen, tuinen en erfscheidingen zijn er overigens praktisch volledig verdwenen in het kader van de stadsvernieuwing in de jaren-zeventig. Het buurtje rond de De La Reij- en Herman Costerstraat heeft een overwegend rechthoekig stratenpatroon en een slechts hier en daar onderbroken blokrandbebouwing van kleine arbeiderswoningen waartussen achttertuintjes. De woningen meten in de breedte drie raamvakken en in de hoogte twee lagen met een voorschild waarop een kajuit staat. Er zijn veelvuldig speklagen van kunst- of andersgekleurde baksteen toegepast, muuropeningen zijn rechtgesloten of hebben ontlastingen met boogtrommels versierd door metselmozaïek. In de oudste, wat oostelijker gelegen buurt ontbreekt deze regelmaat; de panden hebben eenzelfde breedte maar er is meer afwisseling in gevelbeëindigingen en dakvormen en bovendien komen vrijstaande panden voor. In het derde buurtje tenslotte, in de zuidwestelijke hoek, staan op wat ruimere kavels complexgewijze gerealiseerde middenstandswoningen van een erker- plus een deurtravee en twee lagen met een plat dak, in onvervalste vernieuwingsstijl (1910-1915). Hier geldt dat de som der delen het buurtje een meerwaarde geeft. Een bijzonder moment is de Steijnstraat met gebogen gevelwanden.

In Bonifatius staan aan de Mr. P.J. Troelstraweg, evenals aan het westelijke gedeelte van de Lijsterstraat, vrijstaande herenhuisen en forse burgerwoningen van het 2- of meer-onder-1-kap-type op diepe kavels, traditioneel van opzet en uitdossing. In de driehoek tussen Troelstraweg, Spanjaardslaan en Leeuwerikstraat staan decoratieve middenstandswoningen uit de jaren 1915-1925, een deur- plus een breed erkertravee breed, twee bouwlagen onder een plat dak hoog en voorzien van redelijke voortuinen, langs smalle straten met van bomen voorziene trottoirs aan beide zijden. Deze vrijwel aaneengesloten blokrandbebouwing wordt op een enkele plaats door een bedrijfs-annex woonpand onderbroken. Uit dezelfde periode maar traditioneel van architectuur dateert een complex woningen van bescheiden afmetingen, dat in een hofjes-achtige structuur aan het noordelijkste deel van de Lijsterstraat is verrezen. Voor het overige zijn de jongere complexen burger- en herenhuisen van twee lagen, deels onder een plat dak en deels met doorlopende kappen, en alle met voortuinen, staande in de driehoek van Lijsterstraat, Valk- en Leeuwerikstraat, goeddeels gerealiseerd door een ontwikkelaar die zowel de straten liet aanleggen als de woningen liet bouwen. Straatprofielen e.d. zijn in Bonifatius vrijwel ongewijzigd.

Verkeersafwikkeling

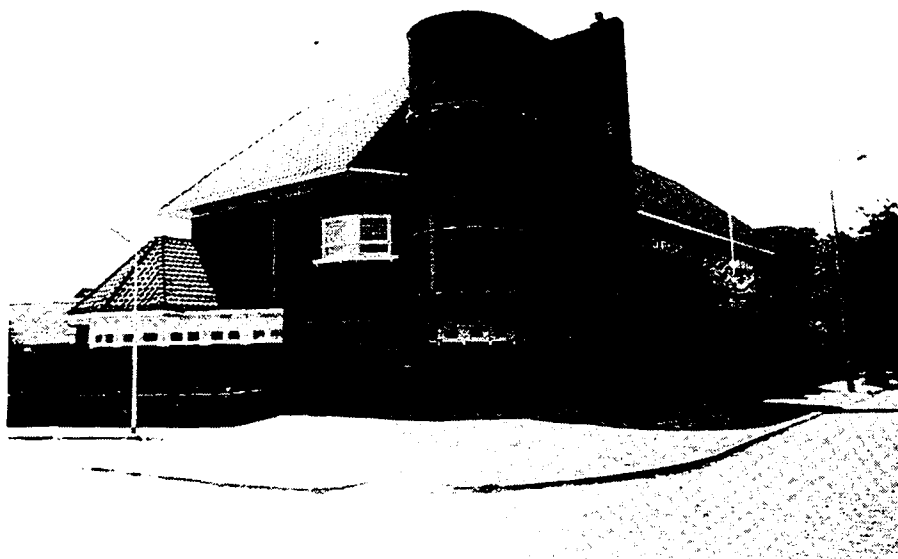
Hiervoor zij verwezen naar de voorgaande alinea's.

Veranderingen

Voor wat betreft de bebouwing kent het beschreven gebied nauwelijks verstoringen. Wel is in het binnengebied van de Transvaalwijk rond 1980 op enkele plekken vervangende nieuwbouw verrezen, afgestemd op de bestaande karakteristieken. Deze woningen vormen het eerste corporatieve bezit in de wijk. Tevens is in 1990 een aanvang gemaakt met gedeeltelijke sloop van het Diaconessenhuis-complex, verbouw tot appartementen van de monumentwaardig ingeschatte hoofdvolumes en aanvullende nieuwbouw op het terrein. Hierdoor zal het corporatieve bezit worden uitgebreid. Voor wat de woonomgeving betreft is de al genoemde herinrichting in het binnengebied van de Transvaalwijk de ingrijpendste verandering. Voorts is het wegprofiel van de Mr. P.J. Troelstraweg en van de oostelijke arm van de Spanjaardslaan versmald om de aanleg van fietspaden mogelijk te maken.

Waardering

De Transvaalwijk en het direct ten noordwesten ervan gelegen deel van Bonifatius kan gelden als een voorbeeld van een niet-planmatig gegroeid woongebied, waarin fraaie buurtjes met elk een eigen karakter kunnen worden onderscheiden, maar waarin toch ook ruimtelijke samenhang is ontstaan. De geleidelijke overgang in architectuurstijlen van neorenaissance naar zakelijk expressionisme is er in tijd en ruimte goed te volgen. Het levendige ensemble van panden en open ruimten langs de Noordersingel vormt het noordelijke 'buitenscherm' in de tamelijk gave stadsgrachtzone.

Maria Louise-school aan de Transvaalstraat. Een fraai ontwerp uit 1930 van Louw Reinalda (1891-1954) in de trant van de Amsterdamse School.

Twee impressies uit de Hollanderwijk. Opvallend is de grote eenvormigheid in het uiterlijk van de woningen. De kleine tuintjes worden grotendeels nog begrensd door heggen.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente LEEUWARDEN

3. Hollanderwijk, Leeuwarden

De Hollanderwijk is gesitueerd ten zuiden van de historische stad, direct aan de overzijde van de spoorlijn naar Harlingen en schuin tegenover het station. Het wijkje wordt begrensd door de Wijnhorsterstraat aan de noord-, de Van Blomstraat aan de west-, de Nieuwe Hollanderdijk aan de zuid- en de Hollanderdijk aan de oostkant.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Het plan voor de Hollanderwijk lijkt niet gebaseerd op een samenhangende visie op de ontwikkeling van de stad zoals dat bijvoorbeeld het geval was met het Stationskwartier, maar is afgestemd op de condities van een aan de grens van het gemeentelijk grondgebied gelegen restant onbebouwde grond. Een merkwaardig restant, als een enclave geïsoleerd aan de overkant van de spoorlijn naar Harlingen die toentertijd de gemeentegrens tussen Leeuwarden en Leeuwarderadeel vormde, een eind westelijk van de uitvalsweg naar het zuiden, de (Verlengde) Schrans, en aan drie zijden omsloten door grondgebied van Leeuwarderadeel. Nog in de eerste helft van de negentiende eeuw hoorde het bij de gemeente Leeuwarderadeel. Aangenomen wordt dat de aanleiding voor de grenswijziging gelegen was in de aanleg van de spoorwegen en het station omstreeks 1863. Het spoortracé ging de aanwezige kavelstructuur diagonaal doorsnijden, met als gevolg dat aan de zuidzijde, mede in verband met de eigendomsgrenzen, driehoekige stukken grond overschoten.

In december 1912 slaagde de Woningvereniging 'Leeuwarden', al enkele jaren naarstig op zoek naar een geschikt bouwterrein voor "werkmanswoningen", erin om onderhands twee stukken weiland van een landbouwer uit Goutum te kopen. De belangrijke Leeuwarder eeuwwisselings-architect Willem Cornelis de Groot werd gevraagd om een ontwerp te leveren, zowel het stedenbouwkundig als het architectonisch ontwerp. Het eerste plan dateert voor zover bekend uit juli 1913 en was door het rigide noord-zuid georiënteerde stratenpatroon en de lange, doorlopende woningrijen nogal saai van karakter. Vermoedelijk naar aanleiding van kritische kanttekeningen van de Inspecteur van de Volksgezondheid in het ambtsgebied Friesland, Overijssel, Groningen en Drenthe, J.H. Faber, presenteerde De Groot in januari 1914 een tweede ontwerp dat gekenmerkt wordt door een veel levendiger, tuinwijkachtige opzet. Het ging hierbij om in totaal 177 woningen in gevarieerde rijen. Eind februari 1914 vond de aanbesteding plaats, in november van hetzelfde jaar werden de eerste 37 woningen opgeleverd en in februari 1915 kwam de buurt gereed. Men heeft van west naar oost gebouwd.

Structuur en bebouwingsbeeld

Het stratenpatroon is een mengvorm van bochtige en rechte straten. De Hollanderstraat met een meervoudig gebogen verloop en een breedte van 5 meter vormt een ongeveer diagonale hoofdas als verkeersontsluiting door het wijkje. In het centrum verbreedt de straat zich tot ruwweg een driehoek en daar werd een plantsoentje aangelegd. Aan het oostelijke begin van de Hollanderstraat buigt de even brede Halbertsmastraat af in zuidelijke richting. De driesprong is met de daarop toegesneden bebouwing een van de meest karakteristieke punten in de wijk. Min of meer haaks op de Hollanderstraat zijn noord-zuid smalle en rechte binnenstraatjes met een openbare wegbreedte van 2,5 meter geroid die alleen voor voetgangers toegankelijk zijn.

De woningen zijn gebouwd in stroken van gevarieerde lengte die zonder verspringingen het rooilijnbeloop volgen, behalve bij de kopwoningen. Alle

woningen hebben voor- en achtertuintjes. De overgangen tussen de voortuinen en de openbare weg worden gemarkeerd door ligusterhagen. De achtererven zijn gemiddeld 5 meter diep.

Door rangschikking naar afmetingen en indeling van de vertrekken kunnen vijf woningtypen worden onderscheiden. Alle woningen bestaan uit een bouwlaag onder een kap met kajuiten onder een afzaatdak. Extra architectonische aandacht is besteed aan de kopwoningen waarvoor de architect verschillende hoekoplossingen heeft ontworpen. Een rijke variatie in maatvoering, in uitwerking van kappen en entreepartijen en in detaillering van bijvoorbeeld het metselwerk voorkomen het gevaar van eentonigheid. De woningen zijn vormgegeven in een stijl die het meest verwant is aan de voor de periode karakteristieke vernieuwingsarchitectuur, hoewel traditionalistischer dan eerdere projecten van W.C. de Groot.

Verkeersafwikkeling

Zie "Structuur en bebouwingsbeeld"

Veranderingen

Na de totstandkoming is de Hollanderwijk langzaam ingekapseld geraakt door uitbreidingen van Huizum-Dorp in de vorm van woningbouw. Desondanks vormt de buurt nog immer een goed herkenbare ruimtelijke entiteit binnen een veel grotere, thans Huizum-West geheten woonwijk.

Tussen 1980 en 1983 heeft de Hollanderwijk een ingrijpende renovatie ondergaan en werd gelijktijdig de woonomgeving aangepakt. Hierdoor zijn een aantal veranderingen en verstoringen die in de loop der jaren zijn opgetreden, ongedaan gemaakt, anderzijds heeft de verbetering van de wijk ook nieuwe wijzigingen met zich mee gebracht. Om de belangrijkste te noemen: De trottoirs die langs de hoofdstraten waren aangelegd, zijn bij de herinrichting weer weggehaald. Het driehoekige plantsoentje halverwege de Hollanderstraat is thans een speelplek. Tijdens de renovatie zijn in de achtertuinten uitbouwen tegen de gevels gezet doch dit oogt in elk geval beter dan de qua vorm en uitmontering verschillende schuurtjes die er voordien stonden. Bovendien zijn destijds de toch beeldbepalende schoorstenen, die voor een ritmisch onderbreking op de lange doorlopende daknokken zorgden, definitief gesneuveld - ze waren overigens al eens in gewijzigde vorm hermetseled.

Waardering

De Hollanderwijk maakt als geheel nog een redelijk gave indruk. Ze is mede door de eenheid van het stedenbouwkundige en architectonische concept een goed voorbeeld van een met zorg gebouwd complex uit de vroegste periode van de met gemeenschapsgelden gesubsidieerde volkswoningbouw.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente LEEUWARDEN

4. Westerparkwijk inclusief delen van de Vogelwijk, Leeuwarden

De Westerparkwijk en de Vogelwijk maken deel uit van de brede ring om de historische stad. Ze zijn gesitueerd ten westen en noordwesten ervan, aan weerszijden van de straatweg naar Harlingen. Als bijzonder is het gebied aan te merken, gelegen binnen de volgende grenzen: oostelijk de Westersingel / Harlingersingel / Spanjaardslaan, zuidelijk de Tesselschadestraat m.u.v. het in recentere tijd bebouwde grondstuk tussen Vondelstraat en Elizabethstraat, westelijk de Heliconweg / Europaplein / Valeriusstraat en noordelijk de Bachstraat / Merelstraat / Roekstraat.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Omstreeks 1850 doorbraken slechts enkele opstallen het beeld van leegte dat de inwoners van Leeuwarden destijds in het gebied ten westen van de oude stad moeten hebben gekend. Slechts enkele wegen doorsneden het weidenschap dat ontstaan was na de inpoldering van de Middellzee in dertiende eeuw.

De zuidelijke Harlingertrekweg en -vaart, aangelegd resp. gegraven in 1645-'46, hebben gedurende enkele eeuwen de enige verbinding van Leeuwarden met Franeker en Harlingen gevormd. In 1828 werd het plan opgevat voor een straatweg naar Harlingen, maar de aanleg van straatwegen naar de Overijsselse en Groningse provinciegrens (1827-1831) kreeg prioriteit. Pas in oktober 1840 vond de aanbesteding plaats en de ingebruikstelling volgde twee jaar later. Voor het eerste stuk kon de bestaande Marssumerdijk verbreed en verhoogd worden. De weg kreeg een tweeledige functie: een gedeelte werd ingericht als harddraversbaan. Het gebruik ervan als zodanig nam af na de aanleg van een sportterrein met een nieuwe renbaan in 1905. Voor het gemotoriseerde verkeer met grotere en zwaardere vrachten in latere jaren was de draagkracht van klinkerbestratingen op de hoofdwegen niet meer voldoende. In 1929 werd stelselmatig begonnen met het aanbrengen van betere wegdekken en kreeg de Harlingerstraatweg een gefundeerde klinkerbestrating. Zo rond 1860 was de Harlingerstraatweg op een enkele boerderij na onbebouwd.

Tot de werken in het kader van de verbetering van het grootscheepsvaarwater tussen Dokkum en Harlingen behoorde de verwijdering van het Verlaat (zie 3.1.). De oude sluis verdween in 1859 evenals een sluiswachterswoning, de doorvaart werd verbreed en er werd een nieuwe brug geslagen, een verbinding tussen de Harlingertrekweg en wat later de Willemskade zuidzijde zou worden maar toen nog een "lommerrijke laan" was die zich naar de Wirdumerpoort slingerde.

Een "schaduwrijke puinweg" langs de stadsgracht (in 1872 bestraat en vernoemd tot Westersingel, en in 1932 geasfalteerd) verbond het Verlaat met de straatweg naar Harlingen. Dichtbij de Verlaatsbrug stond de Harlingerstal voor de paarden van de trekvaartdienst op Harlingen; de stal werd tot 1866 als zodanig gebruikt, daarna als petroleumpakhuis en in 1878 afgebroken. Iets noordelijker, waar de lange, rechte Fonteinsloot (aan het begin van deze eeuw -straat geworden) op de puinweg uitkwam, verrees in 1865 broodfabriek 'De Hoop'. Daarachter liet het stadsbestuur in 1874-'75 een tweede zoetwatervijver graven om in de stijgende drinkwaterbehoefte van de stad te voorzien. De vijver is naar een ontwerp van G.L. Vlaskamp aangelegd in een golvende en fraai beplante, plantsoenachtige setting op een terrein ter grootte van drie hectare en heeft tot 1888 als waterreservoir gefunctioneerd. Nabij de Vrouwepoortsbrug of Westerbrug tenslotte lagen enkele pleisterplaatsen, zoals de herberg van Niemendal, en een wagenmakerij.

De eerste grote ruimtelijke ingreep in het gebied was de aanleg van een tramweg naar Marssum in 1900 door de Nederlandsche Tramwegmaatschappij. Na langdurige beraadslagingen koos de gemeenteraad het volgende trace uit: vanaf de beginhalte op het Stationsplein door de Sophialaan en langs de Willemskade zuidzijde over de bestaande Verlaatsbrug, dan noordwaarts afbuigend, voor de stadsvijver langs, daarna met een bocht in oostelijke richting naar de Harlingersingel, gevolgd door een bocht westwaarts de Harlingerstraatweg op. Voor het tramspoor moest de rijbaan op de Westersingel verschoven en een deel van de stadsgracht gedempt worden. In de buurt van de Vrouwepoortsbrug kwam een emplacement met remises te liggen, waarvan heden nog delen overeind staan.

Een bouwondernemer liet ten noorden van het emplacement de Harlinger- en Tramstraat rooien en de aanliggende grond bebouwen met woningen voor de verkoop (1903); de straten gingen daarna in handen van de gemeente over. De uit de rooilijn terugwijkende woningreeks in zeer decoratieve neorenaissance-stijl op de hoek van Harlingersingel en -straatweg is eveneens het resultaat van een particulier initiatief (1898). Het ervoor langs lopende straatje bleef in tegenstelling tot de Harlinger- en Tramstraat particulier eigendom. Tenslotte verrezen rond dezelfde tijd de eerste huizen aan de Harlingerstraatweg en raakte de grondstrook langs het eerste gedeelte van de Spanjaardslaan tussen 1896 en 1906 bebouwd met een vijftal landhuizen. Nadat de tramlijn was aangelegd, verkocht de Tramwegmaatschappij het grondstuk tussen het spoor en de Westersingel nabij de Verlaatsbrug aan een particulier die het idee had opgevat dit terrein in bouwpercelen te verkopen. In 1902 diende hij een plan in bij de gemeenteraad, dat voorzag in de aanleg van een straat die, evenals de gerealiseerde woningrijen, de gebogen vorm ontleent aan het beloop van het tramspoor erachter. Het nieuwe buurtje werd in de volgende jaren uitgebreid tot aan de Westersingel.

Na die vroege uitbreidingen van bescheiden omvang zou het tot na de Eerste Wereldoorlog duren eer in het gebied grootschaliger ontwikkelingen op gang kwamen. In het eerste, voorlopige uitbreidingsplan voor Leeuwarden uit 1918-'22 sluit het ontworpen stratennet ten dele aan op de bestaande graslandverkaveling. Zo volgen de Engelschestraat, de Westerparkstraat en het oostelijke gedeelte van de Molenstraat de oude perceelgrenzen. Voor wat het plangebied voor het gebied ten westen van de Engelschestraat en ten noorden van de Harlingerstraatweg betreft, wordt de graslandverkaveling rigoureuus doorbroken. Een zeer opvallend element is de als een diagonaal door het plangebied getrokken Bildtschestraat die als vertrekpunt het Engelscheplein heeft en als eindpunt de Harlingerstraatweg, daar waar de straatweg via een brug het noordelijke ringkanaal om Leeuwarden zal oversteken. Spiegelbeeldig ten opzichte van de Harlingerstraatweg is door de ten noorden ervan geplande wijk eveneens een diagonaal gelegd: de Leeuwerikstraat. De aanbouw van woonbuurten zal zich in het volgende decennium redelijk nauwgezet voltrekken langs de in het plan uitgestippelde lijnen. Het als bijzonder te beschouwen gebied is voor het grootste gedeelte reeds bebouwd geraakt wanneer aan het begin van de jaren-dertig een nieuw uitbreidingsplan wordt voltooid. Voor de dan nog niet benutte gronden ten zuiden van de Fonteinstraat, die overigens volgens de eerste ideeën voorbij het Engelscheplein in rechte lijn zou moeten worden doorgetrokken, dragen de ontwerpers een (gerealiseerd) alternatief planontwerp aan. De Fonteinstraat krijgt geen voortzetting, doch iets zuidelijker wordt vanuit de hoek van het genoemde plein de P.C. Hoofdstraat gepland en gerooid. Het geplande maar nimmer gegraven ringkanaal wordt in het uitbreidingsplan verder staduitwaarts gelegd. Op de plaats van de bovengenoemde brug in de Harlingerstraatweg is nu een groot verkeersplein gedacht terwijl de kanaal-'strook' benut zal gaan worden voor een ringweg. Het (ovalen Europa-)plein en de ringweg zouden na de Tweede Wereldoorlog worden gerealiseerd.

Kort nadat het voorlopige uitbreidingsplan ter tafel is gebracht, komen midden in de weilanden reeds enkele, architectonisch opmerkelijke, projecten van de grond. Met deze projecten hebben de ontwerpers van het uitbreidingsplan blijkens de bijbehorende plankaart al rekening gehouden, want ze staan er als "bestaande bebouwing" op ingetekend. Omstreeks 1919 verrijzen een elftal vrijstaande, chalet-achtige herenhuizen in houtskeletbouw op de zuidwestelijke hoek van de kruising Harlingerstraatweg - Engelschestraat. Architect Doeke Meintema mag, als winnaar van een door de Coöperatieve Vereniging Woningbouw uitgeschreven prijsvraag om in een nijpend tekort aan burger- en betere ambtenaarswoningen te voorzien, in 1920-'23 een bijzonder buurtje van 70 huurwoningen uitvoeren aan twee zijden van de Bildtsestraat. En aan de Leeuwerikstraat wordt rond 1923 door A. Baart sr. voor de Vereniging voor Volkshuiving een driehoekig gesloten blok van volkswoningen in twee lagen gebouwd, vormgegeven met duidelijke Amsterdamse School-trekken, dat de bijnaam "Het Fort" kreeg; de bewoners krijgen de beschikking over een gemeenschappelijke binnentuin.

De grote hausse zal dan losbarsten. In tegenstelling tot de oostelijke en zuidelijke stadsuitbreidingen zijn hier particuliere ondernemers vrijwel volledig verantwoordelijk voor de bouwproductie. Kleine en grotere middenstandswoningen, afgewisseld met herenhuizen, geven in de wijken de toon aan. Alleen aan de Franeker- en Beetgumerstraat komt, in opdracht van de gemeente, nog gesubsidieerde woningbouw (1924, 60 woningen) tot stand. Straten die eerst in particuliere handen waren, werden later aan de gemeente overgedragen. Als voorbeelden zijn in chronologische volgorde te noemen: Spreeuwenstraat, Kievit, Merelstraat en Merelplein (overgedragen in 1924), Deinumerstraat (1925), Nachtegaalstraat (1926), Pelikaanstraat, Ibis, Ekster, Koekoek, Kwartel en Meezenstraat (1927 en 1928), Dronrijperstraat, Wynaldumer, Westerpark, Midlumerstraat enz. (1927), Achlumer- en Sexbierumerstraat, Roodborststraat, Zwaluw en Houtduifstraat (1929) en het stratencomplex ten noorden van de Harlingerstraatweg en ten oosten van de Meezenstraat (1931). In 1931 werd begonnen aan de stratenaanleg van de componistenwijk ten noorden van de Leeuwerikstraat. In 1935 constateerde de toenmalige directeur Gemeentewerken Ch.C. van der Vlis, dat de achterstandsituatie van kort na WO I voor wat de middenstandswoningen betrof inmiddels was omgeslagen in een "overproductie" (Van der Vlis, pp. 295-296). Die is stellig mede bereikt door de voortvarendheid waarmee bouwondernemers de ontwikkeling van de Westerparkwijk en de Vogelwijk ter hand hebben genomen.

Structuur- en bebouwingsbeeld

In de Westerparkwijk en de Vogelbuurt zijn naar wijze en periode van totstandkoming twee deelgebieden aan te wijzen. Het meeste oostelijke langs de Westersingel maakt deel uit van de laat-negentiende- en vroeg-twintigste-eeuwse stadsgrachtzone. Aan de singel en de Harlinger-, Tram- en Elizabethstraat staan hoofdzakelijk huizenreeksen in een naar de neorenaissance neigende bouwtrant, aangevuld door enige panden in vernieuwingsarchitectuur (ook aan het begin van de Fonteinstraat) en een enkele villa in Amsterdamse School-stijl. Het Westerpark, dat vrijwel geheel wordt omzoomd door straten, is een belangrijk groenelement in de wijk.

Achter dit 'scherm' doet men vrijwel zonder overgang een stap vooruit in de tijd naar de jaren-twintig en -dertig. Hier ligt een samenhangend stedelijk woongebied waarvan de structuur tot stand is gekomen op basis van twee opeenvolgende uitbreidingsplannen. De belangrijkste verkeersas is de uitvalsweg naar Harlingen die het woongebied in oost-west richting doorsnijdt. Diagonaal erop staan de royaal opgezette Bildtschestraat en de Leeuwerikstraat die met de Harlingerstraatweg samenkomen in het Europaplein en die met een noord-zuid georiënteerde as van de Engelschestraat - Nachtegaalstraat een driehoek van wijkontsluitende straten vormen. De meeste, smal-

lere, woonstraten sluiten op een van de voornoemde straten aan. Ze zijn in veel gevallen geknikt. Vanuit het Europaplein vertrekt in noordelijke (Valeriusstraat) en zuidelijke richting (Heliconweg) de ringweg. De bebouwing hierlangs dateert van na 1940 maar sluit aan bij het vooroorlogse gebied. Alleen het Europaplein heeft met z'n op een monumentaal effect ontworpen hoogbouw een geheel eigen karakter. Ook de woningen aan de Tesselschadestraat en Vondelstraat-westzijde zijn van jongere datum.

Op diverse plekken zijn door de wijken kleine plantsoenen aangelegd: het Mozartplantsoen en plantsoenen aan de Beethovenstraat, de P.C. Hoofdstraat en de Spiegelstraat. Een belangrijk groenelement is het Westerpark (ook wel Vossepark), de voormalige verswatervijver aan de Westersingel die tot 1888 als zodanig heeft gediend.

Op de Harlingerstraatweg na hebben de straten in het bijzondere gebied nog het oorspronkelijke profiel van een rijbaan met trottoirs aan weerszijden. Direct langs de rijbaan staan in het trottoir regelmatige bomenrijen. De woningen hebben voortuinen die van de openbare weg worden gescheiden door gemetselde muurtjes. Middenstandswoningen en burgerhuizen geven de toon aan, waarbij de grotere woningen voornamelijk aan de bredere straten zijn te vinden. De woningen zijn overwegend complexgewijze gerealiseerd in de vorm van blokrandbebouwing. Binnen de blokken liggen tuinen. Sterk geaccentueerde hoekwoningen, dwars geplaatst en met verhoogde en tot op de eerste laag of soms bijna tot de grond doorlopende kappen, verlenen de buurten een soort beheerste monumentaliteit. De woningreeksen tellen merendeels twee lagen; de tweede laag ligt soms aan de straatzijde 'verborgen' achter een diep zakkend voorschild met kajuitreeksen onder aaneengesloten afzaatdaken. De veelvuldige toepassing van grauwe metselsteen is opvallend. De verzorgde architectuur is karakteristiek voor de periode van het Interbellum.

Enkele straten onttrekken zich aan dit bebouwingsbeeld. Dat zijn de Harlingerstraatweg en in mindere mate ook de Fonteinstraat en de Pelikaanstraat. Met name de eerstgenoemde straat heeft zich ontwikkeld tot een zone voor de beter gesitueerden, in de vorm van een lint met een uitbreiding aan de zuidzijde van de Pelikaanstraat. Hier zijn vrijstaande villa's en grote herenhuizen van het type twee- of drie-onder-één-kap, sommige met rietdekking, op forse en vooral diepe percelen aan te treffen, in vernieuwingsstijl, Amsterdamse School, traditionalisme en zakelijk expressionisme. De panden staan op gelijke afstand uit de rooilijn. Sommige zijn in de jaren-dertig gebouwd na sloop van een voorganger uit de MIP-periode. Zo werden ook drie van de vijf landhuizen aan het eerste gedeelte van de Spanjaardslaan al in de jaren-dertig gesloopt en op het vrijgekomen grondstuk is aansluitend een rijtje herenhuizen verzezen.

De Westerparkwijk en de Vogelwijk kennen een aantal grote elementen, de meeste schoolgebouwen en een paar kerkgebouwen. De stedenbouwkundige situering, hoewel in de meeste gevallen dominant op straathoeken, doet slechts in een enkel geval een bewust nagestreefde monumentaliteit als onderdeel binnen een groter geheel vermoeden. Het zijn niettemin vrijwel alle gebouwen die opvallen door hun massa en hoge architectonische kwaliteit. In dit verband moeten allereerst de Coornhertschool (1928), de Wilhelminaschool en de Middelbare Technische School (1934), en de Pelikaankerk (1931) en de Sint Dominicuskerk genoemd worden. Ze staan resp. op de hoeken van de Achlumer- en Coornhertstraat, de Fontein- en de Westerparkstraat en de Molen- en Parkstraat, aan de Pelikaanstraat en aan de Harlingerstraat. Een andere groot element is de Leeuwerikschool.

Verkeersafwikkeling

Voor de verkeersafwikkeling zij naar boven verwezen. De Harlingerstraatweg is heringedeeld met fietspaden aan beide kanten van de rijbaan. Op enkele plekken is een verkeersdrempel in de weg gelegd, zoals op de kruising van

de P.C. Hoofdstraat en de Brederostraat.

Veranderingen

De structuur en bebouwing in het bijzondere gebied hebben geen grote wijzigingen ondergaan. Alleen op de hoek van de Molenstraat en Pier Panderstraat is in 1990 een groot appartementencomplex opgeleverd dat nogal detoneert met de omgeving. Andere (woning)nieuwbouw is te vinden op de tegenover liggende hoek van de Pier Panderstraat en op beide hoeken van de Pelikaanstraat en de Spanjaardslaan. De woningwetwoningen aan de Franeker- en Beetgumerstraat zijn in de jaren-tachtig gerenoveerd. Het bijzondere volkswoningencomplex 'Het Fort' heeft nogal geleden onder een zeer recente renovatie (ca. 1990).

Waardering

De Westerparkwijk en de Vogelbuurt vormen een samenhangend woongebied dat grotendeels in de jaren-twintig en -dertig tot stand is gekomen op basis van, bij de Woningwet uit 1901 voor grotere gemeenten verplicht gestelde, uitbreidingsplannen. Kwaliteiten van het gebied zijn onder andere de manier waarop bebouwing en openbare ruimte zich tot elkaar verhouden - fraai in dit opzicht is bijvoorbeeld de woningbouw rond het Mozartplantsoen naar ontwerp van J. Gros sr. en G.A. Heldoorn - en de overwegend verzorgde baksteenarchitectuur die kenmerkend is voor de periode. De iets oudere Westersingel maakt als westelijke flank deel uit van de (ondeelbare) stadsgrachtzone.

Woningen in een aan de Amsterdamse school-achtige stijl, gebouwd tussen 1913 en 1918 aan de Bildtsestraat naar ontwerp van de Leeuwarder architect Doeke Meintema.

Complex riante woningen uit 1931 aan de Harlingerstraatweg. Een ontwerp in de romantisch expressionistische trant van het architectenbureau Kalma & Witteveen.

In 1923 aan de Harlingerstraatweg naar ontwerp van W. van der Kooi gebouwde dubbele villa.

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

TERSCHELLING

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente TERSCHELLING

Gebied 1: Burgemeester Eschauzierstraat, West Terschelling

Gebied 2:

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

Gebied 7:

Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).	+							
	+							
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).								
	+							
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.	+							
	-							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+							
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	++							

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente TERSCHELLING

1. Burgemeester Eschauzierstraat, West Terschelling

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Voor een waddeneiland unieke, relatief grote en vroege dorpsuitbreiding met woningen uit het eerste kwart van de 20e eeuw, gelegen aan de noordwestzijde van de oude kern, nabij de Brandaris.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

De Burgemeester Eschauzierstraat is een (overeenkomstig het verloop van de duinen ?) gebogen straat met een fraai profiel en beplanting in de vorm van enkele bomen. Mede omdat de grootte van de woningen goed is afgestemd op de breedte van de straat is een waardevol geheel ontstaan met een eigen, enigszins besloten, karakter. De woningen zijn gebouwd tussen 1909 en 1915 en alle van één bouwlaag met kap en deels voorzien van topgevels. Ondanks een geringe variatie in het type woningen vormt de bebouwing van de straat een duidelijke eenheid.

De woningen zijn, afgezien van een tweetal vrijstaande panden, gebouwd in blokjes van twee (9 stuks) en rijtjes van vier (2 stuks). Alle woningen hebben een klein voortuintje en een ruimere achtertuin. De voortuintjes zijn van de straat gescheiden door vergelijkbare hekwerken met betonnen paaltjes.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied is van enige historische betekenis omdat het een voor een waddeneiland unieke, relatief grote en vroege dorpsuitbreiding betreft.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

De schaal en maatvoering van de Burgemeester Eschauzierstraat, alsmede de sfeer die het geheel uitstraalt, sluiten goed aan op de kleinschalige structuur van de oude kern.

Gaafheid

De Burgemeester Eschauzierstraat is, afgezien van enkele marginale wijzigingen aan de woningen, een opvallend goed bewaard gebleven stukje Terschelling.

Zeldzaamheid

Het gebied heeft enige zeldzaamheidswaarde, die slechts gelegen is in het feit dat het voor een waddeneiland een relatief grote en vroege uitbreiding betreft.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

- FR-TER-53 nrs. 43/45 (1909). Gelijk aan nr. 27/29, 31/33 en 12/14.
FR-TER-53A nrs. 39/41 (1909). Gelijk aan nr. 9/11, 23/25 en 35/37.
N.B. nrs. 16/18 iets afwijkende "hoektypes".
FR-TER-53B nrs. 2/4/6/8 (1915). Gelijk aan nrs. 13/15/17/19.

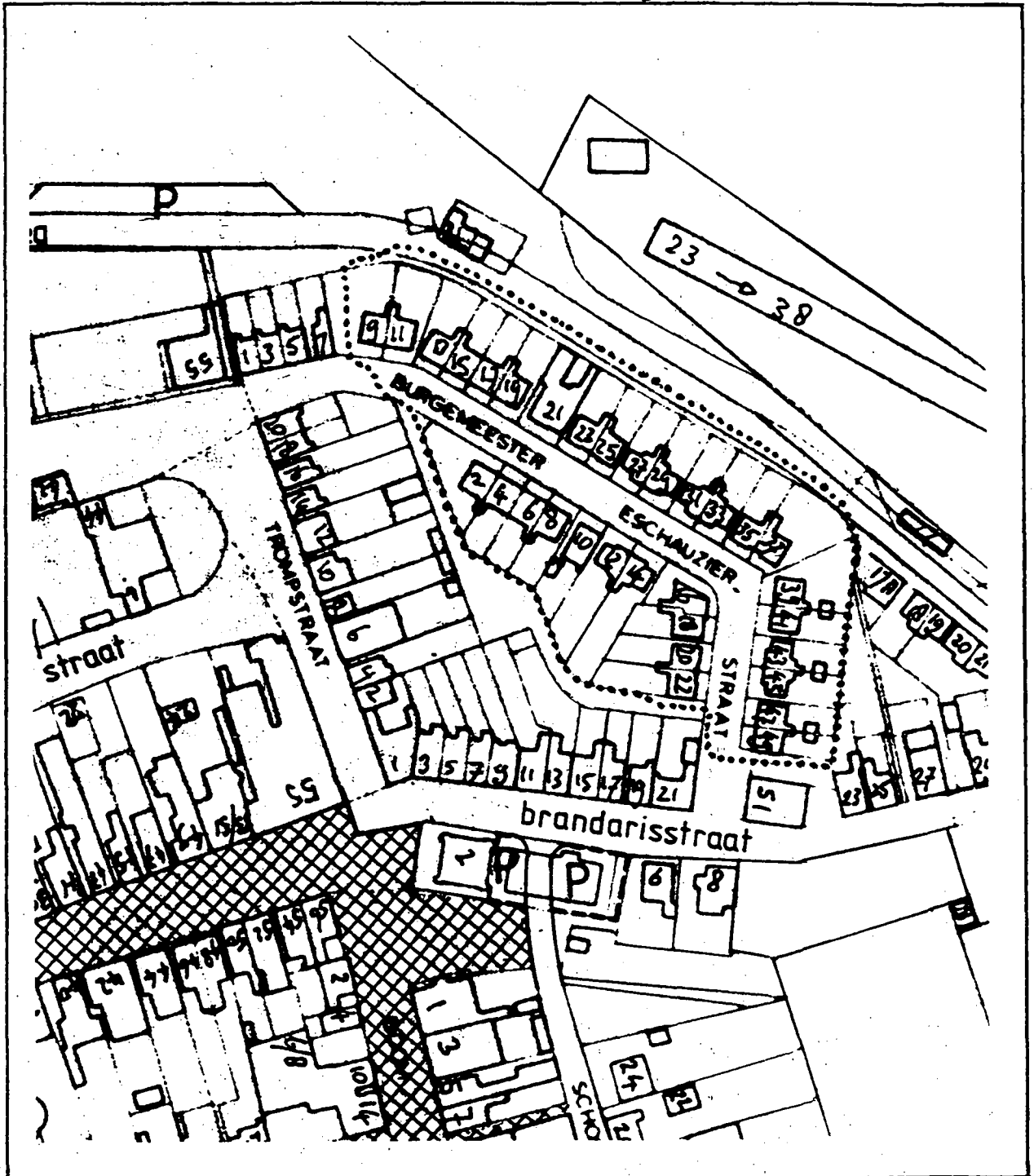
(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 5A Noord)

Meer grootschalige volkswoningbouw komt op de Waddeneilanden niet of nauwelijks voor. Een uitzondering vormt het complex aan de Burg. Eschauzierstraat in West-Terschelling met woningen van 1909 en 1915.

Burgemeester Eschauzierstraat, West Terschelling

..... Globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in :

ZUID-WEST FRIESLAND

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

BOLSWARD

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente BOLSWARD

Gebied 1: Snekerstraat - Julianapark

Gebied 2: deel Plan Zuid

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

Gebied 7:

Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).	+	+						
	+	+						
	+	+						
	+							
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).	+	+						
	+							
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.		+						
	+							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+	+						
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	+	+						

Snekerstraat. Straatbeeld met woningen uit het begin van deze eeuw. Opvallend zijn de relatief diepe voortuinen.

Snekerstraat 30. Woning uit het begin van deze eeuw. In hoofdvormen nog gaaf, in detail gewijzigd. De voortuin is d.m.v. hekwerk van de straat gescheiden.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente BOLSWARD

1. Snekerstraat en Julianapark

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Het gebied betreft de fraai beplante weg naar Sneek (Snekerstraat) met de daarlangs gelegen grote woningen met veelal ruime voortuinen; achter de panden aan de zuidzijde ligt het vanaf 1913 naar ontwerp van H. Meijer (tuinarchitect van de fa. Wybren Krijns, boomkwekers te Joure) aangelegde Julianapark.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

De Snekerstraat is dankzij het betrekkelijk brede profiel, de beplanting, en de eraan gelegen veelal vrijstaande, ruime woningen met (grote) voortuinen een aantrekkelijk geheel.

Het Julianapark is een fraai aangelegd park dat zich volgens de literatuur kon meten met andere parken "van dien aard" in binnen- en buitenland. Het park heeft een merkwaardige, min of meer wigvormige plattegrond.

Bijzondere historische betekenis

De Snekerstraat is een fraai voorbeeld van een uitvalsweg waarlangs aan het begin van deze eeuw woningen voor de beter gesitueerden werden gebouwd. In het gebied staat ook de zuivelschool.

Het Julianapark werd ter herinnering aan de onafhankelijkheids-feesten (1813-1913) aan de gemeente Bolsward geschonken door het St. Anthony-gasthuis en het Weeshuis te Bolsward; het stads Armenhuis schonk als blijk van instemming het toegangshek aan de Snekerstraat. Het Julianapark is voorts van historische betekenis vanwege de innovatieve waarde. Volgens de literatuur was het namelijk - zeker voor de noordelijke streken van ons land - destijds een modern en anders dan gebruikelijk ontworpen en aangelegd park.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Het gebied vormt een fraaie entree van de stad vanuit het oosten.

Gaafheid

Het oorspronkelijke karakter van de Snekerstraat als uitvals- en toegangsweg is relatief goed bewaard gebleven. Het park lijkt in aanleg gaaf bewaard gebleven; voor een definitief oordeel is nader onderzoek gewenst.

Zeldzaamheid

Hoewel in verschillende Friese steden vergelijkbare uitvals- of toegangswegen hebben bestaan of nog bestaan, zijn er door voortdurende concessies ten behoeve van het toenemende verkeer in Friesland weinig andere voorbeelden met dezelfde kwaliteiten te vinden. Het Julianapark is vergeleken met de andere (stads)parken in Friesland een van de mooiere en gaaf bewaard gebleven voorbeelden.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

Snekerstraat

1. FR-BOL-87 nr. 13 Zuivelschool (1904).
 2. FR-BOL-87A nr. 15 Directeurswoning (1904).
 3. FR-BOL-88 nr. 30 Woonhuis (\pm 1900).
 4. FR-BOL-89 nr. 32-34 Woonhuizen (1907).
 5. FR-BOL-90 nr. 35 Woonhuis (\pm 1905).
 6. FR-BOL-91 nr. 44-46 Woonhuizen (\pm 1905).
 7. FR-BOL-92 nr. 48-54 Woonhuizen (1908).
-
8. FR-BOL-86 c.a. Julianapark
Park uit 1913 met o.a. tuinmanswoning, toegangshek, muziektent, volière, bank, bruggetje, standbeeld etc.

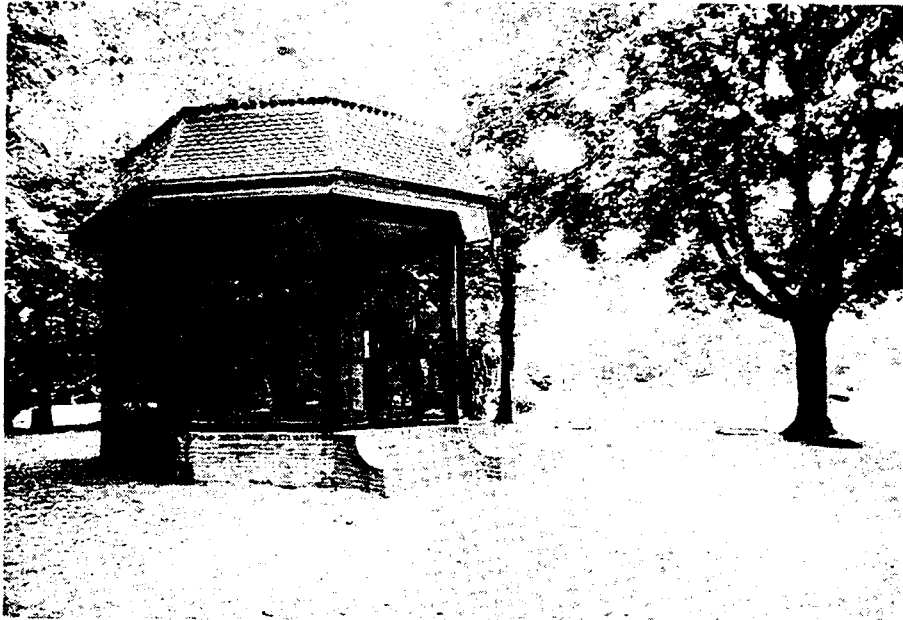
(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 10E Zuid)

Het toegangshek van het Julianapark aan de Snekerstraat. Een geschenk van het Algemeen Stadsarmenhuis.

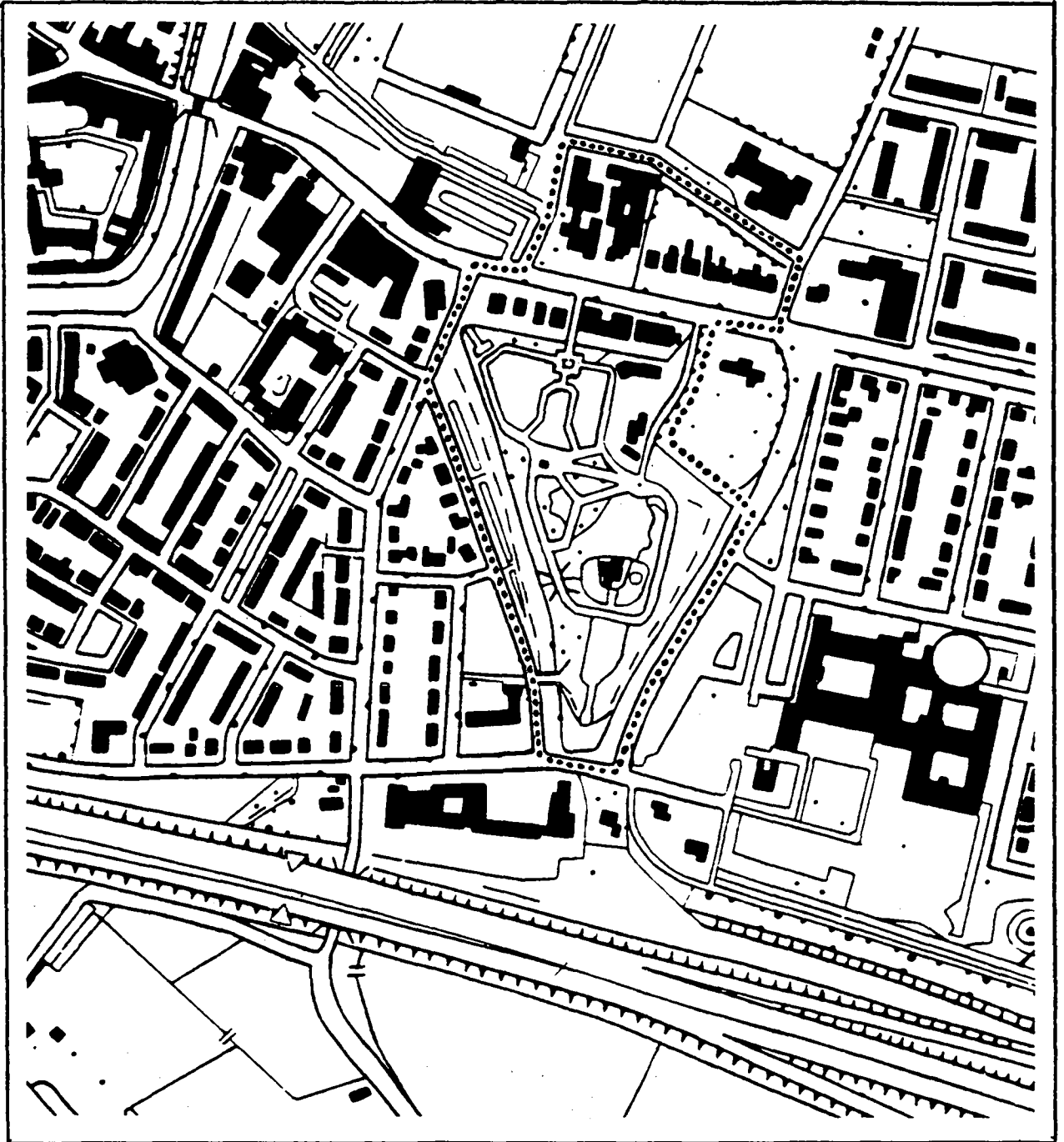

Julianapark.

Muziekkoepeel in het park, thans in gebruik als volière.

Snekerstraat / Julianapark - Bolsward

..... globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente BOLSWARD

2. Deel Plan Zuid

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Plan Zuid betreft een woonwijk met arbeiders- en middenstandswoningen deels gerealiseerd overeenkomstig het uitbreidingsplan uit 1915 van de gemeente-architect W. van Straten. Dit uitbreidingsplan, met name het oostelijke deel, is later herzien.

Het bepalen van de grenzen van het gebied met bijzondere waarden is niet eenvoudig omdat enerzijds pas (direct) na de Tweede Wereldoorlog in de randzones van het plangebied werd gebouwd en anderzijds een deel van de oorspronkelijke bebouwing is afgebroken. Een deel van de na-oorlogse bebouwing ligt binnen de gekozen grenzen. Het noordelijke geheel gereconstrueerde deel van Plan-Zuid is niet in het gebied opgenomen.

De bebouwing binnen het gebied met bijzondere waarden dateert hoofdzakelijk uit de jaren twintig en dertig van deze eeuw en betreft zowel sociale woningbouw als particuliere sectorbouw. Behalve vrijstaande en dubbele woningen werden verschillende kleine complexen gebouwd. Plan Zuid werd vroeger ook wel "het Rode Dorp" genoemd.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Het grootste deel van Plan Zuid heeft een betrekkelijk eenvoudig, min of meer rechthoekig stratenplan. Het westelijke deel heeft enkele straten met een licht gebogen verloop. De wijk was voor de tijd van aanleg voorzien van een ruime hoeveelheid groen, zowel in de vorm van een aantal plantsoenen als kleine voor- en achtertuintjes bij een deel van de woningen. De achtertuinen van sommige woningen zijn via achterpaden toegankelijk.

De waarde van het gebied moet vooral gezocht worden in het feit dat het een goed en betrekkelijk gaaf voorbeeld is van een uitbreidingswijk van enige omvang met arbeiders- en middenstandswoningen uit de jaren twintig en dertig voor een kleine stad.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Dit gebied met bijzondere waarden wordt deels omringd door goed op de oudere delen van de wijk aansluitende woningbouw van direct na de Tweede Wereldoorlog en de jaren '50. Even oostwaarts ligt een ander gebied met bijzondere waarden : Snekerstraat-Julianapark c.a.

Gaafheid

De wijk is in aanleg gaaf bewaard gebleven. De gaafheid van de woningen is wisselend. De complexen arbeiderswoningen zijn veelal gerenoveerd en hebben daarbij o.a. nieuwe vensters, deuren en kajuiten gekregen. Enkele panden zijn door nieuwbouw vervangen.

Zeldzaamheid

Plan-Zuid heeft mede dankzij de omvang en redelijke mate van gaafheid enige zeldzaamheidswaarde binnen de Friese context.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

1. FR-BOL-7 Bote a Bolswertstraat 5-19, 4 dubbele woningen. (± 1930)
2. FR-BOL-12 van Munnickhuizenstraat 1-20; Hid Herostraat 16-26; Pieter Tanjéstraat 1-23; woonhuizen (± 1920)
3. FR-BOL-12A P. Coopmansstraat 19-25; v. Munnickhuizenstraat 1-17; Pater Brugmanstraat 37/51. Woonhuizen St. Joseph. (1929)
4. FR-BOL-12B Pater Brugmanstraat 53-75; Hid Herostraat 37-47. Woningen Hendrick Nannesstichting (1920/23)
5. FR-BOL-17 Geref. kerk (ca. 1930)
6. FR-BOL-17A Geref. Pastorie (ca. 1930).
7. FR-BOL-20 Dubbel woonhuis. Hid Herostraat 4/6. (ca. 1920)
8. FR-BOL-21 Dubbel woonhuis. Hid Herostraat 2/Gasthuissingel 32. (ca. 1925)
9. FR-BOL-35 Middenstandswoningen Hid Heroplantsoen. (ca. 1925)
10. FR-BOL-36 Woonhuizen. Hid Heroplantsoen (ca. 1925)
11. FR-BOL-37 Woonhuizen. Hid Heroplantsoen (ca. 1930)

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 10E Zuid)

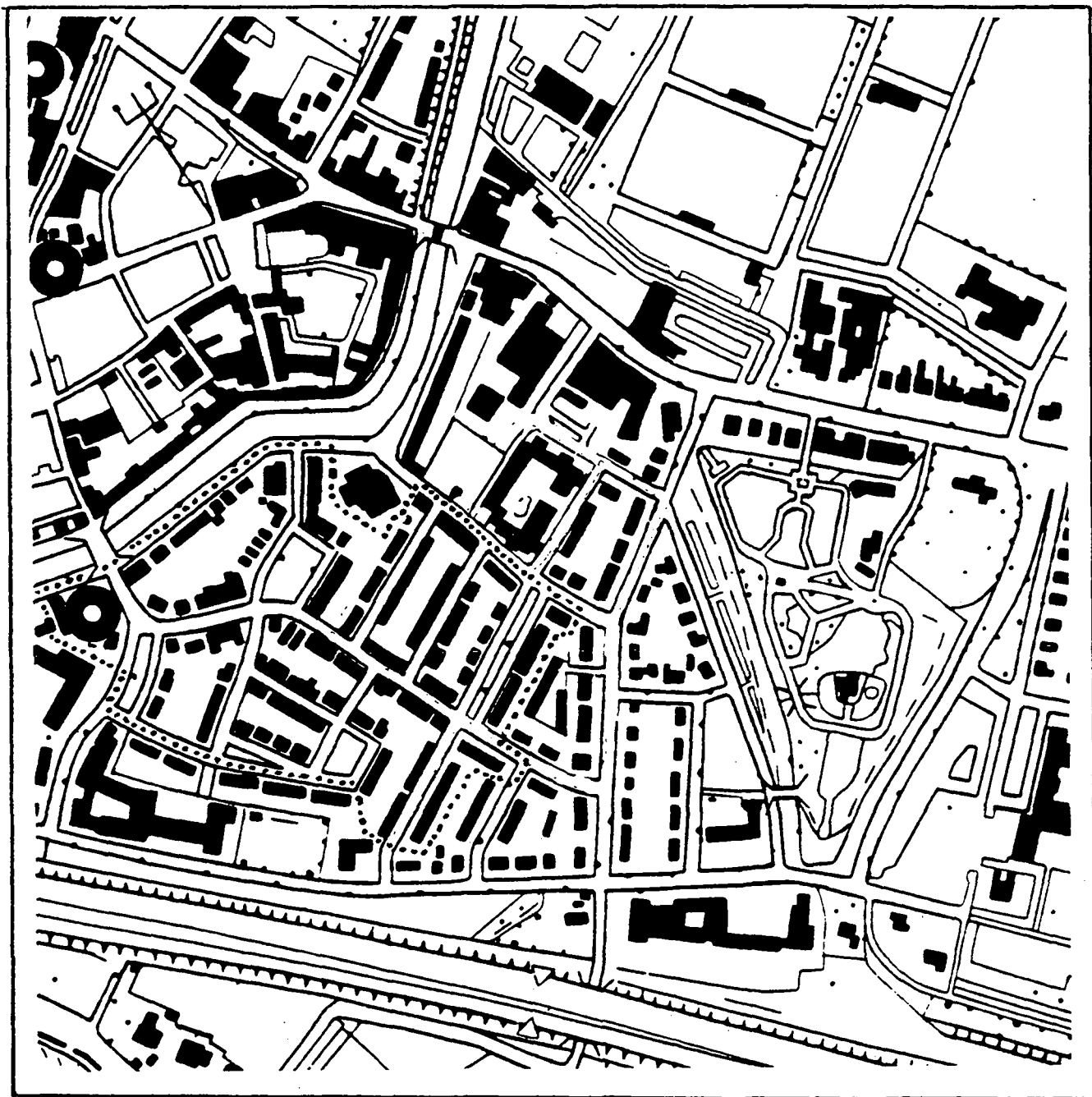
Complex sociale woningbouw uit 1920 van de Hendrik Nannesstichting aan de Pater Brugmanstraat.

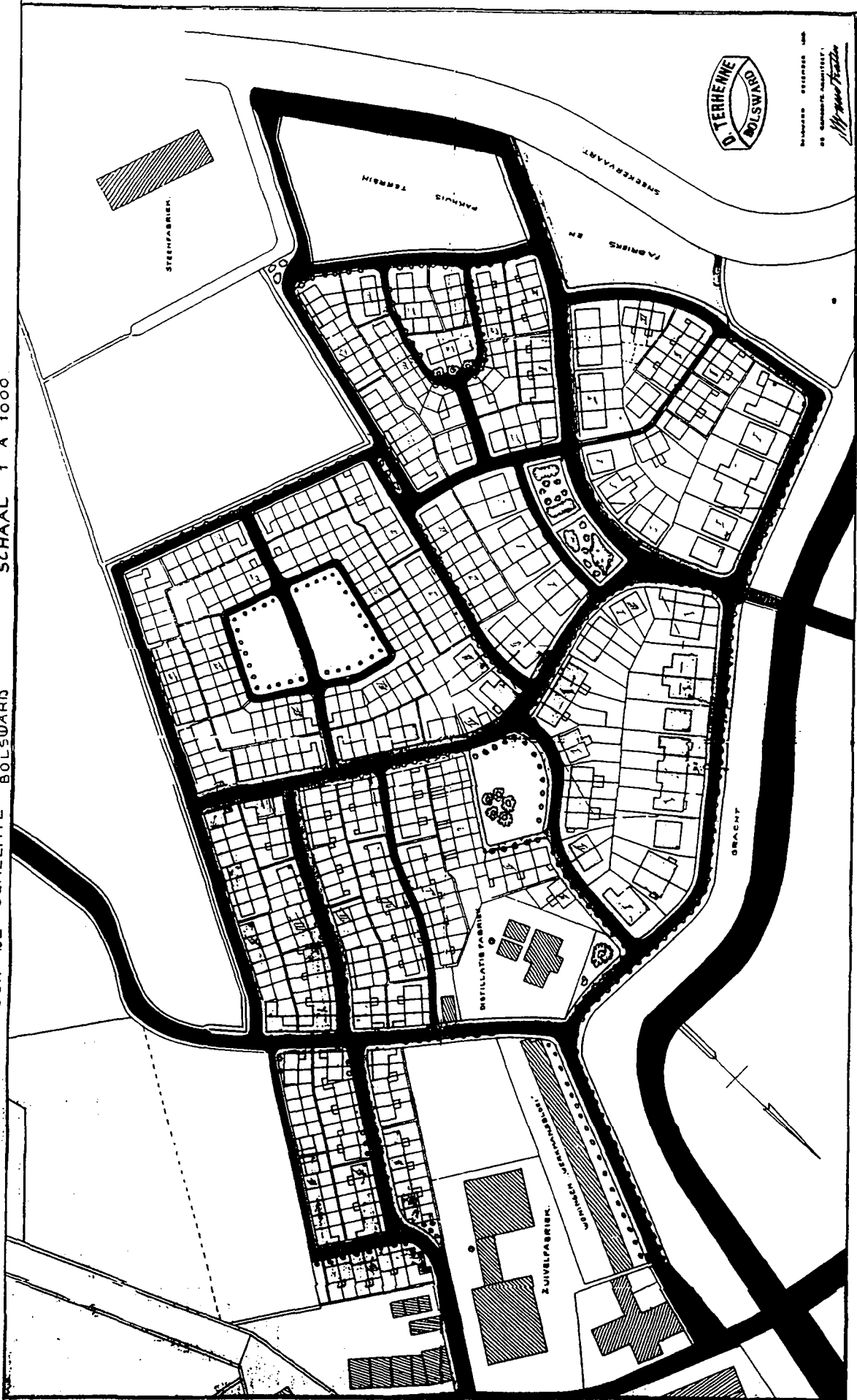
Arbeiderswoningen van de voormalige R.K. Woningbouwstichting St. Jozeph aan de Peter Coopmansstraat. De woningen zijn vanaf 1929 gebouwd en tussen 1974 en 1986 gerenoveerd.

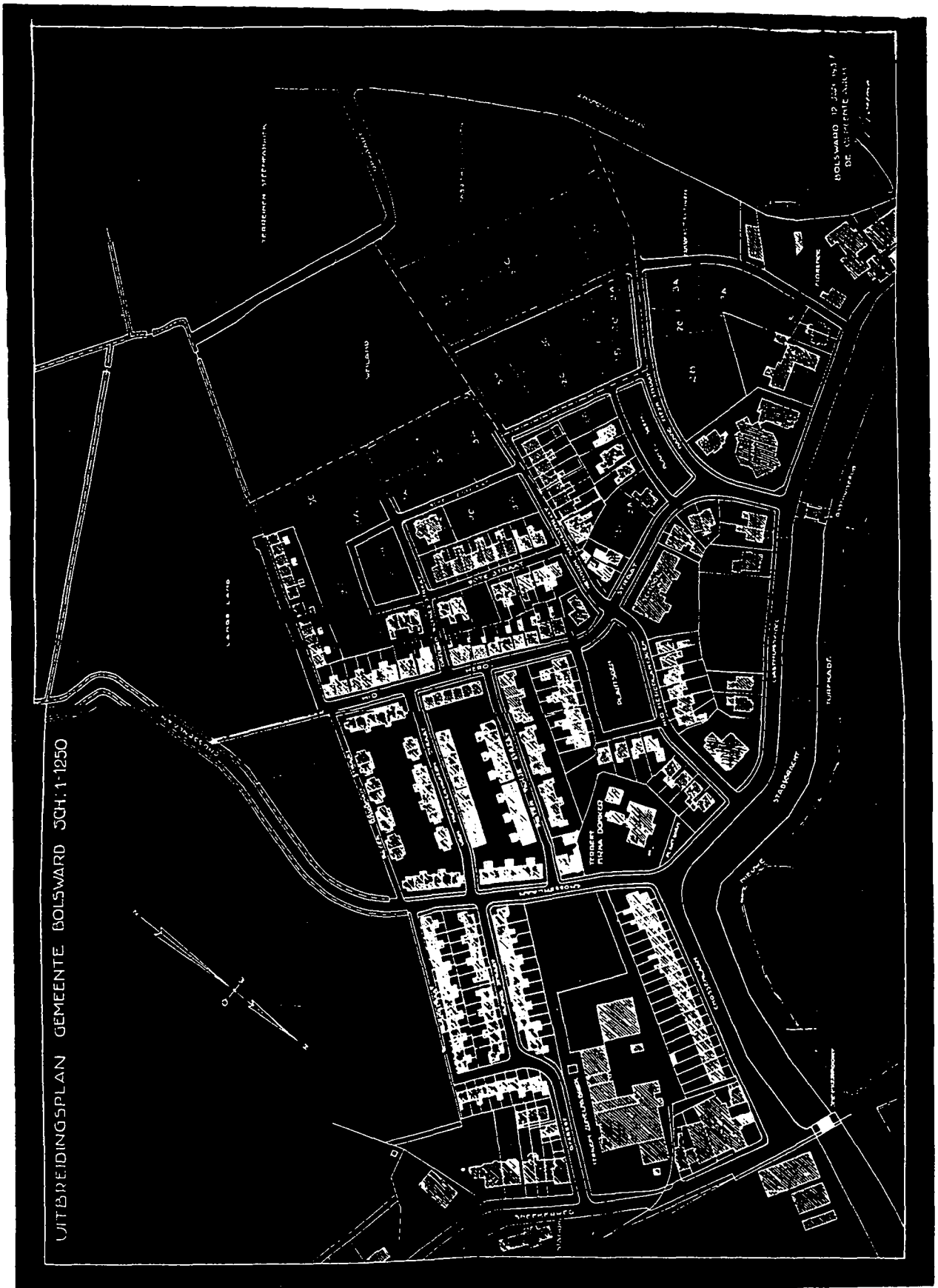
Drietal dubbele middenstandswoningen uit de jaren '20 aan het Hid Hero-plantsoen.

..... globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

Uitbreidingsplan voor Bolsward, december 1915, gemeente-architect W. van Straten

Uitbreidingsplan voor Bolsward, januari 1937, J.P. Postma, gem.architect

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

LEMSTERLAND

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente LEMSTERLAND

Gebied 1: Polder de Kikkert, Lemmer (Doraweg)

Gebied 2:

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

Gebied 7:

Gebied 8:

Criteriën:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).								
	+							
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).								
	+							
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.								
	+							
	-							
	+							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)								
	+							
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).								
	+							

Doraweg nr. 3, meest gave voorbeeld van de omstreeks 1905 gebouwde stelpboerderijen in de polder De Kikkert.

Impressie van de polder De Kikkert.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente LEMSTERLAND

1. Polder de Kikkert, Lemmer (buitengebied)

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Polder, waarin weg (Doraweg) met ter weerszijden bebouwing, bestaande uit boerderijen en enkele arbeiderswoningen, gelegen tussen het Brandemeer en de Groote Brekken.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke kwaliteit

Omstreeks 1900 opgerichte particuliere polder de Kikkert, waarin ter weerszijden van de noord-zuid gerichte weg (Doraweg) en sloot gelegen achttal identieke, kleine stelpboerderijen met erfbepplanting en enkele arbeiderswoningen. Waarschijnlijk waren de kavels evenredig over de boerderijen verdeeld.

Bijzondere historische betekenis

Deze polder is een goed voorbeeld van een inpoldering door particulieren teneinde het rendement te vergroten van gronden, die door de slechte ontwatering voorheen maar marginaal gebruikt konden worden.

De polder werd door grootgrondbezitters opgericht en ingericht (wrsch. de families Doorninck-van Andringa de Kempenaer en Rengers, die hier bezittingen hadden en geïnteresseerd waren in landbouwvernieuwing). Uit een gevelsteen (Doraweg 16) blijkt dat de boerderijen omstreeks 1905 gebouwd zijn.

Betekenis in ruimere omgeving

De Kikkert is één van de polders in de laaggelegen (vroeger moerassige) en open gebieden in de omgeving van het Brandemeer en de Groote Brekken.

Gaafheid

De polder is in aanleg goed bewaard gebleven. De boerderijen verkeren daarentegen niet alle meer in originele staat. De boerderij van Doraweg nr. 3 is het best bewaard gebleven.

Zeldzaamheid

Het gebied heeft binnen Friesland (en zeker binnen regio Zuid-West Friesland) enige zeldzaamheidswaarde.

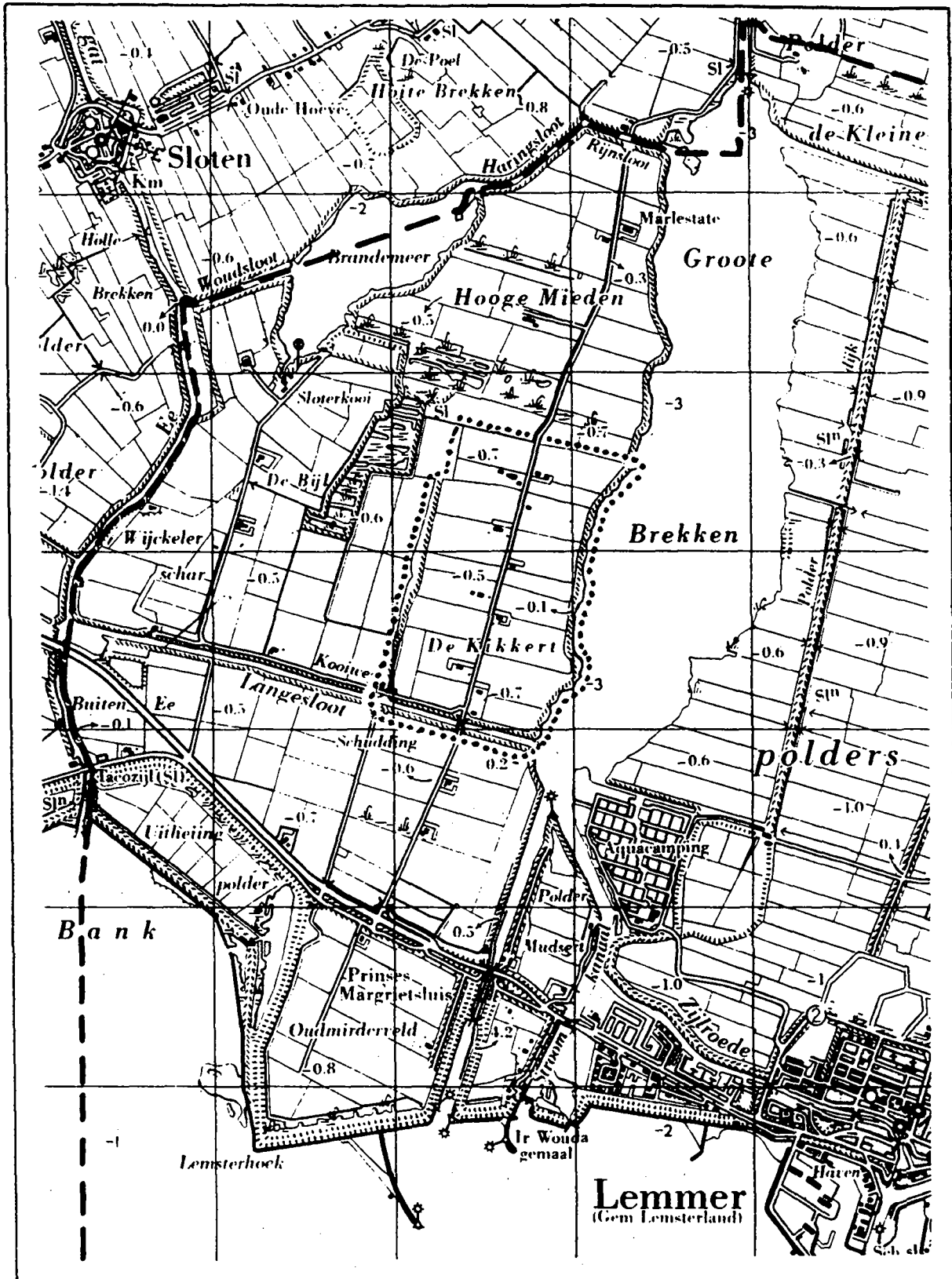
C. OPGENOMEN OBJECT(EN)

Als voorbeeld :

FR-LEM-9. Doraweg 3, Lemmer. Kleine stelpboerderij van ca. 1905.

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 15F Zuid)

Polder de Kikkert, Lemmer, Lemsterland

Globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

LITTENSERADIEL

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente LITTENSERADIEL

Gebied 1: Van Eysingaleane, Oosterend

Gebied 2: Seerp van Galemawei, Mantgum

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

Gebied 7:

Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals:								
1. kwaliteit van het ruimtelijke concept:								
2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen:								
3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten:	++	++						
4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).								
II Bijzondere historische betekenis, zoals:	+	+						
1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling;								
2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken:								
3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pionierfunctie (type, motief, datering).								
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:	+	+						
1. betekenis als onderdeel van een groter geheel:								
2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving:								
3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.	-	-						
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+	+						
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	+	+						

Karakteristiek voor de Van Eysingaleane in Oosterend zijn ondermeer de woningen met kaasolders.

Dokterswoning, gebouwd ca. 1900 in de chalet-stijl.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente LITTENSERADIEL

1. Van Eysingaleane, Oosterend

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Lineaire uitbreiding van het (terp)dorp uit de tweede helft van de vorige eeuw langs de omstreeks 1855/60 aangelegde weg naar Wommels.

De bebouwing omvat o.a. een achttal luxe vrijstaande (renteniers)woningen en villa's. Opvallend zijn een fraai eclectisch doktershuis (nr. 11) en twee woningen met kaasolders (nrs. 5 en 7). Deze uitbreiding maakt al deel uit van het beschermd dorpsgezicht Oosterend.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

De waarde van het gebied ligt vooral in de opmerkelijke concentratie van fraaie rentenierswoningen op ruime kavels.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied is van enige historische betekenis als voorbeeld van de geconcentreerde bouw van rentenierswoningen langs uitvalswegen en tevens als uitdrukking van de rijkdom van de zuivelhandelaren.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Het gebied sluit aan op, en behoort gedeeltelijk reeds tot, het beschermd dorpsgezicht Oosterend.

Gaafheid

Zowel de ruimtelijke structuren als de gebouwen zijn in het algemeen opvallend gaaf bewaard gebleven.

Zeldzaamheid

Het gebied is zeldzaam vanwege de combinatie van architectonische kwaliteit en gaafheid.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

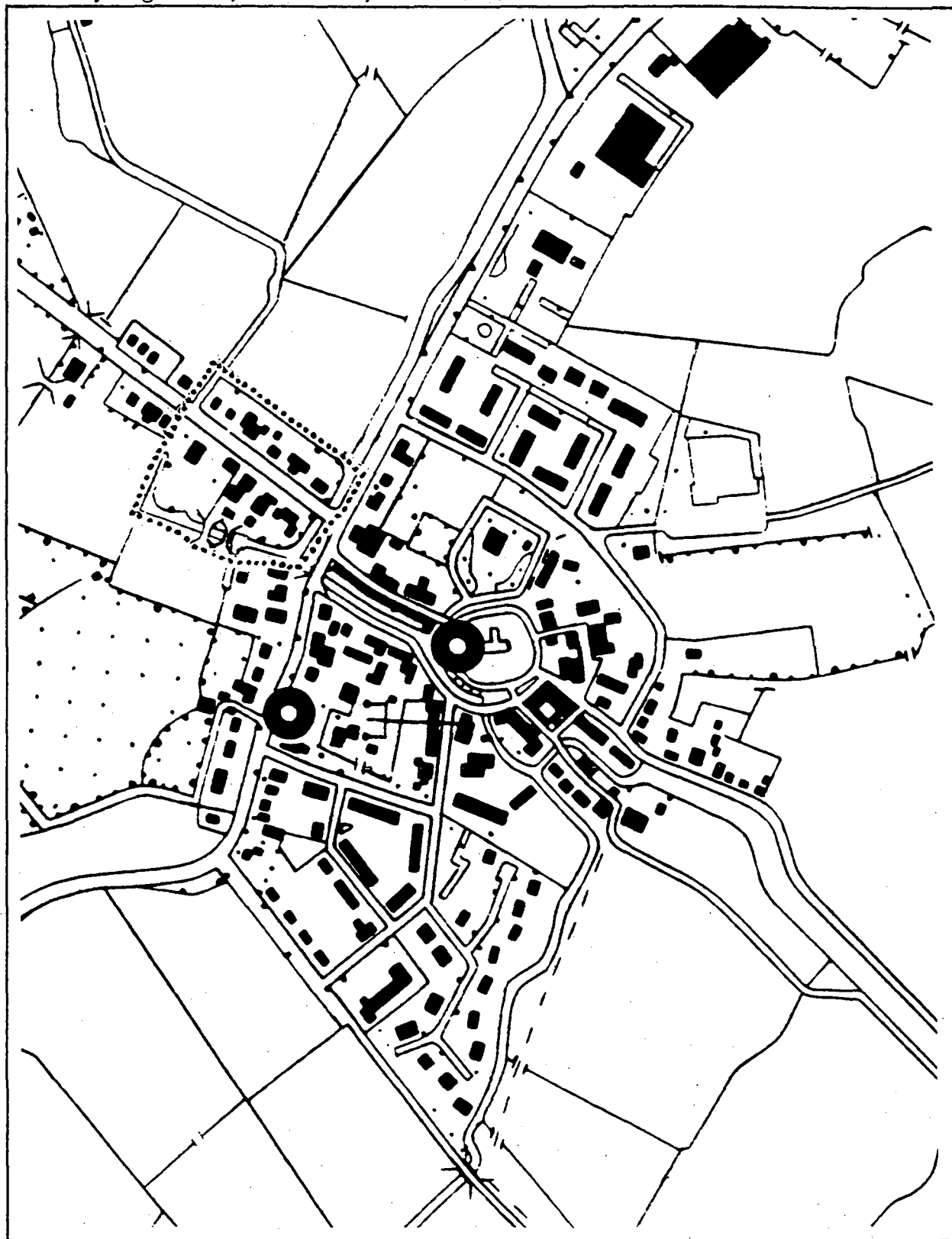
FR-LIT-251, 252 en 257. Van Eysingaleane 3 en 4. (Renteniers)Woningen ca. 1860/70.

FR-LIT-253 en 254. Van Eysingaleane 5 en 7. Woonhuizen met "kaasolders".

FR-LIT-256. Van Eysingaleane 11. Grote dokterswoning.

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 10F Zuid)

Van Eysingaleane, Oosterend, Littenseradiel

..... globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente LITTENSERADIEL

2. Seerp van Galemawei, Mantgum

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Lineaire uitbreiding van het terpdorp in de richting van het station met fraaie rentenierswoningen temidden van veel opgaand groen, waardoor dit deel van het dorp vooral in de zomer een besloten karakter heeft.

Het oudste gedeelte dat op de terp nabij de kerk is gelegen heeft fraaie bebouwing aan weerszijden van de weg en maakt deel uit van het gebied dat reeds is aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Van het jongere deel, vanaf het voormalige gemeentehuis westwaarts, is alleen de bebouwing aan de zuidzijde van belang; de panden aan de noordzijde zijn na de Tweede Wereldoorlog gebouwd.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

De waarde van het gebied ligt vooral in de opmerkelijke concentratie van fraaie rentenierswoningen op ruime kavels.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied is van enige historische betekenis als voorbeeld van de geconcentreerde bouw van rentenierswoningen, een ontwikkeling die in Mantgum vermoedelijk als gevolg van de bouw van het station nog werd versterkt.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Het gebied sluit aan op, en behoort gedeeltelijk reeds tot, het beschermd dorpsgezicht Mantgum.

Gaafheid

Zowel de ruimtelijke structuren als de gebouwen zijn in het algemeen opvallend gaaf bewaard gebleven.

Zeldzaamheid

Het gebied is zeldzaam vanwege de combinatie van architectonische kwaliteit en gaafheid.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

FR-LIT-37,38,39,40. Seerp van Galemawei 11,13,15 en 2. Viertal rentenierswoningen van ca. 1875 in ruime tuinen met veel groen en opgaand geboomte.

FR-LIT-42. Seerp van Galemawei 21. Gemeentehuis (1939).

FR-LIT-43. Seerp van Galemawei 23. Villa (1908).

FR-LIT-44. Seerp van Galemawei 33. Villa (ca. 1910).

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 10F Noord)

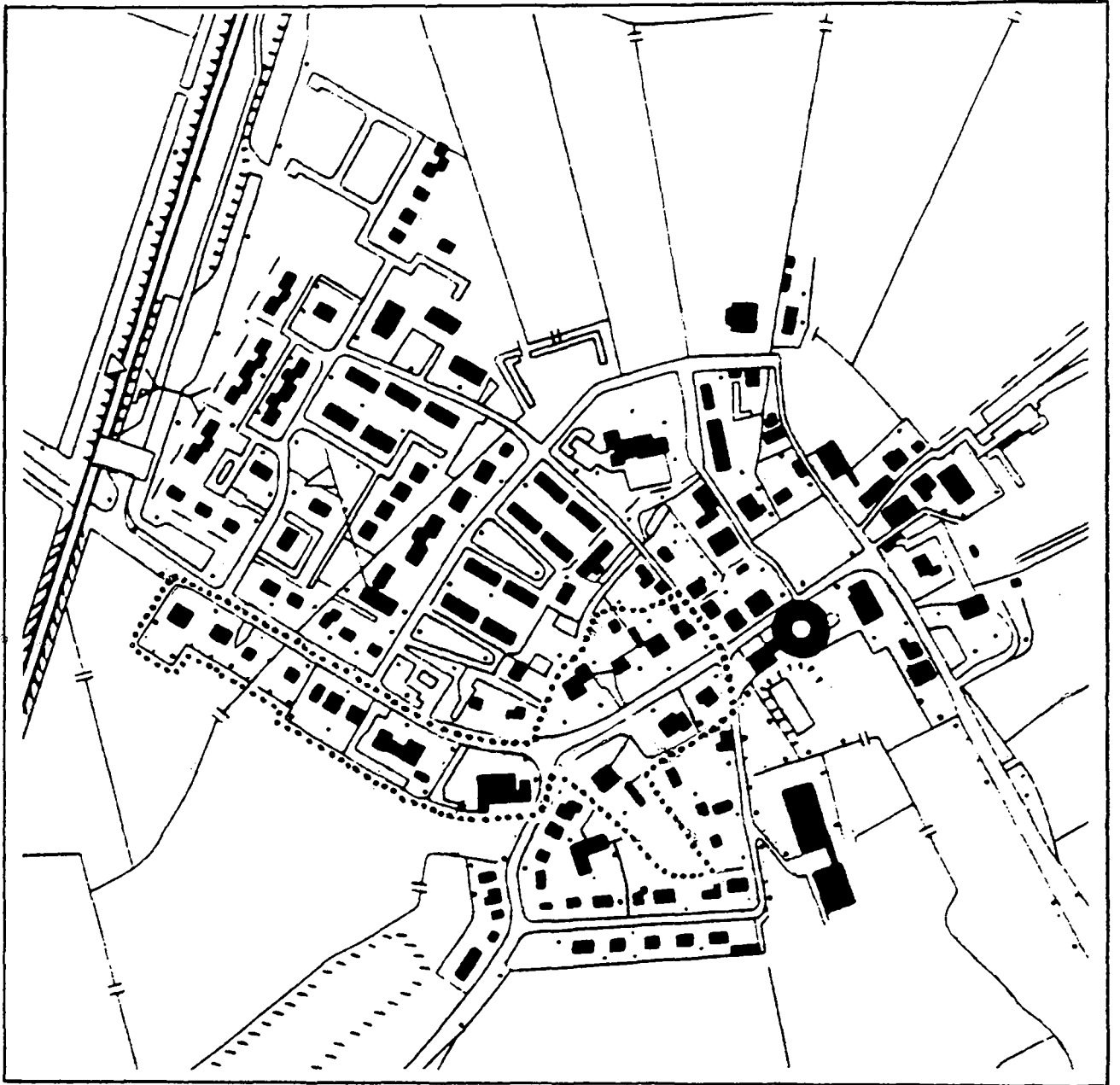

Een van de fraaie rentenierswoningen aan de Seerp van Galemawei van omstreeks 1875.

In 1908 gebouwde villa.

Seerp van Galemawei, Mantgum, Littenseradiel

..... begrenzing gebied met bijzondere waarden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

SNEEK

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente SNEEK

- Gebied 1:* Stationsstraat / Stationsplein / Julianapark
Gebied 2: Waling Dijkstrastraat e.o. (wijk ten n.w. van het spoor)
Gebied 3:
Gebied 4:
Gebied 5:
Gebied 6:
Gebied 7:
Gebied 8:

<i>Criteria:</i>	<i>Gebieden</i>							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsicke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals:								
1. kwaliteit van het ruimtelijke concept:	+	+						
2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen:	+							
3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten:	+	+						
4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).								
II Bijzondere historische betekenis, zoals:								
1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling;	+	+						
2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken;								
3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).								
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:		+						
1. betekenis als onderdeel van een groter geheel;								
2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving;								
3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.								
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+	+						
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	+	+						

In 1901 naar ontwerp van L.W.A. de Blinde gebouwd woningencomplex van groot-steedse allure. Op de voorgrond het Julianapark, een plantsoen dat meermalen opnieuw werd ingericht.

Monumentaal woonhuis aan de Stationsstraat, in 1907 gebouwd naar ontwerp van de Sneker architect G. Stapenséa.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente SNEEK

1. Stationsstraat / Stationsplein / Julianapark

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Het bedoelde gebied omvat drie (structuurbepalende) elementen, nl.

- a. het stationsgebouw en het Stationsplein;
- b. het schuin daartegenover gelegen Julianapark met de daaraan gelegen bebouwing;
- c. de fraai beplante Stationsstraat, de verbindingsweg tussen het centrum en het station met daaraan gelegen (villa-achtige) bebouwing voor de meer welgestelden achter diepe voortuinen, welke d.m.v. hekwerk van de straat worden gescheiden.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Het ruimtelijk concept van het onderhavige gebied is betrekkelijk eenvoudig. De lichtgebogen Stationsstraat vormt de verbinding tussen het oude centrum van de stad en het Stationsplein met het station (1883) ten noordwesten daarvan. Dankzij de gebogen vorm, het brede profiel, de beplanting en de aan straat gesitueerde, soms fraaie, ruime woningen op betrekkelijk grote kavels, is een aantrekkelijk geheel ontstaan. Tegenover het station werd in 1901 een fraai complex woningen gebouwd, waarschijnlijk naar ontwerp van L.W.A. de Blinde. Voor dit voor Sneek "grootstedse" complex ligt een plantsoen (later : "Julianapark") dat aan het einde van de 19de eeuw is aangelegd, maar nadien diverse malen opnieuw werd ingericht.

In de Stationsstraat staan diverse panden uit verschillende perioden, waarvan bekende Snekse architecten als Breunissen Troost, Goodijk en Stapenséa de ontwerpers waren.

Bijzondere historische betekenis

De ontwikkeling van dit gebied, die zeer geleidelijk is verlopen, is voor een belangrijk deel verbonden met en een gevolg van de aanleg van het spoor en de bouw van het station in 1833.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Het gebied vormt binnen de stedelijke structuur van Sneek ondermeer een fraaie verbindingzone tussen centrum en station.

Gaafheid

Globaal beschouwd is het gebied door de jaren heen redelijk gaaf bewaard gebleven. De inrichting van het Stationsplein en het Julianapark is gewijzigd. In de Stationsstraat is sprake van enige aantasting van de ruimtelijke kwaliteit als gevolg van het verwijderen van hekwerken en het in gebruik nemen van de voortuinen als parkeerplaats.

Zeldzaamheid

Van zeldzaamheidswaarde is in geringe mate sprake.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

FR-SNE-28 Stationsstraat 2. Woning ca. 1882.
FR-SNE-32 Stationsstraat 6,8,10,12. Woning(en). 1910.
FR-SNE-31 Stationsstraat 14,16. Dubbele woning. 1909.
FR-SNE-33 Stationsstraat 24-26. Dubbele woning. 1907.
FR-SNE-34 Stationsstraat 28. Woning/kantoor ? 1906.
FR-SNE-162 Stationsstraat 62,64. (Kanaalstraat 1) 1931.

FR-SNE-159 Stationsstraat 1,3. Woonhuis. 1882.
FR-SNE-158 en 158A Stationsstraat 5. Woonhuis/Bejaardentehuis. 1893/1925.
FR-SNE-163 Stationsstraat 9,11. Dubbele woning. 1912/1923.
FR-SNE-160 Stationsstraat 17. Woonhuis. 1911.

Stationsstraat (tussen haakjes de huisnummers) werken van :

A. Baart sr. (5), L.W.A. de Blinde (6-12), A. Breunissen Troost (1,3,5,2),
A. Goodijk (9,11), F. de Jong (28), F.H. Poelman (62,64) en G. Stapenséa
(14,16,24,26,17)

FR-SNE-161 Dr. Boumaweg 16,18. Station (1883/84)
FR-SNE-161A Lantaarn. Bij Station.

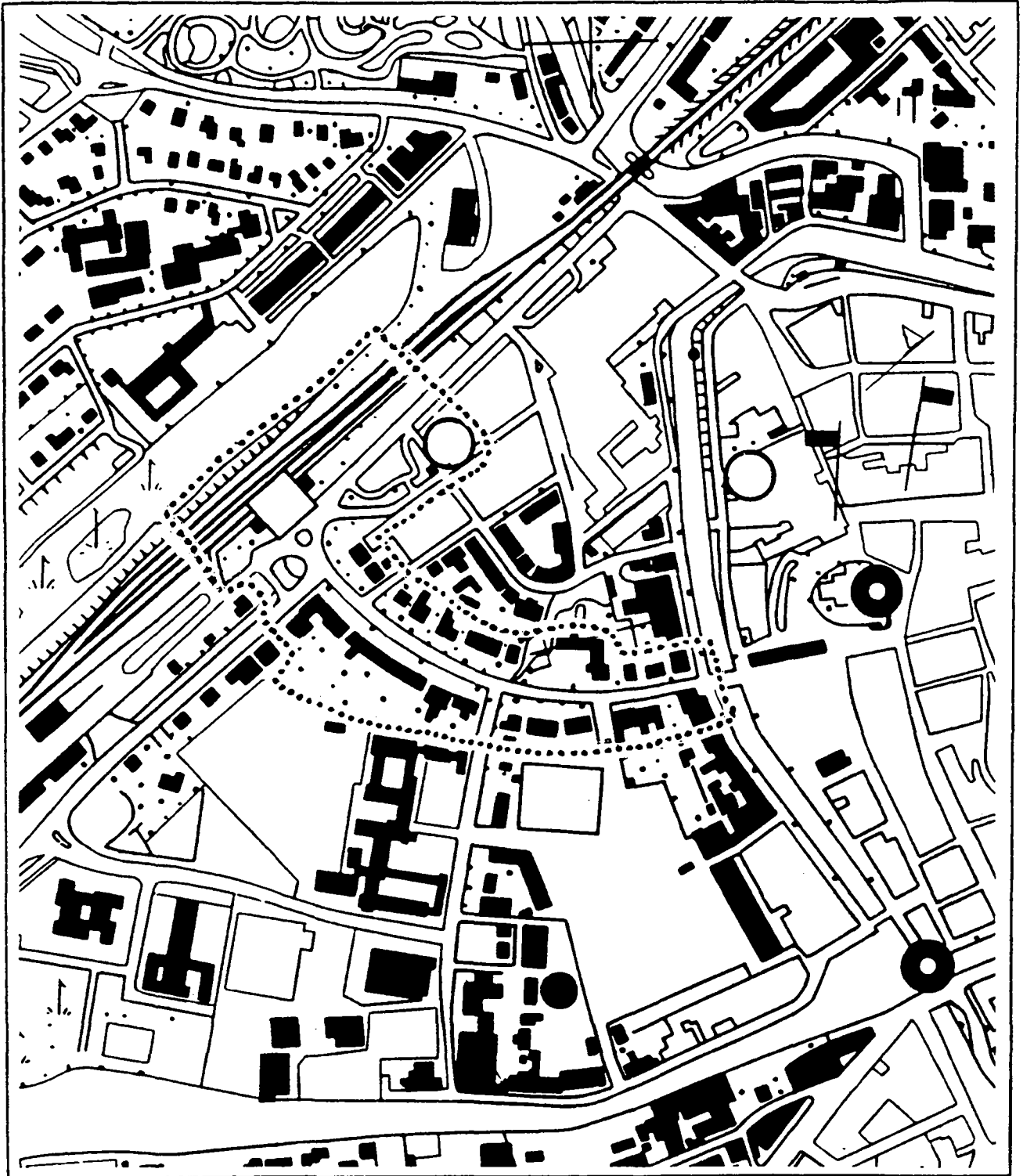
FR-SNE-164 Julianapark 2-16; 3-17. Woningencomplex L.W.A. de Blinde.

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 10H Noord)

Station (1883) van de Hollandsche Ijzeren Spoorweg Maatschappij en Stationsplein te Sneek.

Stationsstraat / Stationsplein / Julianapark, Sneek

Globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

Arbeiderswoningen aan de Waling Dijkstrastraat. De gebogen vorm van de straat is kenmerkend voor veel tuinwijk-achtige uitbreidingen uit de jaren '20 en '30.

Middenstandswoningen (ca. 1930) aan de Kerkhoflaan. Op de voorgrond de brug bij de Overweg, één van de toegangen tot de wijk.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente SNEEK

2. Waling Dijkstrastraat e.o. (wijk ten n.w. van het spoor)

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Deel van een woonwijk met tuinwijkachtig karakter, waarin arbeiders- en middenstandswoningen uit de jaren twintig en dertig van deze eeuw.

B. Nadere omschrijving bijzondere waarden

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Grotendeels volgens het uitbreidingsplan van gemeente-architect J. de Kok (1926) gerealiseerde tuinwijk-achtige uitbreiding. Aan gebogen straten staan rond een plantsoen rijtjes arbeiderswoningen van één bouwlaag met kap, voorzien van (kleine) voor- en achtertuinen met direct ten zuidoosten daarvan enkele blokken middenstandswoningen.

Bijzondere historische betekenis

Woongebied voor de lagere - en middenklassen, waarvan in het ontwerp invloeden van de tuinstadgedachte zijn te herkennen.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Het onderhavige gebied maakt deel uit van een wijk, die grotendeels werd gerealiseerd volgens het genoemde uitbreidingsplan van J. de Kok. De omringende bebouwing, waarvan een groot deel pas kort na de Tweede Wereldoorlog werd gerealiseerd sluit goed aan op de oudere bebouwing.

Gaafheid

Dit deel van de woonwijk is vrij gaaf bewaard gebleven, in tegenstelling tot een deel van de omringende bebouwing, dat plaats heeft moeten maken voor nieuwbouw.

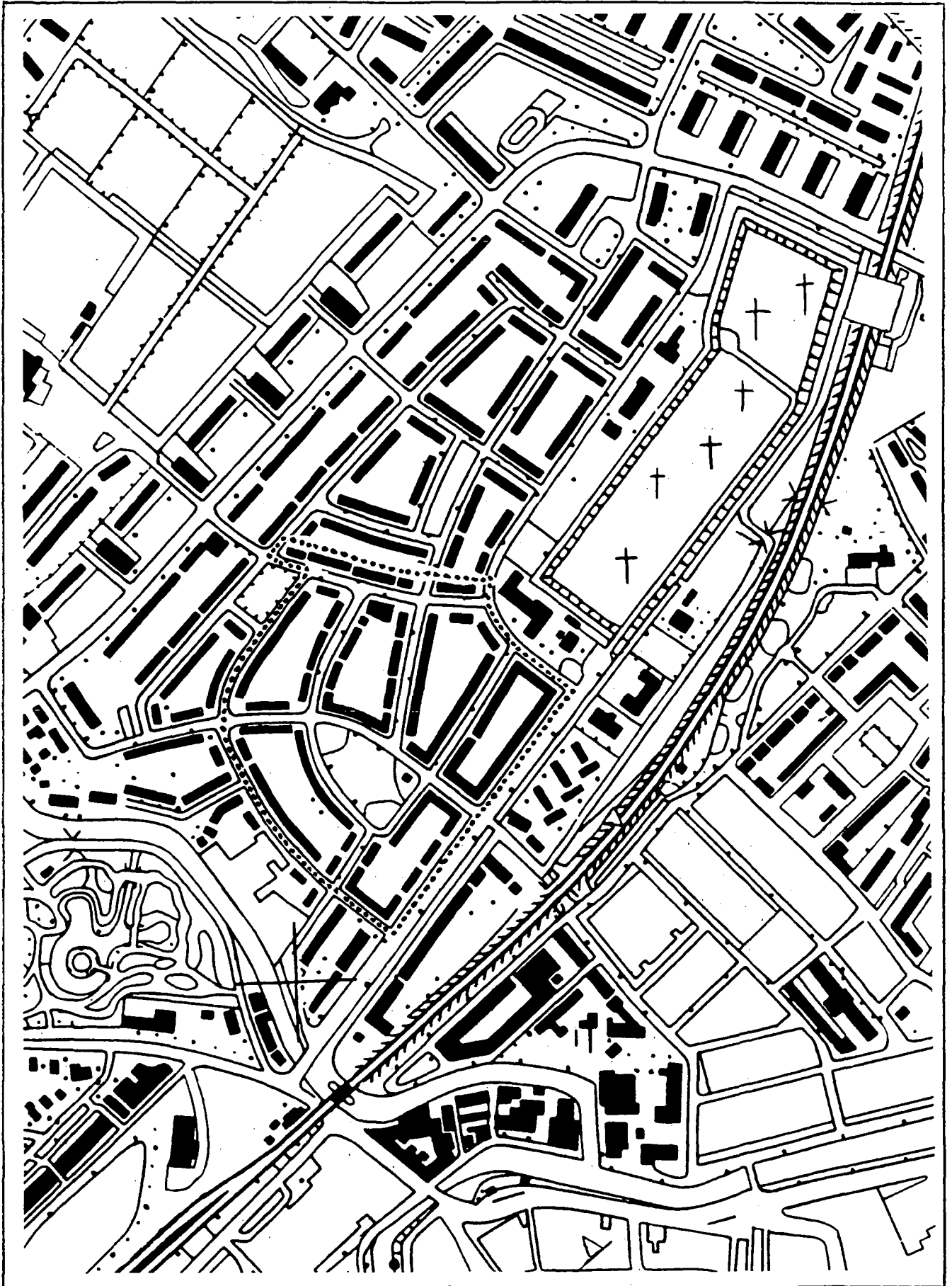
Zeldzaamheid

Het gebied is binnen de landelijke context niet zeldzaam te noemen, maar wél binnen het kader van de provincie Friesland.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

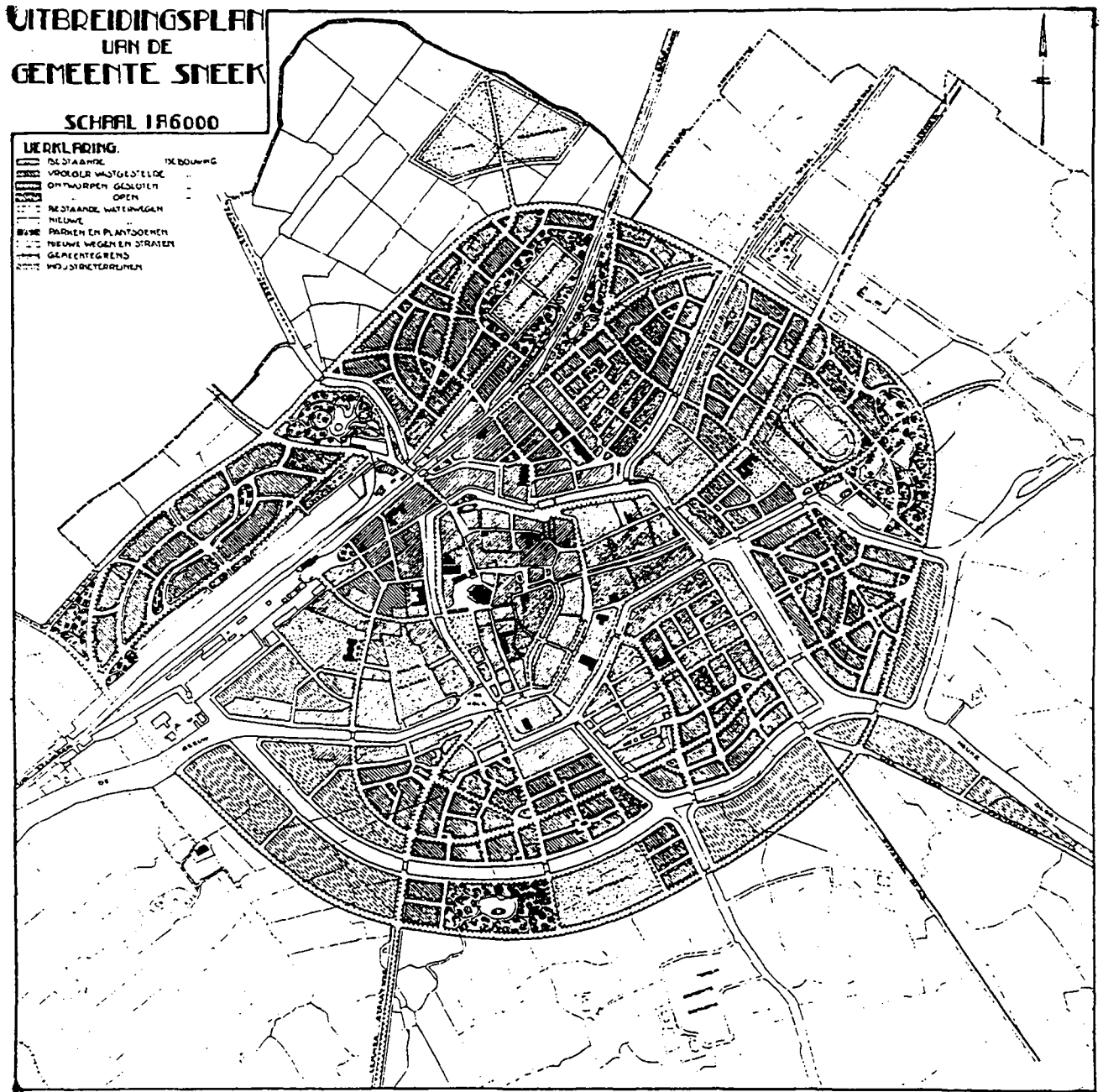
FR-SNE-81. Kerkhoflaan. Middenstandswoningen.
FR-SNE-81C. Waling Dijkstrastraat 1-27. Woningen.
FR-SNE-81A. Wassenbergstraat 4-22. Woningen.

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 10H Noord)

Globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

Uitbreidingsplan van de gemeente Sneek
 (Gemeente-architect J. de Kok; 1926)
 R.A.F., kaartenverzameling, kaartnr. 4301

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

WUNSERADIEL

gebieden met bijzondere waarden

- Gemeente WÛNSERADIEL

Gebied 1: Kornwerderzand

Gebied 2:

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

Gebied 7:

Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).								
	+							
	+							
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).	++							
	++							
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.								
	+							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	++							
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	++							

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente WUNSERADIEL

1. Kornwerderzand

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Kornwerderzand is een op enkele kilometers buiten de Friese kust gelegen nederzetting, ontstaan op een van de eerste kunstmatige werk-eilanden van waaruit de Afsluitdijk is aangelegd. Binnen het gebied met bijzondere waarden liggen :

- twee schut-sluizen en twee maal vijf spui-sluizen;
- rond 1928 gebouwde woningen voor het sluispersoneel;
- verdedigingswerken (bunkers, aardwerken en wegversperringen, etc.) gebouwd tussen 1932-1936 en tijdens de Duitse bezetting ter verdediging van de Afsluitdijk en het daarin gelegen (oostelijke) sluiscomplex.

N.B. de Stelling is meer gedetailleerd beschreven in :

- M.F. Fermo. De Stelling van Kornwerderzand 1932-1936. Geschiedenis, inventarisatie en fotorapportage. Leeuwarden, 1988.
- Mart van Deventer en Marina F. Fermo. De Stelling Kornwerderzand. Betonnen verdedigingswerken op de Afsluitdijk 1932-1936. Uitgave : Stichting Monument van de Maand, Leeuwarden, mei 1990. Jaargang 5, deel 2.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Het ontstaan van Kornwerderzand is zeer nauw verbonden met de aanleg van de Afsluitdijk (met sluisen) en de verdediging ervan en als zodanig van zeer bijzondere historische betekenis.

De stelling is gebouwd volgens een uitgekiend plan, volgens de destijds jongste opvattingen over verdedigingstaktiek en oorlogsvoering. De verdedigingswerken moesten de zwaarste beschietingen en bombardementen kunnen doorstaan. Nieuw was de keuze voor een groot aantal verspreid liggende kleinere verdedigingswerken in plaats van de bouw van een groot sperfort op de Afsluitdijk.

Gaafheid

Kornwerderzand is in opzet gaaf bewaard gebleven, hoewel niet alle bouwwerken de Tweede Wereldoorlog ongeschonden zijn doorgekomen.

De woningen die in het gezichtsveld stonden werden aan het begin van de Tweede Wereldoorlog opgeruimd, in de daaropvolgende zomer weer opgebouwd, bij de bevrijding in 1945 beschadigd en vervolgens weer hersteld.

De stelling is zeer gaaf bewaard gebleven met uitzondering van één van de oorspronkelijke kazematten (verwoest in 1940) en een Duitse kazemat (waarschijnlijk in 1945 opgeblazen).

Zeldzaamheid

De nederzetting is uniek voor Nederland. De verdedigingswerken zijn uniek in Friesland, maar qua omvang en kwaliteit van de bouw ook bijzonder voor Nederland.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

FR-WUN-321 Lorentzsluizen (spuisluizen).
FR-WUN-322 Stelling van Kornwerderzand

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 10B Zuid)

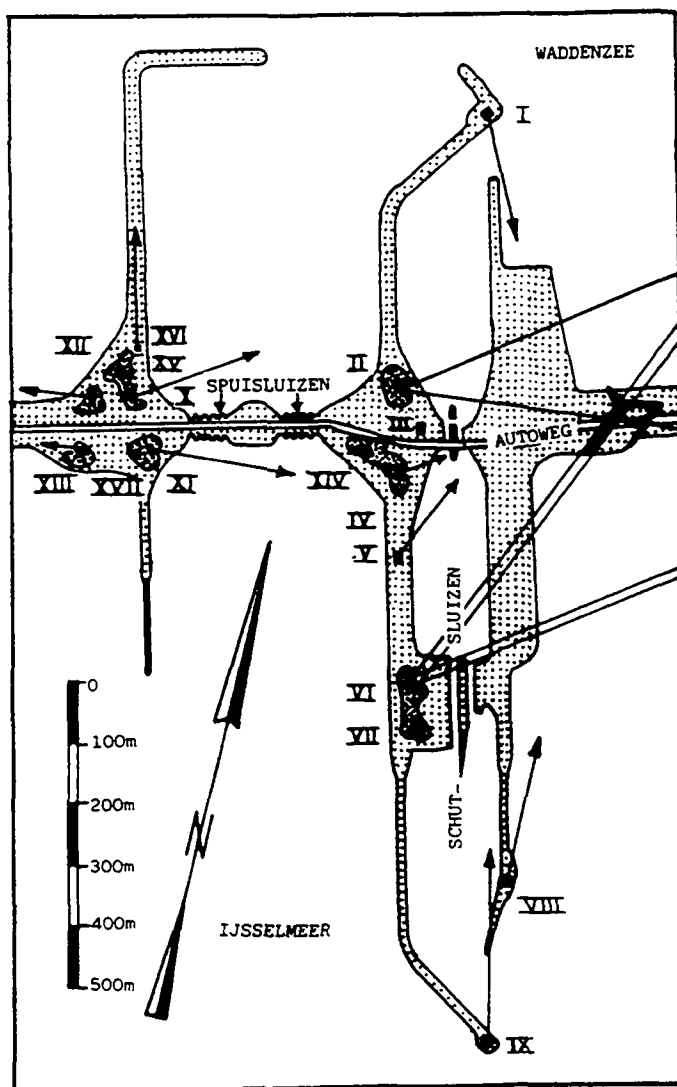
Bunkers, behorende tot de zogenaamde Stelling van Kornwerderzand.

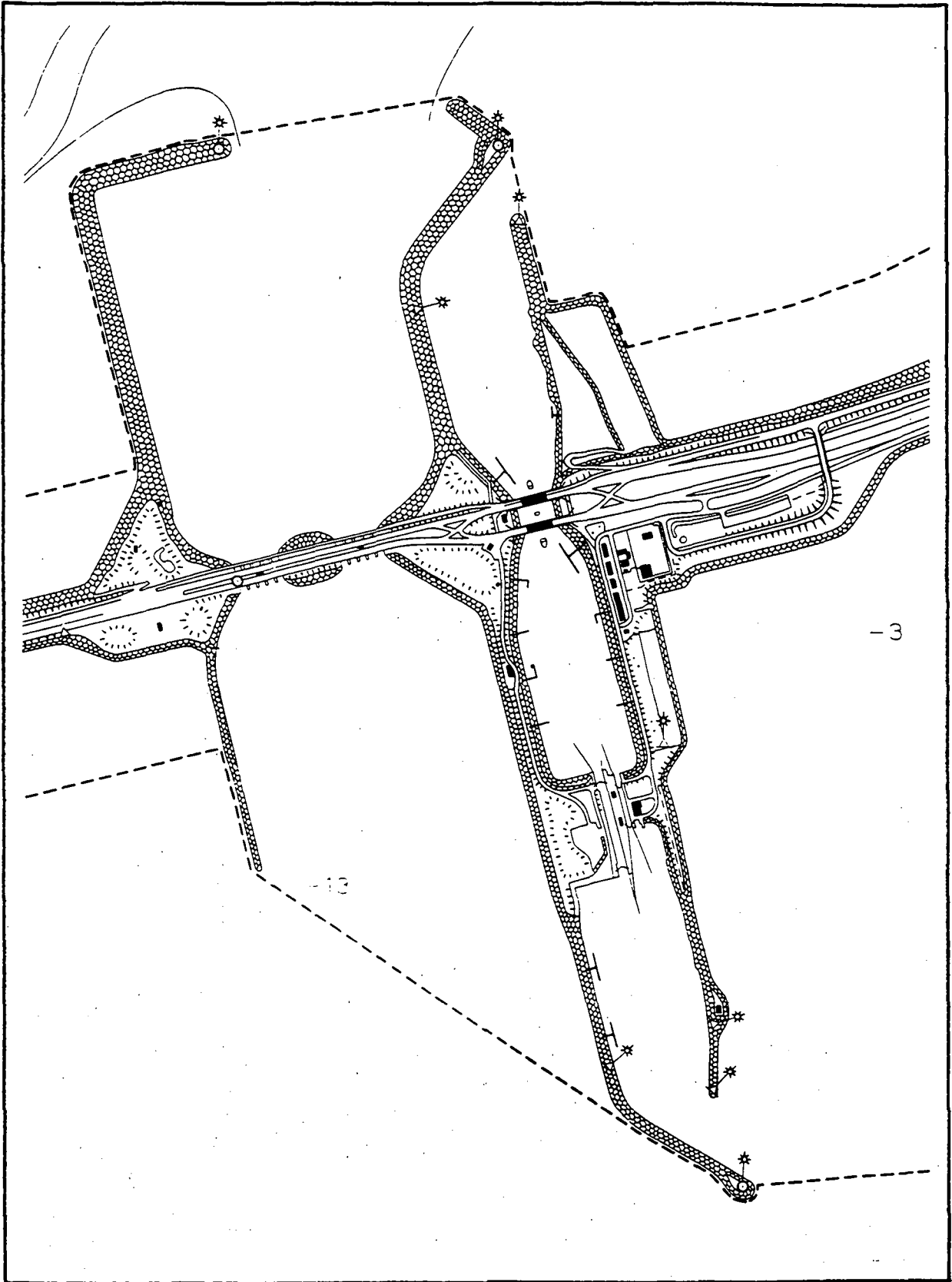
Lorentzsluizen in de Afsluitdijk, gebouwd in 1932 naar ontwerp van het Bureau Zuiderzeewerken en Ir. D. Rosenberg architect-adviseur.

Stelling van Kornwerderzand.

- I. Mitrailleurkazemat
- II. Kanonkazemat
- III. Aggregaatkazemat
- IV. Commandopost
- V. Mitrailleurkazemat
- VI. Kanonkazemat
- VII. Zoeklichtkazemat
- VIII. Mitrailleurkazemat
- IX. Mitrailleurkazemat
- X. Mitrailleurkazemat
- XI. Mitrailleurkazemat
- XII. Mitrailleurkazemat
- XIII. Mitrailleurkazemat
- XIV. Luchtdoelgeschut-remise
- XV. Luchtdoelgeschut-remise
- XVI. Mitrailleurkazemat
- XVII. Aggregaatkazemat

Kornwerderzand, gemeente Wûnseradiel

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in :

DE FRIESE Wouden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

ACHTKARPELEN

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente ACHTKAR SPELEN

Gebied 1: Gebied langs de Müntsegroppe, te Harkema

Gebied 2:

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

Gebied 7:

Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).								
	+							
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).	++							
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.								
	+							
	-							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	++							
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	++							

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente Achtkarspelen

1. Gebied langs de Mûntsegroppe te Harkema

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Wigvormig onderdeel van een voormalig heide/hoogveengebied dat in de loop van de (18de ?), 19de en 20ste eeuw geleidelijk aan is ontgonnen met een bewaard gebleven laatste restant heideveld en een klein aantal arbeiderswoningen van het krimpjestyle (keuterboerderijtjes) gebouwd aan een van de zandpaden.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Het gebied, waarin naast elkaar ontgonnen en onontgonnen delen voorkomen, heeft een geaccidenteerd karakter; de infrastructuur bestaat uit een stelsel van onverharde zandpaden. Karakteristiek zijn de weilanden, heide, boomsingels en houtwallen.

Aan de Mûntsegroppe, het hoofdpad, staat ondermeer een klein aantal arbeiderswoningen van het krimpjestyle (keuterboerderijtjes), waarschijnlijk omstreeks 1920 gebouwd ter vervanging van oudere spitketen. De woningen zijn op enige afstand van elkaar gebouwd en ieder op een eigen, verhoogd terrein gelegen. (Thans staan er (nog) 4 gebouwen van dit type, nl. Mûntsegroppe 14, 16, 22 en 24 te Harkema).

Bijzondere historische betekenis

De historische betekenis van het gebied ligt vooral in het gegeven dat het een betrekkelijk gaaf bewaard gebleven voorbeeld is van een heidedorpage ontwikkeling. Dergelijke situaties moeten voor de voormalige hoogveengebieden in Friesland zeer karakteristiek zijn geweest, maar zijn veelal verdwenen als gevolg van vernieuwing, uitbreiding, ruilverkaveling e.d.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Het gebied is min of meer een enclave in de omgeving maar sluit vanuit landschappelijk oogpunt gezien aan op het omringende agrarische gebied met houtwallen en boomsingels.

Gaafheid

Het bijzondere van dit gebied is de situering van enkele arbeiderswoningen (keuterijtjes) in hun min of meer gaaf gebleven oorspronkelijke context : een restverkavelingsgebied, met een restant heide en zandpaden. De woningen zijn alle in meer of mindere mate gewijzigd; Mûntsegroppe nr. 14 is het gaafst bewaard gebleven.

Zeldzaamheid

In de onderlinge samenhang is dit gebied een voor Friesland, en waarschijnlijk tevens voor Nederland, karakteristiek maar zeer zeldzaam geworden complex.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

FR-ACH-257 Muntsegrope 14 (zie boven)

FR-ACH-258 Muntsegrope 18, een boerderij uit 1848 die ca. 1925 is verbouwd.

(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 6G Zuid)

Een van de vijf arbeiderswoningen (1919) gebouwd door de Bouwcommissie Buitenpost ter bestrijding en vervanging van de bewoning van spitketen ter plaatse.

De woningen zijn thans nog gelegen aan een zandpad in een karakteristiek landschap met boomwallen en een restant van een heideveld.

..... Globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

HEERENVEEN

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente HEERENVEEN

Gebied 1: Oranjewoud / Oudeschoot (Buitenplaatsen c.a.)

Gebied 2: W.A. Nijenhuisweg, Katlijk

Gebied 3:

Gebied 4:

Gebied 5:

Gebied 6:

Gebied 7:

Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).								
	+	±						
	+							
	+							
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).								
	++	++						
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.								
	+	±						
	+							
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	++	+						
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).	++	+						

Julia Jan Woutarsstichting; tehuis voor "ongetrouwde en behoeftigen dames uit den fatsoenlijken en beschaafden stand". In 1901 gebouwd in de trant van de neo-renaissance naar ontwerp van Johannes Borger uit Joure. Vanwege het overlijden van Borger werden de werkzaamheden voortgezet door J.G. Brouwer, wiens zoon zorg droeg voor de in 1927 aangebouwde, geheel in stijl uitgevoerde vleugel aan de linkerzijde.

De belvédère (1924) op de berg van Brongerga, een voorbeeld van vroege betonbouw, recentelijk geheel gerenoveerd. De betonnen belvédère, ontworpen en vervaardigd door de Heerenveense firma Boltje en Buwalda was de opvolger van een in 1917 gebouwde houten uitkijktoren.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente HEERENVEEN

1. Oranjewoud/Oudeschoot (Buitenplaatsen c.a.)

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Het onderhavige gebied Oranjewoud/Oudeschoot omvat een opmerkelijke concentratie van een aantal buitenplaatsen, daarbij horende dienstwoningen en boerderijen, en andere bebouwing, waaronder burgerwoningen en recreatieve objecten en voorts tuinen en bossen.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Het onderhavige gebied Oranjewoud/Oudeschoot is van bijzondere betekenis vanwege de opmerkelijke concentratie van een aantal buitenplaatsen, de daarbij horende - verspreid over het gebied gelegen - dienstwoningen en boerderijen, en andere bebouwing, waaronder burgerwoningen en recreatieve objecten.

Omdat bij de bouw- en verbouwactiviteiten m.b.t. de hoofd- en bijgebouwen en de dienstwoningen herhaaldelijk dezelfde architecten en timmermansfamilies ingeschakeld werden, is er sprake van een min of meer op elkaar afgestemde en bij elkaar passende, waardevolle vormgeving. Een aanzienlijk deel van de bebouwing in het gebied werd gebouwd of belangrijk verbouwd in de loop van de 19e eeuw en de eerste helft van de 20e eeuw.

Behalve dankzij de op elkaar afgestemde vormgeving van de bebouwing vertoont het gebied vooral ook een zeer duidelijke visuele samenhang als gevolg van de door het gebied lopende wegen met hun relatief smalle profiel en doorgaans zeer fraaie laanbeplanting en de continue afwisseling van open weide-percelen en bospercelen.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied is verder van bijzondere historische betekenis omdat de ontwikkeling die het heeft doorgemaakt duidelijk afleesbaar is.

Vanaf omstreeks 1600 werd het geleidelijk aan een aantrekkelijk woongebied voor voorname, veelal aan elkaar verwante Friese families (adel en patrici-aat) die blijkbaar de behoefte voelden om in elkaars nabijheid te verblijven en vanaf omstreeks 1900 ook voor de gegoede burgerij.

De belangstelling van reizigers en toeristen voor het gebied is meer dan twee eeuwen oud en resulteerde met name sinds de 19e eeuw in de bouw en aanleg van uiteenlopende, ieder op zich betrekkelijk kleinschalige, objecten, zoals bv. logementen, hotels, uitspanningen, speeltuinen, doolhoven en een belvédère.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Het gebied vormt, vooral dankzij de opgaande beplanting (bossen) een mar-kant geheel in de ruimere omgeving. Vanaf verschillende punten in de omge-ving heeft men een mooi zicht op het gebied en omgekeerd lopen vanuit het gebied een aantal fraaie zichtlijnen naar "buiten".

Gaafheid

De opmerkelijke concentratie van een aantal buitenplaatsen, de daarbij horende - verspreid over het gebied gelegen - dienstwoningen en boerderijen, en andere bebouwing, is opmerkelijk gaaf bewaard gebleven in die zin dat tot op heden geen belangrijke verstoringen van het totaalbeeld zijn opgetreden. De verschillende relaties van de buitenplaatsen met een groot deel van de overige bebouwing en de omringende onderdelen binnen het gebied en daarbuiten zijn goed herkenbaar gebleven; de ontwikkeling die het gebied heeft doorgemaakt is nog afleesbaar.

Zeldzaamheid

Het gebied Oranjewoud/Oudeschoot met zijn dichte concentratie van buitenplaatsen c.a. en verdere genoemde kwaliteiten is een zeer zeldzaam en voor Friesland zelfs uniek geheel.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

ORANJEWOUD

Prins Bernhardweg

- nr. 31 FR-HEE-295 Stelpboerderij Semper Virens 1875
- nr. 35 FR-HEE-287 Gemaal ca. 1930
- nr. 69 FR-HEE-289 Kop-rompboerderij Prinsenhoeve ca. 1880
- nr. 71 FR-HEE-288 Woonhuis ca. 1865
- nr. 73 FR-HEE-299 Rentmeesterswoning 1916/1950
- nr. 12 FR-HEE-313 Timmerbedrijf Brouwer
- nr. 14 FR-HEE-296 Dienstwoning (Klein Jagtlust) ca. 1870

Koningin Julianaweg

- nr. 41 FR-HEE-283 Woonhuizen ca. 1915 (ook nr. 43)
- nr. 45 FR-HEE-284 Woonhuis ca. 1930 (Villa)
- nr. 55 FR-HEE-285 Stelpboerderij Meerzigt ca. 1840/60,
- nr. 71 FR-HEE-307A Rentmeesterswoning Klein Jagtlust.
- nr. 73 FR-HEE-307 Huis Klein Jagtlust = RM
- nr. 75 FR-HEE-304 Tuinmanswoning Klein Jagtlust.
- nr. 54 FR-HEE-286 Boerderijtje ca. 1910
- nr. 94 FR-HEE-291 Boerderij Donglust ca. 1900/09
- nr. 98 FR-HEE-290 Hotel/Restaurant Tjaarda 1834/1900/1930

Bieruma Oostingweg

- nr. 1 FR-HEE-280 Landhuis Prinsenhof 1906
- nr. 5 FR-HEE-305 't Jagershus 1849 = RM
- nr. 11 FR-HEE-303A Tuinmanswoning Oranjestein = RM
- nr. 13 FR-HEE-281 Woning 1884
- nr. ?? FR-HEE-282 Belvédère

Weversbuurt (Mildam)

- nr. 22 FR-HEE-314 Stirumhoeve Mildam (nagekomen object)

Lindelaan

- nr. 1 FR-HEE-297 Huis Oranjewoud vanaf 1829 = RM

Van Limburg Stirumweg

- nr. 2 FR-HEE-303 Huis Oranjestein vanaf 1856 = RM (met oranje en dienstwoning)

Marijke Muoiweg

- nr. 1 FR-HEE-300 Woonhuis 1932
nr. 7 niet Huis Klemburg ca. 1795 = RM
nr. ? FR-HEE-301 Grafmonument
nr. 22 FR-HEE-302 Woonhuis

De Blocq van Scheltingalaan

- nr. 2 FR-HEE-297B Dienstwoning Oranjewoud
(ligt buiten de omgrenzing van de buitenplaats !!)

Koningin Wilhelminaweg

- nr. 61 FR-HEE-292 Villa ca. 1930
nr. 62 FR-HEE-293 Villa ca. 1930

OUDESCHOOT

Schoterlandseweg

- nr. 43/45 Complex Julia Jan Wouterstichting (voorheen Veenwijk)
nr. 43 FR-HEE-97A Tuinmanswoning Julia Jan Woutersstichting
nr. 45 FR-HEE-97 Julia Jan Woutersstichting 1901
FR-HEE-97B Grafkelder Familie Bienema
nr. 63 FR-HEE-55 Oranjehoeve 1867/1898

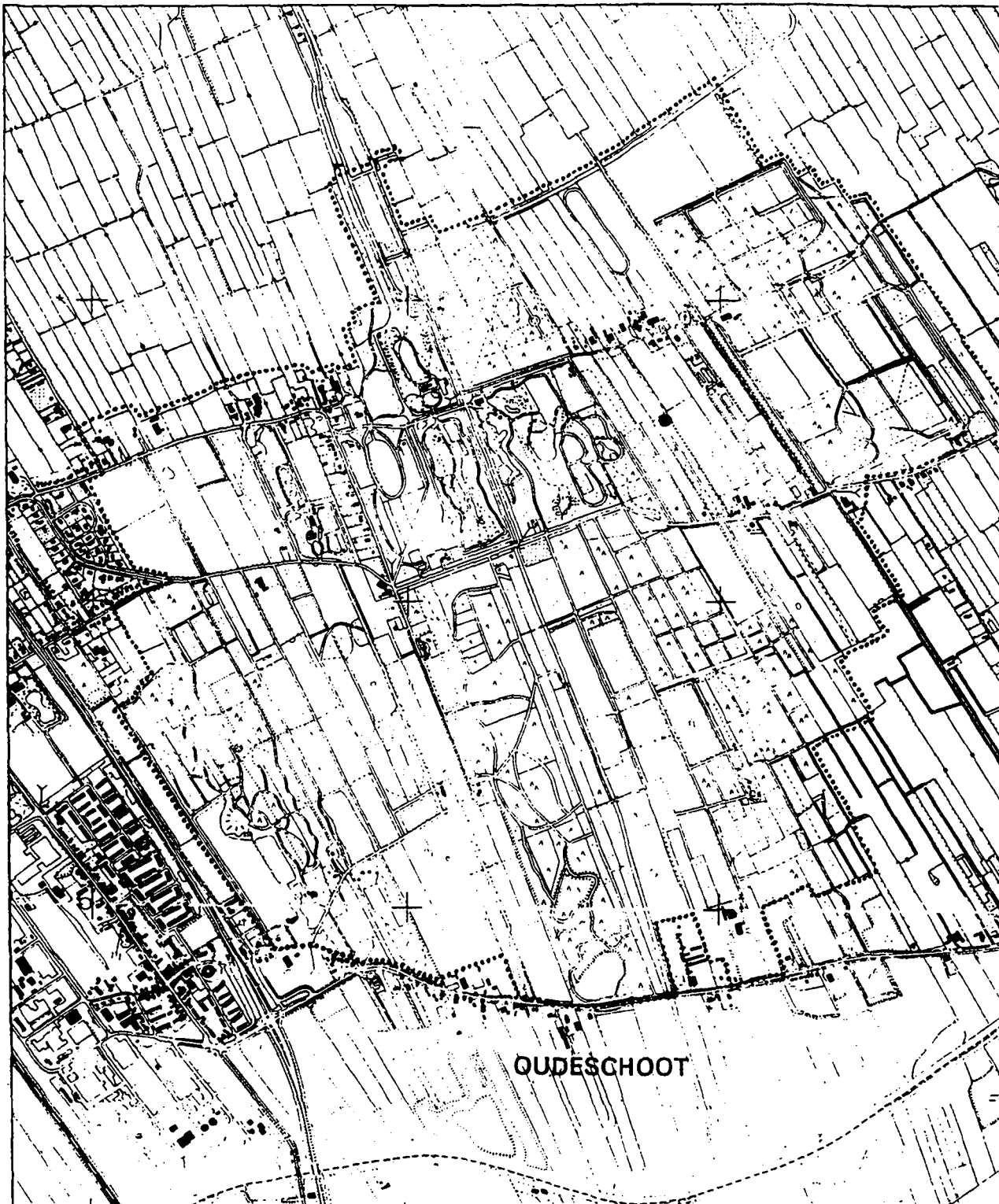
Tjeerd Roslaan

- nr. 13 FR-HEE-279 Boerderij 1862/63.
nr. 4 niet Woonhuis 1893/1930 = RM

(Topografische kaart 1 : 10.000; bladen 11D zuid en 16B noord)

Hotel Tjaarda, voorheen genaamd Heidewoud. Gebouwd in 1834, maar nadien diverse malen verbouwd en uitgebreid. Laatst overgebleven horeca-etablisement in Oranjewoud.

..... Globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente HEERENVEEN

2. W.A. Nijenhuisweg, Katlijk

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Het gebied aan de W.A. Nijenhuisweg omvat een achttal eenvoudige arbeiderswoningen op eigen klein perceel, gelegen aan een doodlopend insteekweggetje. De woningen zijn wrsch. omstreeks 1930 gebouwd door een woningstichting.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

De waarde van het betrekkelijk kleine gebied moet niet zozeer gezocht worden in de kwaliteit van het ruimtelijke concept of in de waarde van de afzonderlijke woningen maar veeleer in de historische betekenis. Desondanks vormt het gebied een aardig geheel.

De woningen zijn recht tegenover elkaar gelegen ter weerszijden van de insteekweg. Aan iedere zijde van de weg liggen 4 woningen. Bijzonder is dat de woningen met de zijgevel naar de insteekweg en met de voorgevel naar de doorgaande weg zijn gekeerd. De woningen liggen elk op een eigen klein perceel dat door middel van een heg van de insteekweg wordt gescheiden.

Bijzondere historische betekenis

Op het platteland in het zuid-oosten van Friesland werden - met name door de pas opgerichte woningstichtingen - vanaf het begin van deze eeuw op een groot aantal plaatsen eenvoudige woningen gebouwd, veelal ter vervanging van oudere krotten en plaggenhutten (spitketen). Het gebied te Katlijk is een betrekkelijk gaaf bewaard gebleven voorbeeld van dergelijke woningbouw. Hoewel het maximale aantal bij elkaar gebouwde woningen meestal niet meer dan vier bedroeg, liggen in dit gebied acht woningen bij elkaar.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

De bebouwing van Katlijk is overwegend aan de doorgaande wegen gesitueerd. Hoewel de bebouwing aan de insteekweg daarop een uitzondering vormt voegt het zich redelijk goed in het landschap dankzij de aansluiting op het bestaande verkavelingspatroon.

Gaafheid

Het oorspronkelijke karakter van het insteekweggetje en de situering van de bebouwing is gaaf bewaard gebleven. De woningen zijn gerenoveerd door de woningstichting Patrimonium (Heerenveen), waarbij o.a. de vensters zijn gemoderniseerd; de hoofdvormen zijn ongewijzigd.

Zeldzaamheid

Het gebied heeft enige zeldzaamheidswaarde als relatief gaaf bewaard gebleven voorbeeld van bij elkaar gebouwde arbeiderswoningen gecombineerd met de wat bijzondere situering van de woningen zowel t.o.v. de doorgaande weg als binnen het complex.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

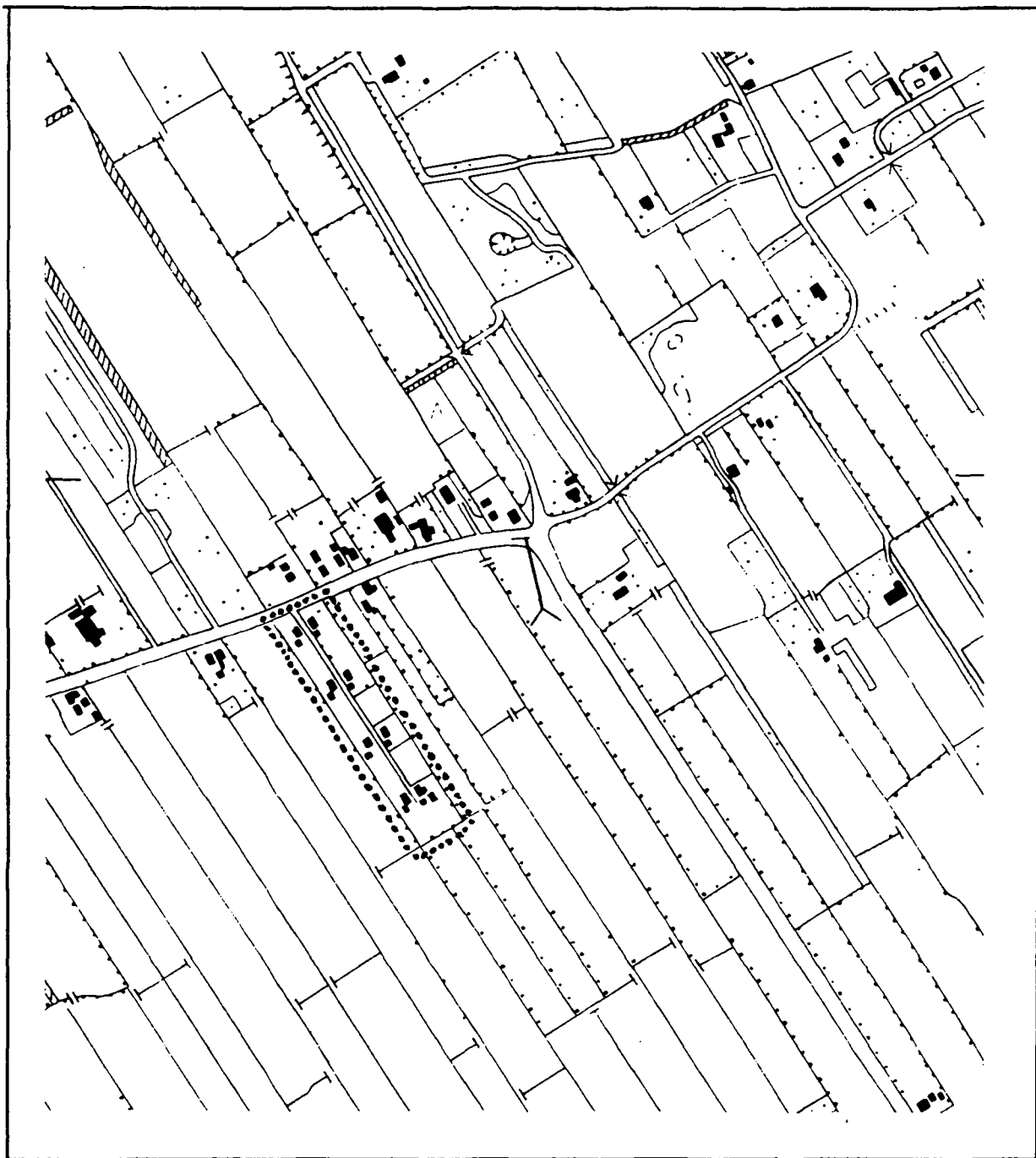
FR-HEE-50 W.A. Nijenhuisweg 18-32. Woonhuizen ca. 1930.

(Topografische kaart 1 : 10.000; blad 11D zuid)

De omstreeks 1930 ter weerszijden van een insteekweg gebouwde woningen.

W.A. Nijenhuisweg, Katlijk, gemeente Heerenveen

..... Begrenzing gebied met bijzondere waarden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

OOSTSTELLINGWERF

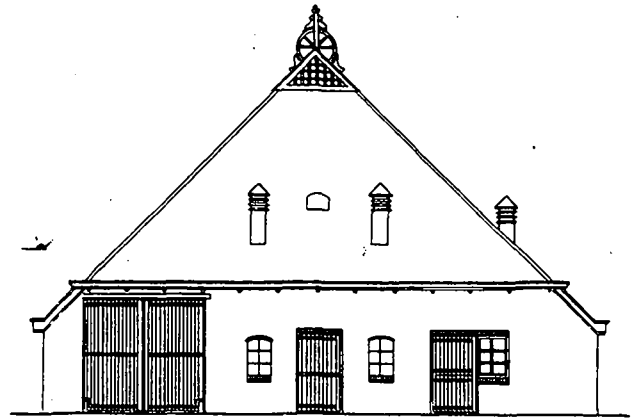
gebieden met bijzondere waarden - Gemeente OOSTSTELLINGWERF

- Gebied 1: Ravenswoud e.o.
 Gebied 2: Janssen-Stichting, Waskemeer
 Gebied 3:
 Gebied 4:
 Gebied 5:
 Gebied 6:
 Gebied 7:
 Gebied 8:

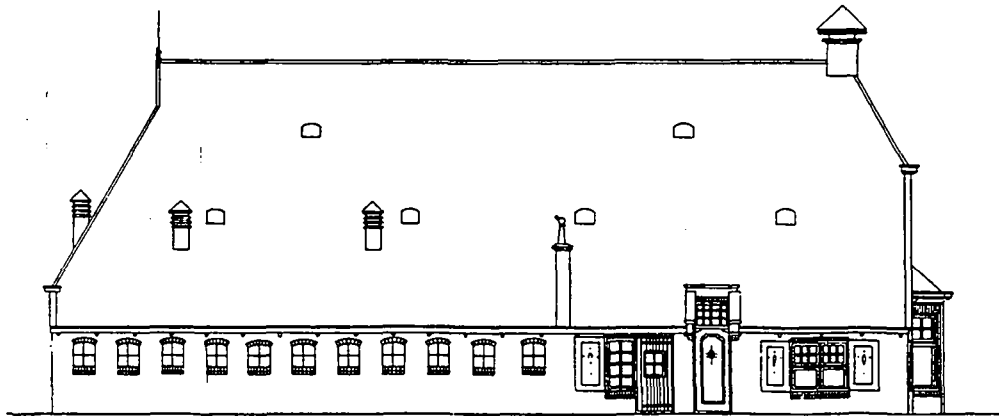
Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).								
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).								
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.								
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)								
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).								

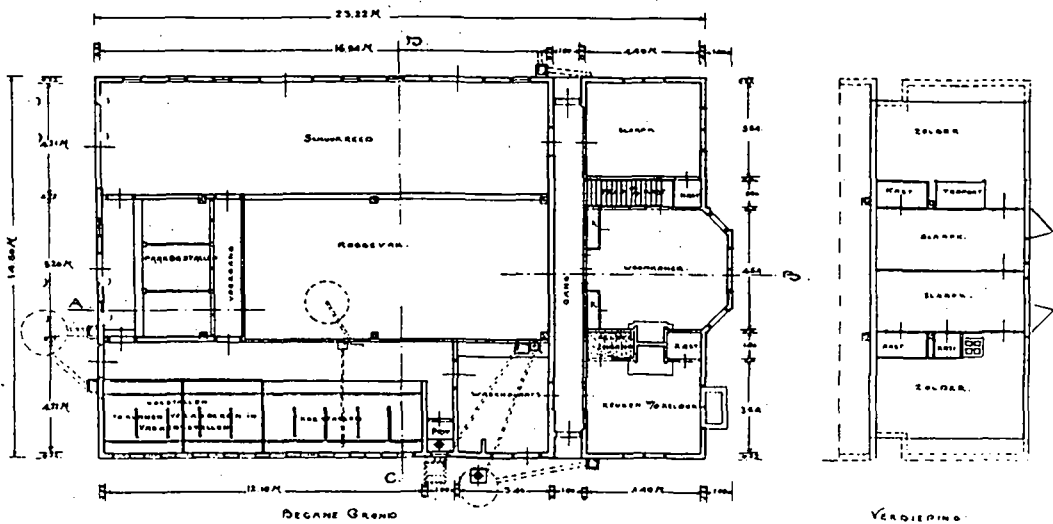
VOORGEVEL :

ACHTERGEVEL :

ZYGEVEL : L.

Ontwerp van drie boerderijen aan de Lycklamavaart te Appelscha. Heerenveen, 27 april 1914. C.J. Wierda.

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente OOSTSTELLINGWERF

1. Ravenswoud e.o.

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Ravenswoud e.o., gelegen in de uiterste zuidoosthoek van de provincie Friesland, is het jongste en betrekkelijk gaaf bewaard gebleven hoogveen-ontginningsgebied in Friesland. Kenmerkend voor het gebied is het zeer planmatige, rechthoekige karakter van de infrastructuur (verkavelingspatroon, wijken en wegen) uit de tijd van vervening en ontginning.

Het centraal in het gebied gelegen Ravenswoud, sinds 1952 een zelfstandig dorp, is de jongste verveningsnederzetting van de Friese hoogveengebieden. Ravenswoud ontstond na het op gang komen van de vervening in dit gebied omstreeks het midden van de vorige eeuw. Omdat de meeste bebouwing werd gesitueerd aan twee haaks op elkaar staande wegen ontstond een winkelhaakvormige dorpsplattegrond.

Na afloop van de vervening werden de gronden ontgonnen en enkele boerderijen gebouwd, waarvan de aan de noordoostelijke en zuidoostelijke rand van het gebied gelegen deels identieke, relatief grote, ontginningsboerderijen vermeldenswaardig zijn. Deze boerderijen werden tussen 1910 en 1915 gebouwd in opdracht van de N.V. de gezamenlijke Compagnons (der Opsterlandsche en Ooststellingwerfse vaerten en veenen) naar ontwerpen van de Heerenveense architect C.J. Wierda. Tevens werden enkele bospartijen aangeplant, waaronder de zgn. Compagnonsbosschen.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

De waarde van het gebied moet niet zozeer gezocht worden in de kwaliteit van alle afzonderlijke bouwwerken, maar vooral in de betrekkelijk gaaf bewaard gebleven opbouw en inrichting van het gebied, karakteristiek voor een jonge hoogveen-exploitatie en ontginning.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied is van historische betekenis omdat in Ravenswoud en omgeving de ontwikkelingsgeschiedenis (hoogveen-vervening-ontginning met bijbehorende bebouwing) nog goed afleesbaar is.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

Het gebied sluit aan op de omringende hoogveen-ontginningsgebieden van Friesland en Drenthe. Het aangrenzende, niet ontgonnen, Fochteloërveen, geeft nog enige indruk van de toestand van de hoogveengebieden van voor en tijdens de vervening.

Gaafheid

De in de tijd van de vervening en daaropvolgende ontginning ontstane structuren zijn goed bewaard gebleven.

Zeldzaamheid

De voor een hoogveen-ontginning relatief geringe ouderdom, gecombineerd met de redelijk tot grote mate van gaafheid, maakt het gebied - minstens binnen de Friese context - tot een zeldzaam geheel.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

FR-OOS-123 Compagnonsweg. Brug.

FR-OOS-124A Veenwijkstraat 38. School (1930/32)

FR-OOS-124B Mr. Lokstraat 1. Onderwijzerswoning.

FR-OOS-125 Lycklamavaart nr. 1. Boerderij van ca. 1935/40.

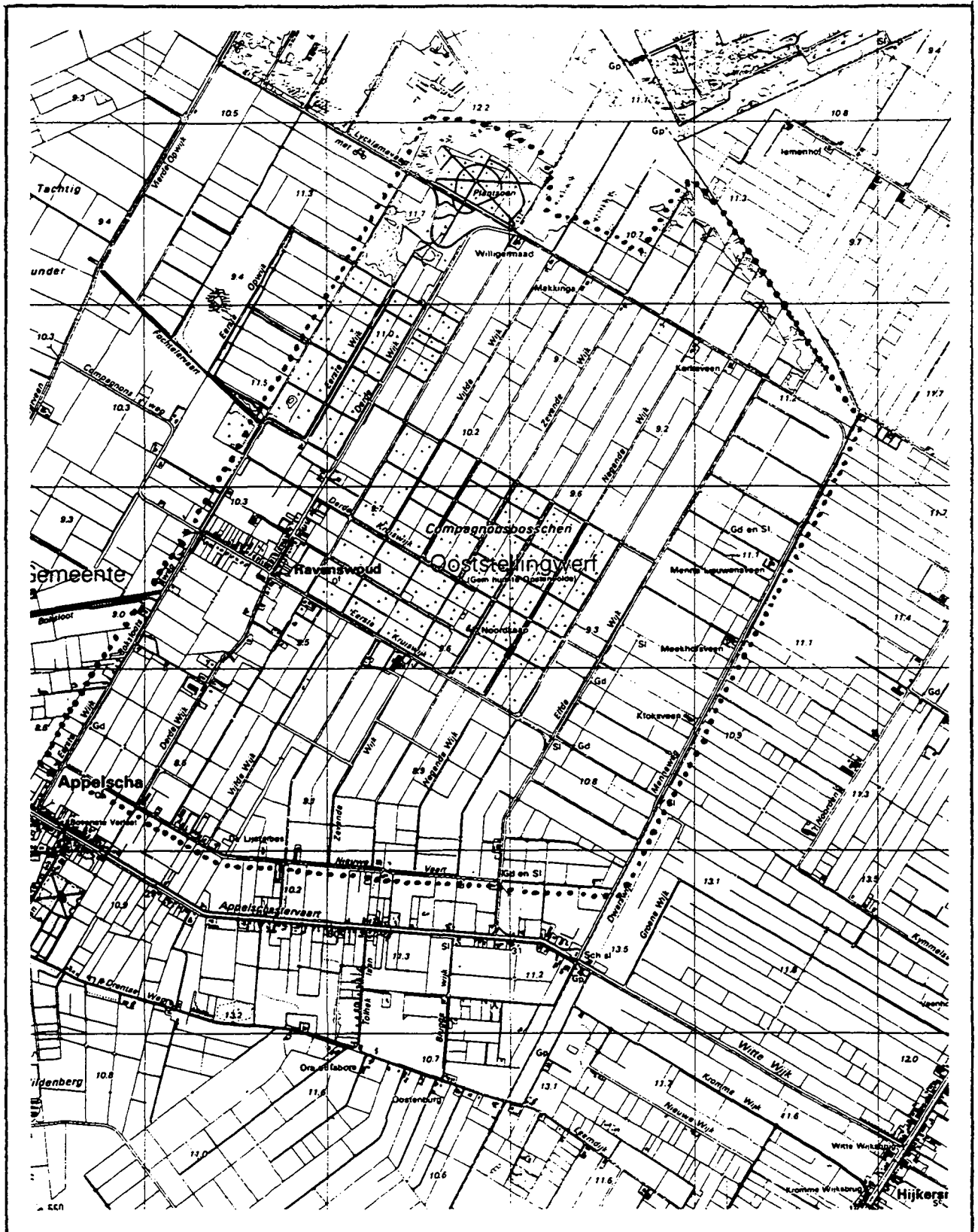
FR-OOS-126 Lycklamavaart nr. 3. Boerderij (1914) als gaafste voorbeeld van het rijtje min of meer identieke stelpboerderijen aan de Lycklamavaart nr. 2,3,4,5,6 en 7. (Ontwerp : C.J. Wierda)

(Topografische Kaart 1 : 10.000; blad 12C Zuid)

Eén van de tussen 1910 en 1915 naar ontwerp van C.J. Wierda gebouwde boerderijen aan de Lycklamavaart.

Ravenswoud e.o., Ooststellingwerf

..... globale begrenzing gebied met bijzondere waarden

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente OOSTSTELLINGWERF

2. Janssen-Stichting, Waskemeer

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

De zogenaamde Janssen-Stichting te Waskemeer is één van de ontginningsprojecten van de ideële "P.W. Janssen's Friesche Stichting". Het aan de Leidijk gelegen complex heeft een L-vormige plattegrond en omvat één negental kleine stelpboerderijen en bijbehorende landbouwgronden.

In 1899 werd ca. 40 ha. heidegrond aangekocht en vervolgens ontgonnen. Aan beide zijden van een nieuw gegraven wijk werden vier boerderijtjes gebouwd, waarvan de eerste vijf in 1901 gereed waren. Bij het complex hoorde ook een aangrenzende boerderij, die in 1900 werd aangekocht.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

De waarde van het gebied moet niet zozeer gezocht worden in de kwaliteit van het ruimtelijke concept maar veeleer in de historische betekenis. Desondanks vormen de ter weerszijden van weg en wijk gelegen boerderijtjes met de landbouwgronden en fraaie beplanting een aardig geheel.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied te Waskemeer is een redelijk gaaf bewaard gebleven voorbeeld van de diverse ontginningsprojecten van de "P.W. Janssen's Friesche Stichting". Met name voor de zuidoost-hoek van de provincie Friesland is het werk van de heer P.W. Janssen (1821-1903) en zijn zoon C.W. Janssen van grote betekenis geweest. Bij de bestrijding van de armoede in de zuidoosthoek combineerden zij het doel van de woningverbetering met de ontginning van heide en uitgeveende gronden. Het gebied heeft enige waarde als herinnering aan de werken van de stichting.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

De Janssen-Stichting te Waskemeer is herkenbaar als een afzonderlijk geheel.

Gaafheid

Het complex is in aanleg goed bewaard gebleven. De enige wezenlijke, maar niet storende, verandering in de structuur betreft de na de Tweede Wereldoorlog (in 1969 ?) in het kader van de ruilverkaveling aangelegde verharde weg langs de wijk. Van de boerderijen zijn de hoofdvormen veelal wel bewaard gebleven in tegenstelling tot sommige details. Hier en daar zijn nieuwe bijgebouwtjes geplaatst.

Hoewel ook op de gaafheid van dit complex wel een en ander is af te dingen, is het waarschijnlijk het meest gaaf bewaard gebleven voorbeeld van de complexen van de Janssen-stichting die Friesland heeft gekend. Zo is het voormalige complex "Arbeid Adelt" te Terwispel (Opsterland) doorsneden door de Rijksweg Heerenveen-Groningen en de bebouwing van het voormalige complex "Helpt Elkaar" te Oudehorne (Heerenveen) te weinig gaaf bewaard gebleven.

Zeldzaamheid

Van complexen als de Janssen-Stichting te Waskemeer en vergelijkbare ontginningsprojecten zijn er in zuidoost Friesland verschillende geweest. In relatief gave toestand zijn er echter weinig bewaard gebleven.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

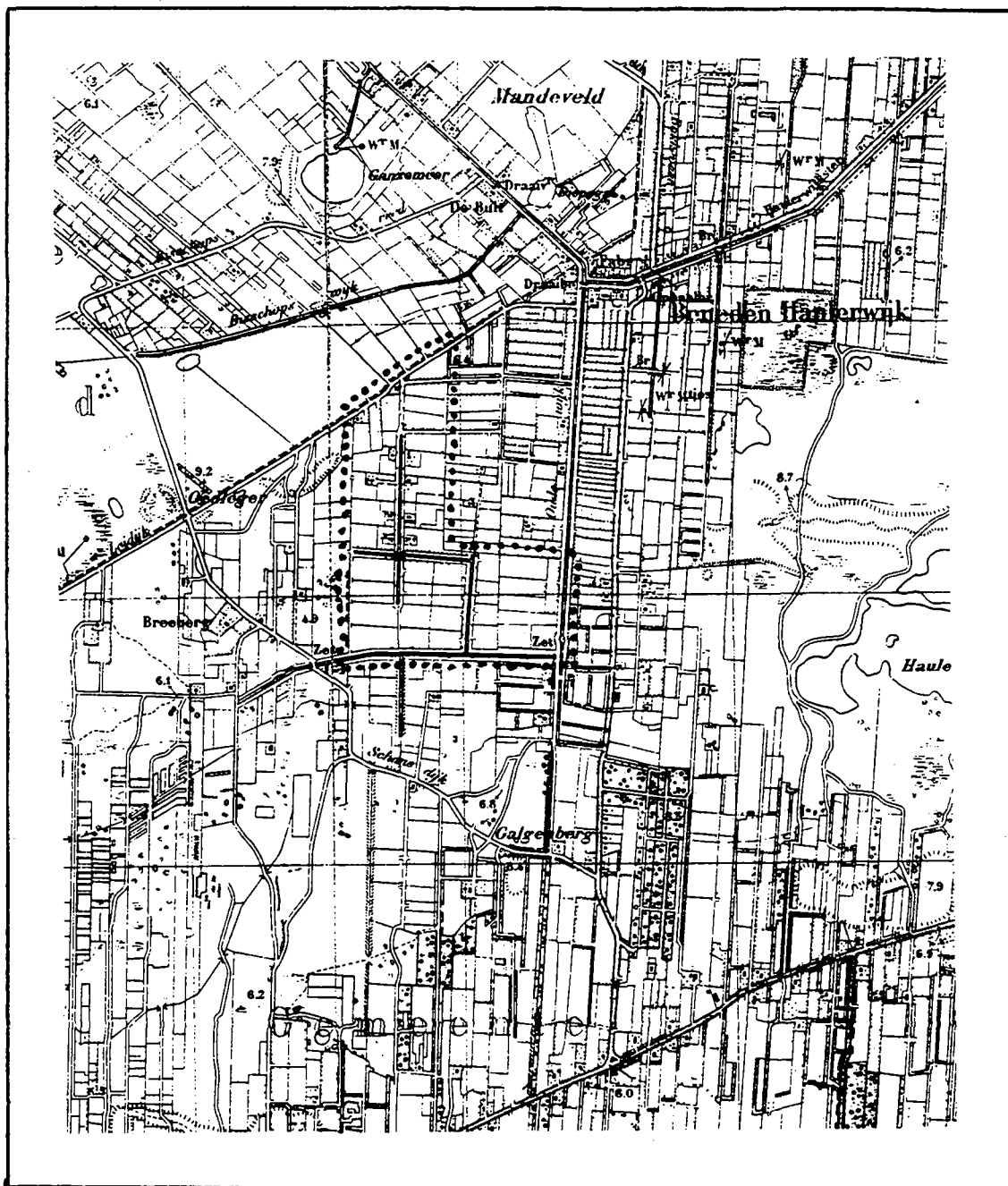
FR-OOS-248 Janssen-stichting 1, Waskemeer
(als beste voorbeeld van de bebouwing in dit gebied)

(Topografische Kaart 1 : 10.000; bladen 11F Zuid en 11H Noord)

Eén van de stelpboerderijtjes van het complex van de Janssen-Stichting.

Janssen-Stichting, Waskemeer, Ooststellingwerf

..... begrenzing gebied met bijzondere waarden

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente :

WESTSTELLINGWERF

gebieden met bijzondere waarden - Gemeente WESTSTELLINGWERF

- Gebied 1:** Spoorsingel Wolvega
Gebied 2: Rode Dorp Noordwolde
Gebied 3: Scheene e.o. (deel van de Grote Veenpolder in Weststellingwerf)
Gebied 4:
Gebied 5:
Gebied 6:
Gebied 7:
Gebied 8:

Criteria:	Gebieden							
	1	2	3	4	5	6	7	8
I Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit, zoals: 1. kwaliteit van het ruimtelijke concept; 2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen; 3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteiten; 4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkeling (bv. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark).		±						
	+							
		+	+					
II Bijzondere historische betekenis, zoals: 1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling; 2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedenbouwkundig denken; 3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering).			++					
		+						
III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals: 1. betekenis als onderdeel van een groter geheel; 2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving; 3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel.			++					
	+		+					
	+	+						
IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)	+	+	+					
V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten).		+	+					

Sporsingel 59-61. Eén van de zes blokjes van dubbele arbeiderswoningen (1913).

Sporsingel 21-31. Drietal dubbele woningen (1918).

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente WESTSTELLINGWERF

1. Spoor singel, Wolvega

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Fraai tegenover het spoorwegstation, langs de brede spoor sloot, gelegen singelbebouwing, vooral bestaande uit tussen 1910 en 1920 gebouwde middenstands- en arbeiderswoningen, met in beide categorieën meerdere woningen van (ongeveer) hetzelfde type. Tussen de woningen ligt ook de voormalige ULO-school (Spoorsingel 35), waarvan de lengterichting haaks op de Spoor singel staat. Als gevolg van de ligging en de bouwperiode vormt het gebied een duidelijk van de omgeving te onderscheiden geheel.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

De bebouwing is gesitueerd aan de langs de spoor sloot gelegen singel, zonder dat sprake is van een speciaal ontworpen ruimtelijk concept. Opvallend is wel de verspringende rooilijn bij de zes dubbele arbeiderswoningen (Spoorsingel 43-61).

De kwaliteiten van het gebied moeten vooral gezocht worden in de combinatie van architectonische waarden en de fraaie ligging.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

De bebouwing van de Spoor singel vormt vanaf de kant van het station gezien een mooie markering van de achter de singel gelegen dorpsbebouwing.

Gaafheid

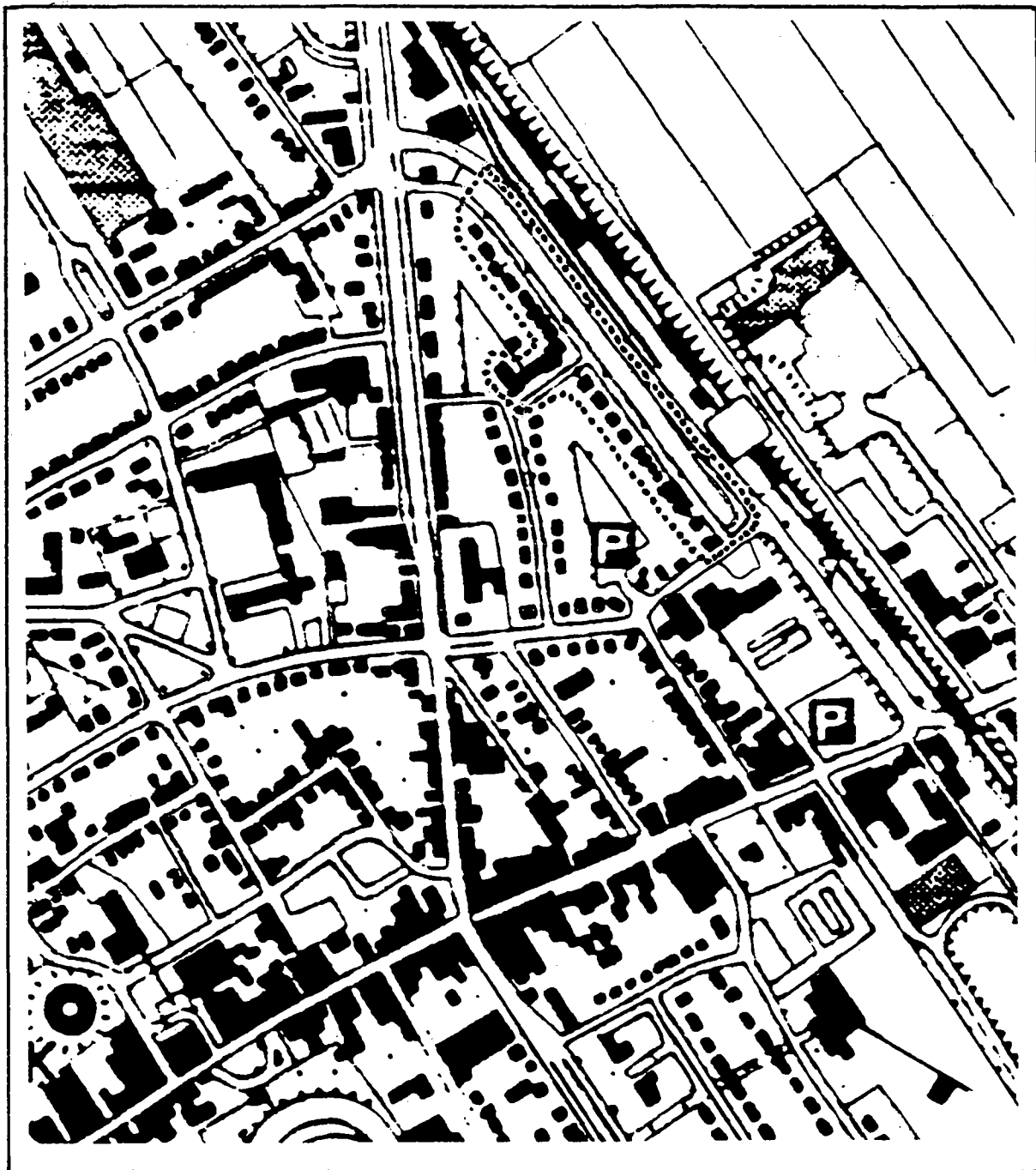
De situering en de hoofdvormen van de bebouwing zijn tot op heden gaaf gebleven; in het gebied heeft geen (verstorende) nieuwbouw plaats gevonden. In de detaillering van sommige woningen zijn enkele wijzigingen aangebracht.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

FR-WES-188,187,186	Spoorsingel 1,3 en 5. Drie grotere woningen van ca. 1920 (1919)
FR-WES-185	Spoorsingel 21-23; 25-27; 29-31. Drie dubbele grote arbeiders-/kleine middenstandswoningen, gebouwd in 1918
FR-WES-184 A en B	Spoorsingel 33 en 35. ULO-school en onderwijzerswoning uit 1919.
FR-WES-183	Spoorsingel 43-61, met 59-61 als beste voorbeeld. Zes dubbele arbeiderswoningen uit 1913.
FR-WES-182	Spoorsingel 63. Woonhuis van ca. 1915.

(Topografische kaart 1 : 10.000 bladen 16B Noord en 16B Zuid)

Sporsingel, Wolvega, gemeente Weststellingwerf

..... Begrenzing gebied met bijzondere waarden

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente WESTSTELLINGWERF

2. Rode Dorp, Noordwolde

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Ten noorden van het dorp Noordwolde, in het buitengebied, gelegen straat met aanvankelijk 22 en nu nog 20 arbeiderswoningen.

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Kaarsrechte straat met ter weerszijden, op min of meer gelijke afstand van elkaar gelegen, identieke arbeiderswoningen uit 1922, waarschijnlijk gebouwd in opdracht van een woningbouwvereniging. Aan beide zijden van de straat lagen aanvankelijk 11 woningen, die steeds schuin tegenover elkaar waren gelegen. Waarschijnlijk zijn aan het begin van de straat twee woningen afgebroken. De woningen zijn opgetrokken in bruin-rode baksteen en hebben een krimp. De woningen hebben alle een zadeldak en zijn gedekt met rode Friese pannen.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied is vanwege het relatief grote aantal bij elkaar gelegen woningen een wat uitzonderlijk voorbeeld van bouwen voor arbeiders in het buitengebied. In het kader van de sociale woningbouw in het buitengebied of kleine dorpen gebouwde arbeiderswoningen werden doorgaans in veel kleinere groepen gebouwd.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

De bebouwing van het Rode Dorp vormt een duidelijk herkenbaar geheel als gevolg van de situering aan één weg en het half open, half gesloten karakter van het omliggende gebied.

Gaafheid

De aanleg van het gebied is gaaf bewaard gebleven alsmede de hoofdvorm en de situering van de woningen. De woningen zijn veelal in detail gewijzigd. Achter sommige woningen zijn later kleine bijgebouwtjes geplaatst. Er heeft in dit gebied geen verstorende nieuwbouw plaatsgevonden.

Zeldzaamheid

Het gebied heeft enige zeldzaamheidswaarde die gezocht moet worden in de combinatie van het aantal woningen, de curieuze situering op een behoorlijke afstand van de bebouwde kom van Noordwolde en de redelijke mate van gaafheid.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

FR-WES-74. Rode Dorp 9, Noordwolde. Als gaafste voorbeeld van de woningen aan deze straat.

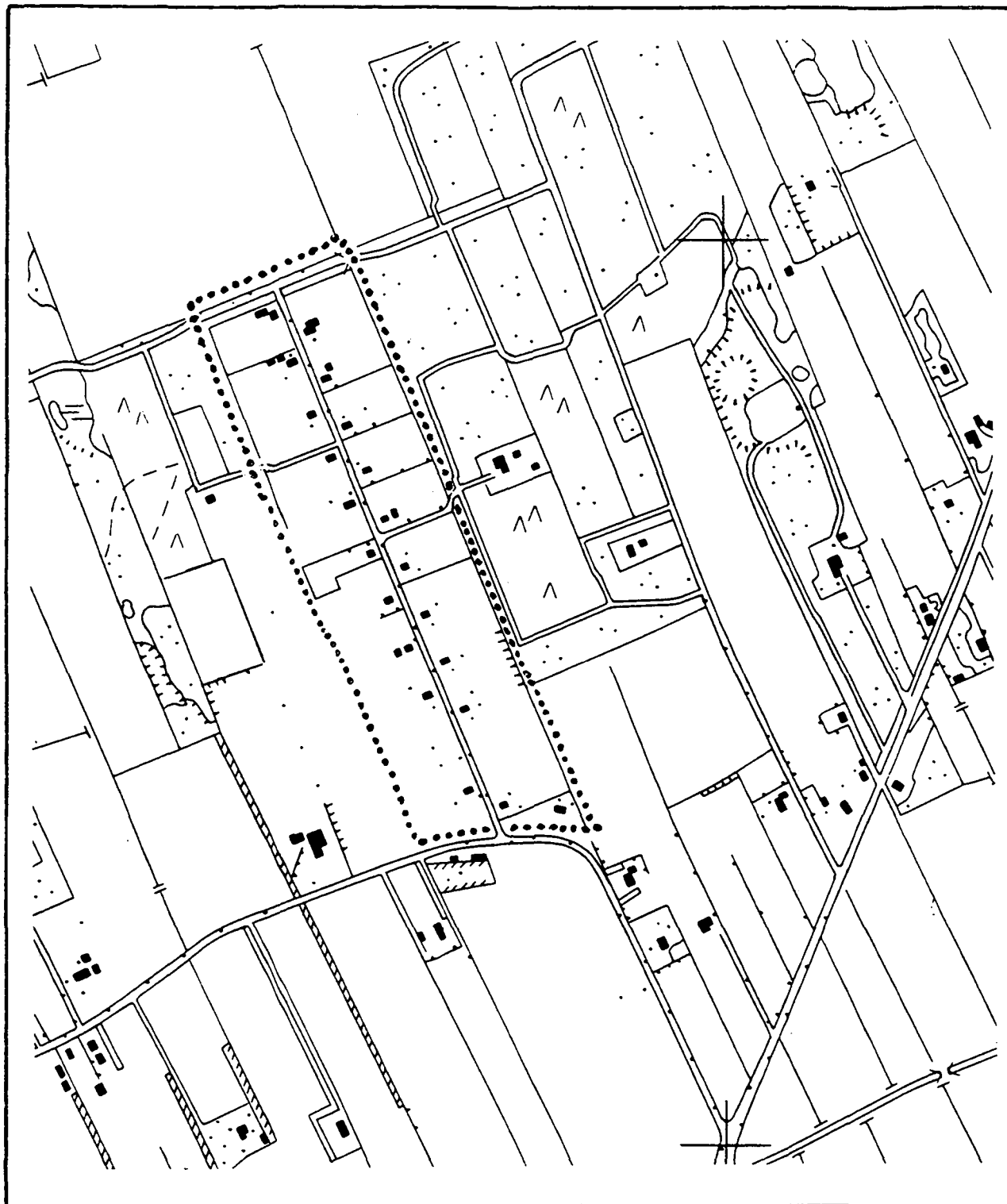
(Topografische kaart 1 : 10.000; Blad 16E noord)

Rode Dorp Noordwolde, een kaarsrechte straat in het buitengebied met 20 (vroeger 22) identieke woningen uit 1922. Boven een overzicht en onder één van de woningen.

Rode Dorp, Noordwolde, gemeente Weststellingwerf

..... Begrenzing gebied met bijzondere waarden

Gebieden met bijzondere waarden in de gemeente WESTSTELLINGWERF

3. Scheene e.o. (deel van de Grote Veenpolder in Weststellingwerf)

A. ALGEMENE KARAKTERISTIEK

Deel van de in 1847 opgerichte Grote Veenpolder in Weststellingwerf met bijbehorende betrekkelijk gave infrastructuur in de vorm van dijken, vaarten, paden, sluizen, poldermolens, Amerikaanse windmotoren en bruggen alsmede enkele voormalige veenarbeiderswoningen. Zowel de vervening als later, vanaf 1928, de drooglegging van de polder vonden weinig planmatig en zonder regelmaat plaats. In het gebied liggen nog petgatencomplexen in verschillende stadia van het verlandingsproces ("de Rottige Meenthe").

B. NADERE OMSCHRIJVING BIJZONDERE WAARDEN

Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit

Centraal in dit landschappelijk zeer fraaie gebied ligt de Scheene, een waterweg die deels van natuurlijke oorsprong is en ten tijde van de vervening geschikt gemaakt zal zijn als transportkanaal. Ter weerszijden van de Scheene liggen zowel drooggemalen, in cultuur gebrachte gronden als petgatencomplexen. Het gebied wordt aan de noord-oostzijde begrensd door de Helomavaart. Op de kruising van de Helomavaart (1748) en de Scheene ligt een sluis (1914) met daaromheen enige bebouwing, waaronder een voormalig café. De Grote Veenpolder werd vroeger bemalen door 6 poldermolens - waaronder de nog bestaande molens De Rietvink (1855) en De Reiger (1871) - en later tevens door Amerikaanse windmotoren. Zowel aan het Tsjongerpaad als aan het Scheenepad liggen nog enkele voormalige veenarbeiderswoningen.

Bijzondere historische betekenis

Het gebied is van bijzondere historische betekenis omdat de ontwikkelingen die in dit gebied hebben plaatsgevonden (vervening, gedeeltelijke doogmaling en in cultuur brengen) nog zeer goed herkenbaar zijn.

Stedenbouwkundige betekenis in ruimere omgeving

De hele zuidwesthoek van de gemeente Weststellingwerf is vanuit cultuurhistorisch (en landschappelijk) oogpunt waardevol. Ook buiten de grenzen van het gebied met bijzondere waarden liggen waardevolle structuren en objecten, zoals de Gracht met de sluis en bruggen.

Gaafheid

De structuren in het gebied zoals aanwezig of ontstaan tijdens de periode 1850-1940 zijn gaaf bewaard gebleven. Er hebben zich geen (ingrijpende) verstoringen voorgedaan. De gaafheid van de in het gebied gelegen objecten en complexen is wisselend. De veenarbeiderswoningen zijn veelal grondig verbouwd tot recreatiewoningen, waarbij massa en hoofdvorm soms bewaard bleven.

Zeldzaamheid

Het gebied heeft zeldzaamheidswaarde als (voormalig) laagveengebied waarvan de vervenings- en ontginningsgeschiedenis van de 19e en 20e eeuw nog goed afleesbaar is.

C. OPGENOMEN OBJECTEN

- FR-WES-328 Notariswoning. Voetpad 41, Munnekeburen.
- FR-WES-342 Brug. (Scherpenzeel ?)
- FR-WES-373 Poldermolen de Reiger (1871). Veendijk, Nijetrijne.
Rijksmonument.
- FR-WES-374 Poldermolen de Rietvink (1855). Veendijk, Nijetrijne.
Rijksmonument.
- FR-WES-375 Sluis en woonhuis. Veendijk, Nijetrijne.
De sluis is in 1914 gebouwd ter vervanging van een ouder
exemplaar.
- FR-WES-376 Onderbouw windmotor. Veendijk, Nijetrijne.
- FR-WES-377 Veenarbeiderswoning. Veendijk, Nijetrijne.
- FR-WES-378 Veenarbeiderswoning (later boerderijtje).
Tsjongerpaad 5, Munnekeburen.
- FR-WES-379 Veenarbeiderswoning. Tsjongerpaad 6, Munnekeburen.
- FR-WES-380 Veenarbeiderswoning. Scheenepad 10;12;11. Munnekeburen.

Nabij, maar buiten het gebied gelegen objecten :

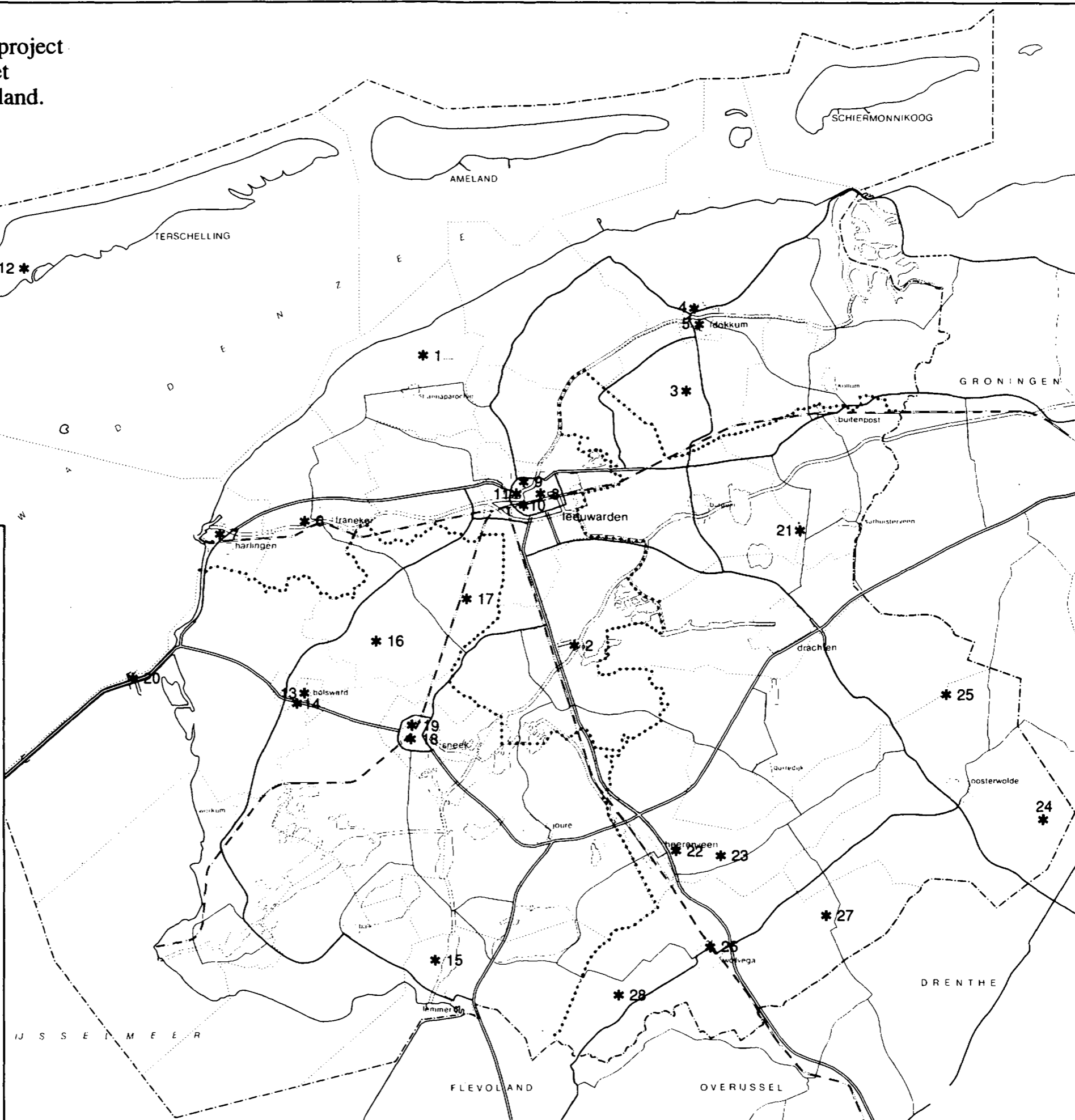
- FR-WES-337 Schutsluis. Bij Gracht 1. Munnekeburen.
- FR-WES-338 Vaste brug. Gracht. Munnekeburen.

(Topografische kaart 1 : 10.000; Bladen 16A en B Zuid en 16C en D Noord)

Scheene-sluis met omringende bebouwing bij de Veendijk te Nijetrijne. De sluis ligt op de kruising van de Helcmavaart en de Scheene en werd in 1914 gebouwd ter vervanging van een ouder exemplaar.

Monumenten inventarisatie project
overzichtskaart gebieden met
bijzondere waarden in Friesland.

Gebieden met bijzondere waarden

Regio NOORD-FRIESLAND

1. Bildtdijken
2. Oosterveldbuurt, Grou
3. Willemstraat/Patrimoniumweg e.o., Damwoude
4. Stationsbuurt, Dokkum
5. Bonifaciusbuurt, Dokkum
6. Ypeysingel e.o., Franeker
7. Deel Rooie dorp, Harlingen
8. Nieuwe Kanaal e.o., Leeuwarden
9. Transvaalwijk + deel Bonifatius, Leeuwarden
10. Hollanderwijk, Leeuwarden
11. Westerparkwijk + deel Vogelbuurt, Leeuwarden
12. Burg. Eschauzierstraat, West Terschelling

Regio ZUID-WEST FRIESLAND

13. Snekerstraat/Julianapark, Bolsward
14. Deel plan Zuid, Bolsward
15. Polder de Kikkert (Doraweg), Lemmer
16. Van Eysingaleane, Oosterend
17. Seerp van Galemawei, Mantgum
18. Stationsstraat; Julianapark, Sneek
19. Waling Dijkstrastraat e.o., Sneek
20. Komwerderzand

Regio DE FRIESE Wouden

21. Gebied langs de Mûntsegrope te Harkema
22. Oranjewoud/Oudeschoot (buitenplaatsen c.a.)
23. W.A. Nijenhuisweg, Katlijk
24. Ravenswoud e.o.
25. Janssen-Stichting, Waskemeer
26. Spoorsingel, Wolvega
27. Rode Dorp, Noordwolde
28. deel Grote Veenpolder in Weststellingwerf

LEE U W A R D E N

Bijzondere gebieden

- 1. Nieuwe Kanaal en omgeving
- 2. Transvaalwijk en een deel van Bonifatius
- 3. Hollanderwijk
- 4. Westerparkwijk en een deel van de Vogelbuurt